

מהדורה מוגדלת ומיוחדת

לעי"נ הטחורה והזכה של מרן אביר
הרועים נשיאנו הראשון לציון רבנו
עובדיה יוסף זצוק"ל

תבובות שדה

גיליון תורני בענייני
מצוות התלויות בארץ
וכשרות המזון

גליון 111 / כסליו – טבת תשע"ד



מצוות התלויות בארץ

כשרות המזון • חרקים במזון מן החי ומן הצומח • הלכות המנהגות בהתיישבות

תבובות שדה

קובץ דו חודשי
בהוצאת: המכון למצוות התלויות בארץ
הקובץ י"ל בסיוע:
משרד המדע - מינהל התרבות

העורך:
הרב יוסף מאיר שטורן
meir.macon9@gmail.com

כתובת המערכת:
המכון למצוות התלויות בארץ
מושב בית עזיאל
ד.ב. שמשון מיקוד 99794
טלפון: 08-9214829
פקס: 08-9207911
macon1@bezeqint.net

דמי מבוי לשנה: 60 ש"ח

ביתן לשלוח מאמרים תורניים,
מחקריים, בתחומי עיסוקו של המכון,
או תגובות על הנכתב בגליונות השונים,
לכתובת המערכת, או לפקס, או לדואר
האלקטרוני

עימוד ועיצוב:
יהודה הפקות
03-6187365

תוכן הענינים

ה דבר העורן
דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול

ח מידע הלכתי
שו"ת בדיני מעשר עני,
ודעת מרן הרב זצ"ל בחובת נתינת מעשר עני בספק טבל

יב בחובת מצוות התלויות בארץ
בארצות הסמוכות לארץ ישראל, והדין הלכה למעשה בימינו
מרן הגאון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

יז הלכות פסוקות בדיני ארץ ישראל וכשרות
שקבלנו מאת מרן זצוק"ל במשך השנים
הרה"ג רבי שניאור ז. רווח שליט"א
רב אזורי במ"א גזר וראש המכון למצוות התלויות בארץ

כה שבת משוש לבנו מילי דהספדא
הרה"ג רבי שניאור ז. רווח שליט"א
רב אזורי במ"א גזר וראש המכון למצוות התלויות בארץ

מד מצוות נדירות עם מרן זצוק"ל
שקוימו במסגרת "המכון למצוות התלויות בארץ"
הרב ישראל בן יעיש

נו מכתבים וכת"י שנתקבלו ממרן זצוק"ל



דבר העוֹדֵד

דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול

מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו נקרא ריע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים".

ויש להבין, בשלמא כל אותן מעלות שאהוב על המקום והבריות ונהיה עניו וחסיד וישר וכו' ומרחקתו מן החטא וכו', מובן שזה בכלל תכלית לימוד התורה. אבל אחר שקנה כל המעלות הנצרכות לאדם השלם וירא האלקים מה נוסף לו עוד במה ש"מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים"? והלא ודאי שאין הכוונה לומר שגם מקבל שכר של 'כבוד'. שהלא באיש מורם מעם בעל מעלות תורניות ורוחניות עצומות עסקינן ומה יתן לו ומה יוסיף לו שיתנו לו כבוד.

הן אמנם ראינו עניין זה אצל רב יוסף (פסחים דף סח:), "רב יוסף ביזמא דעצרתא אמר

הגמרא (כתובות דף סג.) מספרת שכשרבי עקיבא הגיע לאחר עשרים וארבע שנים פנה אליו כלבא שבוע כדי שיתיר נדרו שהדיר את בתו מנכסיו, ואמר לו רבי עקיבא, "אדעתא דגברא רבה מי נדרת? אמר לו אפילו פרק אחד ואפילו הלכה אחת. אמר לו אנא הוא. נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה ויהיב ליה פלגא ממוניה". והקשה שם התוספות, כיצד פתח לו רבי עקיבא להתיר נדרו שמא לא נדר על דעת שיהא אדם גדול והלא אסור לפתוח בנולד כדאמרין בנדרים (דף סד.) "אמר רבי אליעזר פותחין בנולד וחכמים אוסרין, כיצד, אמר קונם שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר". ומתרץ תוספות, "ויש לומר דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול".

יש להבין מהו העניין של 'אדם גדול'. האם מי שיודע הרבה ידיעות בתורה? ובכלל לכאורה מטרת התורה היא ללמוד כדי שנדע את מעשי המצוות מה נצטוונו לעשות, אבל משמע שיש גם תכלית מצד עצם הלימוד שעל ידי זה הוא נעשה "אדם גדול". ויש להבין מהו עניינה ומהותה של תכלית זו.

העניין של גדלות מכח התורה נמצא במשנה במסכת אבות (פ"ו מ"א), "שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם: רבי



המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ..".

כלומר, מעבר לידיעת התורה והמצוות וההלכות והמידות ועבודת ה', הרי שעצם העיסוק בתורה מועיל לבטל את כח היצר הרע של האדם.

והנה הלא מידת גדלותו ומעלתו של אדם נמדדת בעניין הזה, עד כמה הוא מסור ונשלט ע"י יצריו, או עד כמה הוא שולט ביצריו. ככל שהאדם שולט יותר על יצריו ודחפיו ומערכות גופו ונפשו, הרי שהוא אדם בר מעלה יותר ונבדל יותר מן הבהמה, זאת לעומת אדם הנשלט ע"י דחפיו ויצריו כבהמה נדמה.

ולמדנו אפוא את סוד העיסוק בתורה שמועילה כתבלין כנגד חולי היצר ולכן מעבר לכל המעלות שקונה מלימוד וידיעת התורה הרי שעצם העיסוק בתורה הוא התבלין לגדל את האדם מעל ליצריו וזהו כמין טבע ברור ולכן דרך הוא שההולך ללמוד נעשה אדם גדול ואינו נקרא כלל שפותח בדבר הנולד. ודבר זה מועיל גם למי ששכח תלמודו.



גיליון זה יוצא במהדורה מיוחדת המוקדשת לזכרו של מרן הראש"ל נשיא מועצת החכמים בארץ ובעולם, ג"ע ועט"ר רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה, אשר מלבד גאונותו ושקידתו וצדקתו עד אין קץ היה 'אדם גדול'!

אחד המאפיינים הבולטים בהנהגתו של מרן זצ"ל היה שלמרות דרגתו הרוחנית הגבוהה במושגים שאין לתאר ואין לשער, מכל מקום הוא לא היה 'מנותק' מדרכי העולם, אלא שיגו ושיחו היו רגועים וטבעיים כביכול כשאר בני אדם. גם הבעת הרגשות שלו הייתה מאד אנושית וטבעית, הן רגשות החיבה שהרעיף

עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא". הרי לנו שמעבר לכך שע"י התורה זכינו לקיים המצוות ולקנות מעלות המידות ויראת שמים וכו', הרי שעל ידי התורה נתרומם האדם עצמו למעלה של אדם גדול מסתם בני אדם ואינו יותר כמו כל היוסף דאיכא בשוקא. ויש להבין מה עניין הוא זה כדבר מצד עצמו, והלא בפשוטו מטרת התורה לגדול על ידה בעבודת ה' ויראת שמים אבל מה תכלית עצמית יש בכך שאינו כמו שאר יוסף דאיכא בשוקא. וודאי שאין הכוונה לכך שמכובד יותר מהם וכדו' ובפרט ר' יוסף שהעיד על עצמו שהוא מעוטר במידת הענווה כדאי' במסכת סוטה (דף מט:): "משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא".

הן אמת שבר' יוסף עצמו קחזינו שמעלת התורה שמגדלתו ומרוממתו שייכת אף שר' יוסף שכח לימודו ור' יוסף לשיטתו שלוחות ושברי לוחות נמצאים בארון, וא"כ ודאי שמעלה זו איננה נובעת מהתועלת הישירה של ידיעת התורה והמצוות ויראת שמים וכו', אלא דעצם מה שלמד תורה גרם שגידלתו ורוממתו ועשאתו לאדם גדול. והדברים צריכים ביאור. ובהקשר לזה גם חזינו ש'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס'. שהוא יום שניתנה בו תורה. אע"פ שלוחות הראשונים שניתנו בעצרת נשברו.

ויתכן שהעניין ע"פ הא דאי' בקידושין (דף ל:): אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בניי, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר לפתח חטאת רובץ... תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית



על סובביו והן בדברי תוכחתו. והיה נדמה למתבונן מן הצד כאיש רגיל וסטנדרטי בעל לב חם וכו' על אף שכל מכמני התורה מצויים במוחו כמונחים בקופסה.

אבל האמת יורה דרכו בדיוק להפך. כי הצורך שיש לעיתים לבני עליה להסתגר ולהתנתק מדרכי העולם הרגילים נובע משום החשש מן המפגש עם היצר הרע שלהם. ולכן לא מיבעי אנשים רגילים שאינם מסוגלים להתנתק ולהסתגר מדרכי העולם וחשופים הם למאבק מלחמת היצר, אלא אף בני עליה נזקקים עדיין להתנתק ולהסתגר כדי שיצרים לא יפריע להם בעבודתם. אבל מרן הרב זצ"ל אשר היה דבוק בתורה לגמרי בכל כוחו ובתכלית גמורה עד כדי בחינה דקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, אזי כביכול הגיע לדרגה של ביטול היצר לגמרי וממילא יכול היה ממרום גדולתו העצומה להתנהג עם סביבתו בטבעיות, משום שהתורה הק' גידלתו ורוממתו על כל המעשים. וזהו 'אדם גדול'!! - אדם שהתעלה לחלוטין מעל כל הדברים האחרים, המשפיעים על בני אדם רגילים.

ועל כגון דא נאמר שאם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. וכמו שראו כל עמי הארץ, איך שכל שיעוריו נשמעו או נצפו בכל רחבי עולם כפשוטו! והיאך לשיעוריו הרבים היו מגיעים מכל שכבות הציבור ממש. ונתקיים בו דברי הפסוק (משלי ד) סִלְסְלָה וַתְּרוֹמְמֶנָּה תִכְבְּדָהּ כִּי תִחַבֶּקֶנָּה.

ואף אנחנו זכינו ש-"המכון למצוות התלויות בארץ" הוקם במצוותו ובעידודו, ומיני אז ליווה אותנו לאורך כל הדרך, וקיבלנו עלינו באהבה וביראה את הנהגתו ואת נשיאותו לאורך כל השנים, וכפי שמתוארים הדברים בגיליון זה ע"י הגרש"ז רווח יו"ר המכון

שליט"א, שזכה לצקת מים על ידו וזכה ממרן לקרבה מיוחדת. ובכך אנחנו מצטרפים להרבה מפעלי תורה וחסד, שכוח קיומם בעולם הוא מרן רבינו זצ"ל.

אבל יש להוסיף יתרה מזו שמלבד שקידת התורה וחשקת התורה שהייתה בו עד אין קץ ותכלית, מעלה מיוחדת מאד הייתה בו, אשר ספק אם היו הרבה דורות שזכו שיהא בתוכם איש בר מעלה שכזה, שהיה לומד ואינו משכח תלמודו כלל וכביכול היה שייך לבחינת הלוחות הראשונות שלולי חטא העגל ושבירת הלוחות אדם היה לומד תורה מבלי לשכוח ושייך כביכול לדרגה של 'פסקה זוהמת' ולא רק ל'תורה תבלין'.

עם פטירתו מאיתנו, המשמעות היא שעד עתה היה לנו חיבור עם שולי גלימתו של 'אדם גדול', ועצם החיבור והשייכות השפיעו לטובה על כאו"א מאיתנו. אבל כעת נחסרנו מהחיבור הזה ונותרנו בחלל ריק שהרי מי יתן לנו תמורתו.

ולכן כעת ודאי שמצוה עלינו להתחזק בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז וודאי שהדבר יעשה רושם גם למעלה ויהא לנחת רוח ולעילוי נשמתו הקדושה. ובעז"ה גם אנו את חלקנו ניתן ביתר שאת וביתר עוז, לחזק עניני מצוות הארץ בכל שכבות הציבור, ובעז"ה גם לילדים ובני נוער, שהיה מורה לנו תמיד להשתדל בענין הזה כדי שיהיה להם "גירסא דינקותא", וכל זה כדי לעשות נחת רוח ועי"נ לרבינו זצ"ל שגופו הקד' נעלם ונסתלק מעינינו הגשמיות. וכשליבנו חלל בקרבנו לא נותר לנו אלא לצפות לישועת ה' השלמה שתבוא במהרה בימינו, אמן.

בברכה

כ"ח/י"ח



שו"ת בדיני מעשר עני, ודעת מרן הרב זצ"ל בהובת נתינת מעשר עני בספק טבל



עם המעבר לשנת תשע"ד שהיא שנת מעשר עני, נשיב בתמצית מידע לשאלות הנפוצות אודות מעשר עני:

שאלה: האם חובת הפרשת ונתינת מעשר עני נוהג רק בטבל ודאי?

תשובה:

א. חובת הפרשת מעשר עני היא בכל פעם שמפרישים תרומות ומעשרות וגם מפירות שהם ספק טבל.

ב. אולם חובת נתינה לעני, נוהגת בטבל ודאי, ולא בדמאי [= מצוי היה בזמן יוחנן כהן גדול שרוב עמי הארץ היו מעשרין, ומ"מ התקינו שיש לעשר, ובזמננו אלו הפירות שאדם קונה עם כשרות, אולם הוא מחמיר לעשר שוב מפני חששות כלשהם], שבדמאי יכול המפריש לומר לעני הבא ראיה שהירקות אינן מעושרין וטול מעשרותיך.

ג. בפירות שהם ספק טבל [=המצויים בשווקים היום, ללא כשרות] יש אומרים שדינו כדין פירות שהם דמאי, ופטור מלתת לעני, וכדין מעשר ראשון שפטור מלתת ללוי גם בספק טבל. ויש מחמירים כן לתת מעשר לעני בספק טבל, כיון שקיי"ל "ספק עניים, לחומרא" "צדק משלך ותן לו". ובשלמא בדמאי שזו הייתה תקנה מיוחדת חכמים פטרו, אך בספק טבל ובפרט שרוב ע"ה אינם מעשרים בימינו, יש להחמיר ולתת לעניים. וכך כתבתי בספרי ביכורי שדה, ובשו"ת חלקת השדה כרך שני, שלענ"ד נראה שראוי להחמיר בזה. ומכיון שבהלוואה מראש מתחילת השנה עד סופה יכול לעשות הסכם עם עני כשער הזול, באפשרותו בסכום נמוך כגון 100 ₪ לכל השנה, להפריש ולתת לעני מעשר עני מכמות של תוצרת חקלאית יותר מ 1.3 טון [שזו כמות גדולה יחסית ובממוצע גם למשפחות גדולות], וכיון שזה סכום נמוך רצוי לנהוג בחומרא זו. ולאחר זמן זכינו לראות דברים כעין אלו אודות חובת נתינה בפירות הנלקחים בשוק, במכתב של מרן הרב זצ"ל וכמובא להלן.

שאלה: באילו גידולים נוהג מעשר עני ומאימתי מתחילה שנת מעשר עני?

תשובה: שנת מעשר עני איננה מתחיל בכל הגידולים באותה תקופה, אלא היא חלוקה בין סוגי התוצרת החקלאית וכמפורט להלן:

א. ירקות שנקטפו אחר ר"ה תשע"ד מפרישים מעשר עני.

ב. ירקות מאוסמים שמשווקים בתשע"ד אולם נלקטו בתשע"ג [כגון תפוז"א, גזר, שום ועוד] מפריש מהם מעשר שני.

ג. פירות שהביאו שליש בתשע"ג אף שייקטפו בשנת תשע"ד מפריש מעשר שני.

ד. פירות שיביאו שליש לאחר ט"ו בשבט תשע"ד [בר"כ החל מפרי השסק ואילך], מפריש מעשר עני.

ה. אתרוג שייקטף לאחר ראש השנה של תשע"ד ולפני ט"ו בשבט, מפריש מעשר שני. והנקטף לאחר ט"ו בשבט תשע"ד מפריש מעשר עני בלבד.

ו. פירות הדר שהביאו שליש לפני ט"ו בשבט תשע"ד, ונקטפו לאחר ט"ו בשבט תשע"ד, מעיקר הדין, רינם ככל פירות האילן, ויש שחששו לדמותם לאתרוג מספק, ועל כן מפרישים מספק גם מעשר שני וגם מעשר עני.

ז. קטניות שיביאו שליש לאחר ראש השנה תשע"ד, מפריש מעשר עני.

ח. קטניות מאוסמים [כגון חומס, חמניות ועוד], שהביאו שליש בתשע"ג, מפריש מעשר שני אף אם נלקטו בתשע"ד.

מכתבו של מרן הרב זצ"ל אודות מע"ע בספק טבל, ומסביב לו ביאורים שכתבנו בדין זה

הגמ' בחולין לחלק בין אם יש חזקת חיוב או אין חזקת חיוב וכו'. ועי' בפתחי תשובה שם בס"ק י, שהביא מתשובות חתם סופר שמסיק דכיון שהרמב"ן והרשב"א והרא"ש בפ"ק דנדרים, ומרדכי בשם מהר"מ והגמ"ר בשם א"ז מסכימים, דספק צדקה ספיקא דאיסורא הוא והכי נקטינן, ממילא מחשבינן לעני מוחזק מדכתיב צדק משלך ותן לו, ודלא כהר"ן ונמו"י נגד כל הני רבוותא. עכ"ד. ומכ"ז נראה לחלק

בין דמאי שדינו שונה כיון שרוב ע"ה מעשרין ובכה"ג תיקנו חז"ל שלא צריך ליתן לעניים. משא"כ בספק טבל יש ליתן את הפירות לעניים שספק ממון עניים לחומרא. וע"ע בדברי מרן הרחיד"א בברכ"י יו"ד סי' רנ"ח אות ג, שהאריך והרחיב בכל דין זה של ספק ממון עניים ועי"ש בד"ה ואפשר, שכתב שלדעות הראשונים שספק ממון עניים לחומרא, לאו משום שזה ספק איסורא, אלא אה"נ הוי ספק

ממונא רק משום סרך איסור שבזה מחמירים ואפי' אין חזקת חיוב, ומה שאמרה הגמ' חזקת חיוב בקמה ל"ד רק שהא עדיפא. ומאידך עי' בשו"ת מהרי"ט חו"מ שאלה קכ"ד שהאריך בזה וכתב בד"ה ועל, שדעתו, שהגמ"ר גבי צדקה מדבר בכה"ג שיש חזקת חיוב והוי כספק לקט ולכן אזלינן לחומרא. אבל אה"נ אם אין חזקת חיוב אזלינן לקולא. ועי' עוד בפוסקים שם שמאריכים לבאר סוגיא זו. ומ"מ בנידו"ד יודעים אנו להלכה, שבלקט ספיקו לחומרא, וכן בצדקה פסק מרן השו"ע שספיקו לחומרא, ואילו בדמאי קיי"ל להלכה שלא צריך לתת מ"ע, ואילו בספק טבל, אם נאמר שע"ה חשודין על מ"ע וכמבואר לעיל שיש הסוברים כך, כיון שאין רוב ע"ה מעשרין אמרינן שהמע"ה, וא"כ אין זה תקנה בדמאי אלא ה"ה בספק טבל, ואם נאמר שע"ה אינם חשודין על מ"ע וכמש"כ לעיל, וגם המהרי"ק הכי

הנה מדברי מרן מלכא, נראה בבירור, שאין זה בקל לקבל את דברי האומרים שבספק טבל אמרינן לעני "המוציא מחבירו עליו הראיה", הגם שכלל זה בדיני ממונות ברור ופשוט, ולכאורה גם כאן כיון שאת הפירות תיקן כדת וכדין, ונתינה בפועל לכאורה אינו צריך שהרי סו"ס זה ספק, ומדוע לא נאמר הממע"ה, וכפי שכתבו רבים מהאחרונים בספריהם. ועל כרחק שבכה"ג שהנידון הוא בין המפריש לעני,

יש מקום לומר "צדק משלך ותן לו" "ספק ממון עניים לחומרא" ועל כן יש צורך לתת לעניים, או שיש מקום להקל ולהשתמש באפשרות של הפקרת נכסיו, אך להתעלם לגמרי, אי אפשר. והנה מה שכתב שיש להחמיר גבי מעשר עני, מקורו טהור מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, והבאתים בארוכה בספרי "ביכורי שדה" על הלכות מעשר עני, ועוד הוספתי דברים בשו"ת חלקת השדה בחלק שני תרו"מ

- סימן כו, שהרי גבי פירות שהם "דמאי" שנינו בגמרא ערוכה במס' סוטה דמ"ח ע"א ובמס' יומא ט ע"א דאמרינן הממע"ה וראה שם אם כלל יש צורך לקרוא שם למעשר עני, ומש"כ ע"ז בספרי שם. מ"מ דין ספק טבל שונה הוא מדין דמאי, שבספק טבל יש מקום להחמיר וליתן לעני משום צדק משלך ותן לו, ועי' בדברי רשב"ל בגמ' חולין קל"ד ע"א, בדין ספק ממון עניים, לעניים ובדין ספק לקט, לקט. ועי' בחידושי הר"ן עמ"ס נדרים ז ע"א בד"ה ולענין שכתב לחלק בין קמה שבחזקת חיובה קיימא לבין מע"ע. וכ"כ הש"ך (יו"ד רנ"ט ס"ה) על דברי הרמ"א שם. ועי' מה שפסק מרן השו"ע שם בסעי' ה על מי שבידו מעות ומסופק אם הם של צדקה חייב ליתן אותם לצדקה, ומקור הדין הוא מדברי הגמ"ר, וכתב הגר"א שם שמקורו של מרן הוא ממתניתין סופ"ד דפאה דספק לקט לקט. ולא ס"ל למרן השו"ע דברי

ב"ה, ירושלים, כ"ז ניסן תשמ"ב

לכבוד

ידידנו הרה"ג רבי עובדיה יעבץ (שליט"א) זצ"ל הרב המקומי קרית עקרון

שלום וברכה וישע רב

אודות נוסח הפרשת תרומות ומעשרות שנמסר לו ע"י הגאון המפורסם מוהר"ר עמרם אבורביע זצ"ל, שיש לומר "ומעשר עניי הרי הוא בדרומו, והריני מפקיר נכסי וזוכה בו", אם יש לנהוג כך?



ס"ל בדעת הרמב"ם א"כ בכה"ג אפשר לומר שדוקא בדמאי אמרו הממע"ה אבל בספק טבל דהיינו שאין רוב ע"ה מעשרים חייב ליתן לעני משום שאומרים צדק משלך ותן לו. ומדברי האור שמח בהל' מעשר פ"ט ה"ג, נראה שס"ל בדעת הר"מ שגם בספק

טבל אין צריך לתת מעשר עני לעניים, כיון שלדעתו כל שאינו חייב בנתינה אינו מצווה על הפרשה וממילא אינו טובל. ואמנם לענ"ד אין הכרח מזה, ועי' מה שכתבתי בתשובתי שם. אמנם הרה"ג קלמן כהנא זצ"ל בספר חקר ועיון ח"ה עמ' ס"ה כן מדייק מהאור"ש כנז' לעיל. אך נלענ"ד שאין הכרח לזה. ומה שכתב הגר"כ זצ"ל שם לדייק מדברי המקדש דוד בסי' כז, על ספק טבל, פלא הוא בעיני שהרי המקדש דוד דן שם להדיא על ספק טבל

בסוף דבריו ואין צריך לדיוקים. ומ"מ כתב הגר"כ שיש לו סימוכין שמרן החזו"א זצ"ל לא חייב בנתינה לעני בספק טבל. עי"ש. ובספר חידושים וביאורים להגר"ח גריינמן שליט"א עמ"ס פאה סי' ה' אות ו' ד"ה ולהאמור, כתב, שכמדומה שמנהג העולם להקל בזה, אך מ"מ הניח בצ"ע את הטעם לדבר, עי"ש. ומ"מ מדברי הרב משנה ראשונה עמ"ס דמאי פ"ד מ"ג, נראה בפירוש שבספק יש ליתן מעשר לעניים. וכן מתבאר מדברי החתם סופר בתשובה הנז' לעיל. ובאמת שמצאתי תוס' מפורש שמחלק בין דמאי לספק טבל, והוא מדברי התוס' עמ"ס ב"ב דפ"א ע"ב בד"ה אלא, שכתבו בתירוץ השני שם שדמאי לא הוא אלא ספיקא דרבנן ואי"צ לקיים מצות נתינה. וא"כ הדברים בתוס' ברורים, שכל הפטור בנתינה הוא רק בדמאי שהוא תקנה דרבנן, אך בספיקות דאורייתא כגון ספק טבל שהוא ספק אם מעושר בכלל, בכה"ג יש מצוות נתינה.

ועפ"י תי' זה בכל ספק טבל יש מצות נתינה. ואלו הם דברים ברורים לענ"ד. ושוב זיכני הי"ת וראיתי שהדברים מפורשים בחי' הרש"ש שם על התוס' שכתב בד"ה ועוד דמאי, וז"ל: "משמע דבספק גמור צריך לקיים מצות נתינה" הרי לך להדיא שכך הוא ג"כ הבין בדעת התוס'.

הנה נוסח זה נזכר בפוסקים רבים, ומהם בשלחן גבוה (סימן שלא ס"ק צז) ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תשל"א) ובשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן קמג) ובשו"ת בכורי יעקב (חיו"ד סי' יט) ועוד. והאומרים כן יש להם על מה שיסמוכו.

אולם כל זה בקונה פירות מהשוק וחושש שלא הופרשו מהם תרומות מעשרות, אבל מי שיש לו פירות וירקות בשדהו ובגינתו, חייב לתת מעשר עני או דמיו לעניים ואם לאו הריהו כגוזל מתנת עניים. ועל כל פנים הפירות נתקנו כהלכה אלא שחיסר מצוות נתינה לעניים.

והנה בתשובה הנז' הארכתי מאד לברר דעת הרמב"ם בנתינה לעני בסוגי הספיקות השונים, והבאתי מדברי הרמב"ם בהל' מעשר בפ"ג ה"כ, ומה שהוכיח מדבריו בחקר ועיון שם שמוכח שאי"צ ליתן מע"ע בספק טבל, ודחיתי שם את הדברים בעניותי, וכתבתי שאדרבה משם יש הוכחה להיפך עי"ש. וכתבתי שיש לחלק בין ספק השקול או דמאי, לבין היכא שמתווסף רוב טבל או חזקת טבל. ועוד הבאתי מדברי הרמב"ם בהל' מעשר פ"ג הכ"ב, גבי מצא כלכלה מחופה חייבת במעשרות, שבמקום שהרוב מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי ומתקנה ודאי, ומחצה על מחצה דמאי. ואם הכניסה לבית מתקנה ודאי עכ"ד הר"מ. ולשון מתקנה ודאי היינו גם ליתן המעשר לעני, וכך ביאר הישועות מלכו על הר"מ שם, שודאי היינו לתת לעני, דאוקי אחזקת טבל ומזה הקשה על האי דין של כל העיר מוכרין ודאי וכו' שמדוע הכא לא יתן המעשר לעני שמ"מ גם קבוע הוי כמחצה על מחצה? וכתב שם, שבכל קבוע לא מעמידין על חזקת טבל. ופי' דבריו, שבמצא כריכות יש רוב טבל והוא זה שיוצר חזקת טבל - כיון שהרוב לא מעשרים - ולכן צריך לתת לעני. אך כאשר אנו אומרים שכל קבוע כמחצה על מחצה, נגרע מהחזקת טבל כיון שחצי מן הסבירות שזה מעושר כבר ולכן אי"צ לתת לעני. ועוד ראה מש"כ המקדש דוד בסי' נז לבאר דברי הרמב"ם הללו

וכתב, וזה דמעשרן ודאי ע"כ היינו לענין דצריך ליתן המתנות לבעליהן, ואע"ג דרק רוב מכניסין לבתים, ושמא הוא מהמיעוט דמכניסין לשוק והן רק דמאי, אלמא דאזלינן בזה בתר רוב, וצריך ליתן את המתנות לבעליהן. ונראה הטעם דבמצא כלכלה לא אמרינן דאין הולכין בממון אחר הרוב, משום דהכא הספק נולד קודם שזכה בהכלכלה, ואזלינן בתר רוב דליכא מוחזק ונקבע הדין דהמתנות לבעליהן. ואע"ג שס"ל להר"מ שמהני תפיסה לאחר

שנולד הספק, הכא אין כאן ספק כלל, דאזלינן בתר רוב וחשוב כודאי. ושוב הקשה שם שאם כך, מדוע במחצה על מחצה והכניסה לביתו מתקנה ודאי והרי אין זה אלא ספק ואין כאן רוב ומדוע צריך ליתן המתנות לבעליהן וכותב שם המקדש

דוד לבאר, ע"פ התוס' בב"ב הנ"ל בתי' הראשון שכתבו, שהיכא דאין מוחזק אינו יכול לומר ללוי או לעני הממעה. וא"כ לפי"ז ה"ה הכא במוצא כלכלה אין מוחזק וצריך לקיים מצות נתינה אפי' בספק השקול של מחצה על מחצה עכ"ד. והנה ברישא יש לומר, שבסוגיא דכל העיר מוכרין ודאי, וקנה מהשוק, שהולכים אחר הרוב ומפריש כודאי, שם לכאורה יש מוחזק שהוא המוכר בשוק, ומ"מ אינו אומר לעני הממעה, אלא חייב ליתנו לעניים. וצ"ל בהכרח, כמו שהמשיך שם שהיכא שיש רוב אין כאן כלל ספק דהו"ל כודאי. ולא נאמר שאין הולכין בממון אחר הרוב וכנ"ל. ועוד יש להוסיף כמו שכתבתי כבר לעיל שהתוס' שם כתב תירוצ' נוסף, שדמאי לא הוי אלא ספיקא דרבנן ואי"צ לקיים מצות נתינה. וא"כ הדברים בתוס' ברורים,

שכל הפטור בנתינה הוא רק בדמאי, אך בספיקות דאורייתא כגון ספק טבל בכה"ג יש מצוות נתינה. וכן ביאר הרש"ש שם על התוס' להדיא עי"ש. ועוד יש לדון בשאר ספיקות כגון פירות משני שנים שתערבו, ועי' בתשובתי שם בסי כז, ומ"מ כבר כתב המהר"י קורקוס על הרמב"ם בהל' מע"ש ונט"ר בפ"א הי"א שאף אם נאמר שהממעה מכל מקום ממדת חסידות יש ליתן את הפירות לעניים, וז"ל: ובר מכל דין, מודה רבינו דספק גזל עניים יש בדבר אלא דאמרינן הממעה ולכך החמיר ר' עקיבא על עצמו לתת לעניים חוקם ולצאת ידי חשש גזל עכ"ל.

**ושלמא דמר וביתו ישגא לעד לעולם
ויזכו לכל הברכות שבתורה, אושר עושר
וכבוד וכל טוב.**

בכבוד רב
ובברכת התורה

**עובדיה יוסף
ראשון לציון והרב הראשי לישראל**

עפ"י כל הנז' מבואר לעיל שמצינו כמה דיעות וכמה טעמים נאמרו שצריך ליתן המעשר עני לעני אף בספק טבל, וק"ו היכא שקונה ממקום שהרוב שם אינם מעשרים כלל, ומצוי היום בכמה מהשווקים הפתוחים שהם ללא הכשר כלל והם מקבלים תוצרת רבה ישר מן השדות, ולעיתים באותם שווקים יש ממש רוב טבל, הגם שב"ה בשנים האחרונות על השיווק המסודר, יש כשרות הדואגת להפריש באותם מקומות, אך בשווקים העירוניים ובפרט בערים שהם בקרבת יישובים חקלאיים מצוי מאד רכישה ישר מן החקלאים, ובוודאי שנותר בידינו חשש של גזל עניים, ועל כך חשש מרן מלכא, בתשובתו הנז', וכתב שאחר שיש לחוש על כך, יש מקום לתקן זאת או בנתינה לעני אחר או שהמפריש יפקיר נכסיו ודינו כעני שמותר לו לזכות בזה.

והנה זכיתי שהיו הדברים הנז' לעיני מרן ביום ה' ד' בטבת תשע"ב, ולאחר קריאת הדברים אמר, שכל הכתוב כאן אמת ונכון.

בברכת מנחם ציון בבנין ירושלים

שניאור ז. רווח





והדין הלכה למעשה בימינו

בחובת מצוות התלויות בארץ בארצות הסמוכות לארץ ישראל,

הכי לא גזרו בה רבנן. ע"ש. ובתוס' ר"י החסיד (נזירות לו.) הביא דברי הירושלמי חלה הנ"ל, וכתב, ושם על זה אנו סומכים במקומותינו שלא לעשר, ואם הלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. ובלא"ה נראה כי מעולם לא חייבו תרו"מ אלא על קרקעות הסמוכות לא"י כמו מצרים ובבל וכו', ואפילו אם עכשיו אינם מעשרים במצרים ובבבל, י"ל שסמכו לפסוק ע"פ הירושלמי הנ"ל. ע"ש. וע"ע למהר"א ממיץ בספר יראים השלם (ס"ט קמח), ובאור זרוע (הל' חלה ס' נא). וכ"כ הרדב"ז ח"ב (סי' תרנט), דהאידנא לא נהגו להפריש תרומות ומעשרות אפילו במקומות הסמוכות לארץ ישראל, סוריא ודמשק ומצרים, ולא חזינן דמחו בהו. ע"ש. גם בספר כסא אליהו (סק"א) כתב שכן עמא דבר בכל ארץ מצרים וגלילותיה שלא להפריש תרומות ומעשרות. ע"ש. וכן כתב בספר נהר מצרים (הלכות חלה א' ו'). וע"ע להלן, ובשו"ת יביע אומר ח"ה (סיו"ד ס' כס סוף סק"צ).

ובארץ עמון ומואב, כתב הרדב"ז הלכות תרומות, היינו מה שלא נטהר מסיחון מלך האמורי, אבל ארץ עבר הירדן נקראת ארץ ישראל וחייבת מן התורה. ע"ש. והנה כן הוא לחד תירוצא בתוס' חגיגה (ג:) בשם ר"ת, דארץ עמון ומואב שלא כבשו סיחון ועוג לא נתקדשו כלל בקדושת הארץ, והוסיפו, עוד מתרץ ר"ת דלא נתקדשה עבר הירדן רק ארץ סיחון ממש, אבל מה שכבש מעמון לא נתקדשה. ע"כ. וע"ע בתוס' בבא בתרא (יז.). ולפי זה אף מה שנטהר על ידי סיחון אינו בכלל ארץ ישראל. והרא"ש (נפרק ז' י"ד), וכן הר"ש שם, כתבו כתירוץ הראשון דארץ עמון ומואב שטיהרו בסיחון ארץ ישראל ממש נינהו, ואפילו לא כבשום עולי בבל וכו', ומ"מ ארץ

כתב הרמב"ם (הל' תרומות פרק א' ה"ו), ארץ מצרים ושנער ועמון ומואב המצות נוהגות בהן מדברי סופרים ונביאים. כן כתבו גם התוס' ע"ז (נט.) סוף ד"ה בצר, ור"י אומר שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות בחו"ל, אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל, כגון מצרים ובבל וארץ עמון ומואב, כי שם היו מפרישים תרו"מ, כדי שלא יבאו להקל במעשר בא"י, ומיהו לירקות שבא"י שאינם אלא מדבריהם, ואין להם אסמכתא כלל מן הכתוב לא חשו. ושם הביאו דברי הירושלמי חלה (סוף פרק ז'), רבותינו שבחו"ל היו מפרישים תרו"מ עד שבאו הרובים ובטלו. וכתב בספר המכתם (נ"ה יב:) כשהיו בטהרה בא"י היו מפרישים, אבל אנו היאך נפריש בטומאה, שם יאמרו תרומה טמאה נאכלת וכו'. והביא דברי הירושלמי חלה הנ"ל. ע"ש. וכן כתב המאירי (נדה ז'). וכתבו הגאונים שלא נהגו בתרו"מ בחו"ל אלא במקומות הקרובים לא"י. וכן היא רמוזה במסכת ידים (פרק ז' מ"ג). ואף זו לא נהגו אלא דוקא בדורות הראשונים שהיו נוהגים טהרה ובאכילת חוליהן על טהרת הקודש, או על טהרת תרומה, והיו נוהגים במתנות כהונה. ע"ש. ומהר"י קורקוס (הלכות נזירים פ"ה ה"ו) כתב, מצאתי בשם רב צמח גאון שכתב בשם גאוני פומבדיתא, וז"ל: שבודאי לא נהגו בתרומה בזמן הזה בבבל, דליכא מצות הפרשת תרומה בחו"ל, אלא שהראשונים היו מחמירים על עצמם בכל דבריהם, ושאיני דין חלה שמפרישים מן העיסה מדין תרומת דגן תירוש ויצהר, דחלה מילתא דשכיחא היא, משום הכי גזרו בה רבנן בחו"ל, והכל נהגו בה, משום חלת ארץ ישראל שלא תשכח תורת חלה. אבל תרומה לא שכיחא (נראה דלא שכיחא נקרקע של ישראל בחו"ל), ומשום



עמון ומואב שלא כבשום מעולם נוהג בהם תרומות ומעשרות שגזרו על כל הארצות הסמוכות לארץ ישראל. ע"ש. וכן דעת הרמב"ן והריטב"א בחי' בשבועות (טז:). אבל הרמב"ם בפירוש המשניות שם כתב שהמחלוקת שנחלקו התנאים שם אם מעשרין מעשר עני בשביעית בארץ עמון ומואב, או מעשר שני, היינו בערי סיחון ועוג. ע"ש. (וכן כתב רש"י מגילה ג:). ומבואר דאף אותם שטהרו בסיחון אין עליהם תורת ארץ ישראל ממש. והרשב"ץ ח"ג (סי' קטז) כתב, והנה נתבאר שעבר הירדן דינה כדין יהודה וגליל לענין ביעור, ולא נחלקו במס' ידיים אלא בעמון ומואב שלא טהרו בסיחון שאותן לא כבשום מעולם. ומש"ה מדמה להו לבבל ולמצרים, אבל באותם שטיהרו בסיחון וכבשום ישראל לא מיירי. ולענין העלאה והוצאה (הכל מעלין לארץ ישראל), היינו ארץ סיחון ועוג, ודינה כדין ארץ ישראל. וכן כתב הרמב"ם בהל' תרומות. אלא שבפירוש המשנה במס' ידיים פירש שהשאלה דעמון ומואב מה הן בשביעית, דבארץ סיחון ועוג היתה השאלה. וצ"ע בדבריו ז"ל. והא דאצטריך קרא לרבות עגלה ערופה בעבר הירדן, (דליתא נחוספתא סוטה פ"א), הוא שלא תאמר שהואיל ואין שכינה שם, ועגלה ערופה באה לכפר על שפיכות דמים שמסלקת השכינה, לא תתחייב בעגלה ערופה, קמ"ל דמכל מקום מארץ ישראל היא. עכ"ל. וע' בספר מעדני ארץ (פרק א מהלכות תרומות הלכה א סק"ג) שכתב, שנראה ברור מדברי הרמב"ם (פרק ד משמטה ויוצא הלכה כז - כח), שחזר בו ממה שכתב בפירוש המשנה, שכתב וז"ל: ומביאים בכורים של דבריהם מערי סיחון ועוג, אבל עמון ומואב ובבל, אע"פ שהם חייבים בתרו"מ מדבריהם, אין מביאים מהם בכורים. אלמא דעמון ומואב לאו היינו ארץ סיחון ועוג. ע"ש. וכ"כ החזון איש הל' שביעית (סי' ג אות כה), שעבר הירדן של סיחון ועוג הם כארץ ישראל לכל דבר, כדמוכח בערכין (לז:), דכשגלו שבט ראובן וגד בטל היובל, משום שאין כל יושביה עליה, אלמא דעבר הירדן היא בכלל ארץ ישראל. ובפ"ק דבכורים נחלקו לענין דין בכורים, אבל שאר חובות הארץ נוהגות בה מן התורה. ע"ש. וזהו כדברי

הרדב"ז הנ"ל בפירוש דברי רבינו. והגר"א בפירוש הירושלמי שם כתב, שאין עמון ומואב שטהרו בסיחון, כארץ ישראל ממש. ע"ש. וע"ע במראה הפנים (ריש פרק ו דשביעית). וצ"ע בביאור הגר"א במסכת ידיים (נדפוס וילנא). ע"ש.

והנה מכל הראשונים הנ"ל מבואר דארץ סיחון ועוג מיהא דין ארץ ישראל יש לה לכל דבר, וידועים ג"כ דברי הרמב"ן בפרשת מטות (לא, פסוק כג), שהטעם שנצטוו על הגעלת כלי מדין ולא הוזהרו ע"ז מתחלה במלחמת סיחון ועוג, כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם, "וארצם מנחלת ישראל היא", והותר להם כל שללם, אפילו האיסורים, דכתיב ובתים מלאים כל טוב, ואמרו רז"ל קודלי דחזירי אשתרי להו. ע"כ. מבואר דס"ל דהוי כארץ ישראל. וע"ע בחי' הרמב"ן (שבועות טז:). שכתב, ומצאתי בירושלמי (שביעית פרק ו הלכה א) וכו' אמר רבי תנחומא כתיב החל רש לרשת את ארצו, עשיתי ארצו חולין לפניך, כלומר שטהרו בסיחון ונעשו ע"י משה ארץ ישראל לגמרי. עכ"ל. וכן הוכיח במישור בשו"ת ישועות מלכו (מיו"ד סי' קז) בדברים ברורים, אלא שכתב עוד, שכל המצות התלויות בארץ שנצטוו עליהם בבואם אל ארץ כנען, לא נתקדשו הארצות שבעבר הירדן עד שנתקדשה ארץ ישראל, כמצות דין ערי מקלט. ע"ש. אולם בשטה מקובצת בבא מציעא (כג) גבי וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה, כתב בשם הראב"ד, בירושלמי מפרש על נחל הירדן ממש, "כי הוא תחום בין ארץ ישראל לארץ סיחון ועוג" וכו', והגבול תלוי בו משום דכתיב הירדן וגבול. וכן כתב הר"ן. ע"ש. ודברי הירושלמי הנה הם (בפרק ד דמלה הלכה ז). ומבואר דהירדן מפסיק לענין קדושת הארץ בין ארץ ישראל לארץ סיחון ועוג. וכן כתב הריטב"א, הובא בשטה מקובצת בבא מציעא שם. והרשב"ץ ח"ג (סי' קטז) הביא ההיא דבבא מציעא (כג:), וכתב, והנכון בזה מה שפירשו בירושלמי חלה [פרק ד הנ"ל] דלענין קדושת הארץ עסקינן וכו', ואם כן ארץ ראובן וגד אינה חייבת במצות הארץ, וא"א לומר כן וכו'. אלא שאין זה קשה כלל, שלא דברו בכאן בירדן שנטל ונתן באותו צד שהוא מפסיק בין



השטים. [נראה דצריך לומר השבטים]. אלא שהירדן יש ממנו מפסיק בינו ובין חו"ל וכו'. ע"ש. אולם דברי הראב"ד הנ"ל אין מתיישבים כן, שכתב להדיא דמיירי במקום שמפסיק בין ארץ ישראל לארץ סיחון ועוג. וכן כתב השטה מקובצת בשם הר"ן כנ"ל. והנה בנדרים (כג.) איתא, עולא במיסקיה לארץ ישראל, אתלו ליה תרין בני חוזאי בהדיה, קם חד ושחטיה לאידך, אמר ליה לעולא יאות עבדי? אמר ליה אין, ופרע ליה בית השחיטה. כי אתא קמיה דר' יוחנן, אמר ליה, דילמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה? אמר ליה נפשך הצלת. תמה רבי יוחנן, מכדי הא דכתיב ונתן ה' לך "שם" לב רגז, בבבל כתיב, (תמה על שהיה אותו צד חוזא כועס כל כך, עד שהרג את חצירו, והואל ונאמן ישראל היה.) אמר ליה עולא ההיא שעתא לא עברין ירדנא. ופירש הר"ן ד"ה ההיא שעתא, שעבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ולמקצת קדושות. עכ"ל. ולשטתיה אזיל. [והרב דרך הקודש (דף ז ע"ג) כתב, שהמעשה שאמרו (במנחות סד:), שהביאו העומר מגגות צריפין, היה בעבר הירדן. וכמ"ש רש"י (סנהדרין יא:) ד"ה על שתיים. ע"ש. וצ"ע.] וע' בהגהות מצפה איתן (ר"ה כג:). [אלא דאיכא למידק ממ"ש בחידושי הר"ן (ר"ה יג:), מהיכן הקריבוהו, וא"ת דילמא מעבר הירדן מחלק בני גד ובני ראובן נטלוהו, י"ל שהעומר מצותו להביאו מיהודה, ואין נראה לומר שהעומר הראשון היה שלא כמצותו. ע"כ. הא קמן דס"ל להר"ן שעבר הירדן הוא מארץ ישראל. וע' כלי חמדה (פרשת ואחמקן דף טז ע"ה). ורש"י בנדרים (כג:) כתב, לא עברין ירדנא, "לא עברנו את הירדן ולא הוינא בתחום א"י". וע' בקרן אורה שם. ודו"ק]. ואולם רעק"א בגליון הש"ס העיר מרש"י סנהדרין (יא:) ומנחות (פג:) שכתב דעבר הירדן כארץ ישראל. ע"ש.

והנה בספר פרשת דרכים (דנוט ט), כתב, שהוקשה למהר"י אדרבי (מחבר הספר דברי יצחק) על מה שאמרו רז"ל בפרשת ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג, דמיתי שמא הותר הנדר ונדר שהותר מקצתו הותר כולו, ולפי האמת יש לתמוה מה נשתנה ארץ סיחון ועוג יותר משאר ארץ ישראל, ומכח קושיא זו רצה לומר שאף

שמשה היה סבור שארץ סיחון ועוג הם מכלל ארץ ישראל, קושטא דמילתא היא שאינה מארץ ישראל. עד כאן. ותמיהני עליו, דהא מילתא דפשיטא היא שהיא בכלל ארץ ישראל. וכדמוכח מהא דתנן בבכורים (פ"א משנה י) ר' יוסי הגלילי אומר אין מביאים בכורים מעבר הירדן, לפי שאינה ארץ זבת חלב ודבש. ולענין תרומות ומעשרות משמע שחיובם בעבר הירדן מן התורה. וכן מוכח מדברי הרמב"ן (נמדר לא. כג.). ע"ש. ונראה ליישב ע"פ מ"ש בשו"ת הרשב"ץ ח"ג (ס"ו) דתרי ענייני ניהו, קדושת שכינה וקדושת המצות, קדושת שכינה היא מיוחדת לארץ ישראל, וקדושת המצות בין בא"י בין בעבר הירדן. ועיקר חיבור הארץ לדירה בתוכה היא משום קדושת שכינה, ואין עבר הירדן בכלל זה. ע"ש. ואפשר שזהו שאמרו בתורת כהנים פרשת קדושים (יטן כג), בענין ערלה, כי תבואו אל הארץ, יכול משיבואו לעבר הירדן, ת"ל אל הארץ, הארץ המיוחדת. והיינו שמיוחדת בקדושת שכינה. ולא ארץ סיחון ועוג. וכ"כ המלכים שם. וכן כתב מדנפשיה הגרא"י קוק (במבוא לשנת הארץ עמוד כו), שארץ ישראל עומדת בקדושת מעולם, אפילו בזמן שלא נתחייבה במצוות התלויות בארץ, שהרי אפילו בימי האבות היה יחס קדושה בארץ ישראל. וכמ"ש הרמב"ן (נדרים כו. ה) שעיקר מה שקיימו האבות כל התורה בארץ ישראל, מפני קדושתה. וכן נאמר ליצחק אבינו (נדרים כו. ג) גור בארץ הזאת, מפני שהוא עולה תמימה ואין חו"ל כדאי לו. ע"ש. ולפ"ז י"ל ששבועת הקב"ה למשה שלא יכנס לא"י היינו על ארץ ישראל שיש בה קדושת שכינה. משא"כ על ארץ סיחון ועוג. ע"ש. ולפי האמור תליא בפלוגתא דרבוותא, דהראב"ד והר"ן הנ"ל ס"ל כמהר"י אדרבי. וע' בחי' הרש"ש במדרש רבה פרשת נשא (פרשה י א' אות יח) שדברי הר"ן נדרים הם למ"ד קדושה ראשונה לא קדושה לעתיד לבא. ע"ש. לפי זה י"ל ההיא דהראב"ד בבבא מציעא הנ"ל. ומרן הברכי יוסף א"ח (סימן טפט סק"ג) העיר על דברי הר"ן נדרים מרש"י הנ"ל. והפליא עצה הגדיל תושיה בפרט זה אם עבר הירדן יש לה דין ארץ ישראל או חו"ל. וכתב, שבזה נחלקו שני המאורות



הגדולים מהר"ר גדליה קורדובירו, והרב המוסמך מהרי"ט צהלון, שמהר"ר גדליה סבר דעבר הירדן היא מכלל ארץ ישראל, ומהריט"ץ (סי' נטו) חלק על דעתו של הרב גדליה קורדובירו דס"ל שהיא מא"י, והפיל מבצרו והלכה זו העלה שאינה כארץ ישראל. וכדעת הרשב"ץ ח"ג (סי' קמ"ט) וכו'. ודעת הברכ"י נוטה לדעת הרמב"ם, דעבר הירדן אינה כא"י, וכמו שדייק מדבריו הכפתור ופרח (פרק מט), ובספרו מדבר קדמות (מערכת ט אות כג) הוכיח מדברי החסד לאברהם דס"ל שעבר הירדן אינה ארץ ישראל. ושכן הדבר מוכרע לדברי המקובלים שאינה ארץ ישראל. ע"ש. וע' בישועות מלכו הל' תרומות (פרק ב). ובתשובה (חיו"ד סי' סו). [ומה שכתב בתשובת הישועות מלכו שהגאון מהר"י ז"ל הקשה מראש השנה (יג) עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ ישראל מהיכן הקריבוהו, א"ת דעייל ביד נכרי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי, ונימא דהביאוהו מארץ סיחון ועוג. ותירץ דלא נתקדשה עבר הירדן אלא אחר כניסתן לארץ ישראל, וכמו שאמרו כן בערי מקלט (מכות ט). ע"ש. כן כתב ג"כ הרש"ש במדרש רבה שם. ע"ש].

ובסוריא, הנה בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סי' מרט) נשאל אם מתנות כהונה הזרוע והלחיים והקיבה נוהגות גם בחוץ לארץ, והשיב, שאע"פ שהרמב"ם סתם דבריו ומשמע דס"ל שנוהגות בכל מקום, מ"מ העולם לא נהגו כן, כמו שלא נהגו להפריש תרומות ומעשרות אפילו במקומות הסמוכים לא"י, וכיון שנהגו שלא להפריש תרו"מ ולא ראינו מי שמיחה בידם, מנהג אבותיהם תורה הוא, ויש להם כמה גדולי עולם לסמוך עליהם. ואפילו בסוריא ודמשק אם נהגו שלא לתת מתנות כהונה מניחים אותם על מנהגם, שהרי אפילו לענין תרומות ומעשרות דטבלי נהגו להקל ולא חזינן דמחו בהו וכו'. ומכיון שבכל הגלילות היו חכמים גדולים ולא מיחו בידם, ואין פוצה פה ומצפצף על מנהגם, אין לך קביעות מנהג גדול מזה. והנח להם לישראל. ובשו"ת בית דינו של שלמה (מאור"ט סוף סימן ג) כתב הגאון רבי מרדכי גלאנטי ז"ל, כי בסוריא חייבים בתרומות ומעשרות, אפילו האידנא דבארץ ישראל

הוי מדרבנן, וכמו שכתב המבי"ט ח"ב (סי' קנ"ו). ועמד על מה שנהגו בדמשק ובארם צובא שאין מפרישים תרומות ומעשרות, אפילו מפירות היוצאים בקרקע ישראל, ונגמר מירוחם ע"י ישראל. ויש מי שרצה לומר שגוף הקרקע הוא של המלך והעווריי"ץ שאנו פורעים הוא כעין שכירות, וכבר ידוע הדין דבסוריא קרקע גוי המושכר לישראל פטור מתרומות ומעשרות וכו'. ולי לא מחוור, דאם איתא להא לא הוו שתקי מינה האחרונים, והרי בזמן מרן והמבי"ט ז"ל היו פורעין בסוריא עווריי"ץ והיה להם להודיענו חידוש גדול כזה. ועוד אני אומר שגוף קרקע החצרות אינם של המלך, אלא של בעליו, והעווריי"ץ הוא מס בעלמא. [ע' תוס' (נצח קמ"א נח. ונקידושין לו), ובתוס' ר"י החסיד (נכוח לו. דף כג ע"ד), ובהרא"ש (ע"ז פרק ד סימן ט). וע"ע בסמ"ע (סי' שסט ס"ק יד)]. ובקש חו"ד הגהמ"ח בית דינו של שלמה אם להניח הדבר כמות שהוא או להוציא תרומות ומעשרות מכאן ולהבא. והשיבו הגהמ"ח (נצ"ט א), דשפיר קמותיב והדין עמו, שבאמת חייבים בתרומות ומעשרות ולית דין צריך בשש, ובביתו של מרן אדוני אבי (הגאון ר' שמואל לניאדו) ז"ל היה מפקיר את הגפן בזמן שמוציאה פירות, והיה אומר שכן היה עושה הרב הגדול מהר"ר שמואל פינטו ז"ל, והיו מפקירין בפני שלשה. וגם כשהלך הרב א"א לעיר עזו ונתאכסן בבית הצראף שיש לו שדות, לא רצה לאכול מפתו לפי שלא הפריש תרומות ומעשרות. וגם אנכי אשתקד הלכתי לשם בחלותי לשנות האויר ולא אכלתי מפתו, ושוב הפרשתי להם תרומות ומעשרות וסדרתי להם בכתב סדר תרומות ומעשרות. ובעירנו אין נזהרים בזה כי אם החכמים, ובהיות כי מימי קדם בזמן הרבנים הראשונים לא הקפידו עליהם, גם עתה אין אנו מקפידים עליהם, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וכו', ואי יישר חיליה דמר יתקן להם סדר תרומות ומעשרות ויבא שכמ"ה. עכ"ד. וכן הובא בשו"ת נבחר מכסף (ס"ט כג) בדברי הר' המגיה. וכבר הבאתי לעיל (סק"ט) בשם תשו' הרדב"ז שג"כ כתב שלא נהגו להפריש תרומות ומעשרות בסוריא ודמשק ולא חזינן דמחו בהו. ובספר כרם ציון (הל' תרומות כרך א עמוד יט) כתב,



שהטעם שהקילו בסוריא דס"ל שמכיון שבטלה קדושה ראשונה בטל גם הכיבוש יחיד. ואף מדרבנן לא גזרו בסוריא כשם שגזרו על א"י מדרבנן, משום דהוה ליה כעין גזרה לגזרה דלא גזרינן. ע"ש.

ומה שכתב בענין שעבוד הקרקע למלך, הנה התוספות קידושין (ל:) הביאו דברי הירושלמי, רבותינו שבחו"ל היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים וביטלום, ובעי מאירובים מתורגמנייא. וכתבו התוס', ויש ליתן טעם דלפיכך ביטלו תרומות ומעשרות לפי שעכשיו בחו"ל אין הקרקעות שלנו שהרי משועבדות הן למלך ואנו נותנים מהם מס למלך, א"כ אין להם דין קרקע של ישראל להפריש תרומות ומעשרות. עכ"ל. וע"ע בתוס' עבודה זרה (נט.) שהביאו תירוצ' זה בשם ר"ת, והקשו, כי אנו יש לנו הרבה קרקעות שאין בהם טסקא. ויש לסמוך על דברי הירושלמי [הנ"ל], ואם הלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. ע"ש. וע' בתוס' ר"י החסיד (נרכמ ל:). נמצא שמנהג העולם שלא להפריש תרומות ומעשרות גם בארצות הסמוכות לארץ ישראל יש לו סמוכין ע"פ הירושלמי. אע"פ שהתוס' שם כתבו עוד לחלק בין ארצות הסמוכות לארץ ישראל לשאר מקומות. ע"ש. וע"ע בהר"ן בפ"ק דביצה (יג).

ואפשר עוד למצוא סמוכין למנהג, על פי מה שכתב בשו"ת הרשב"ץ ח"ג (סי' ט), וזו לשונו, וא"ת כיון דחייב העלאה לארץ ישראל למצות דירה, אינו אלא מפני המצות הנוהגות בה, ואותם המצות אינם נוהגות בזמן הזה אלא מדרבנן, דקדושת עזרא בטלה, אם כן מה בין חו"ל לארץ ישראל, הרי גם בחו"ל יש חייב תרומות ומעשרות דרבנן, כדאיתא בבכורות (מ.) רבה מבטל לה ברוב, רבינא וכו'. ואם כן מה בין ארץ ישראל לחו"ל בזמן הזה, דכאן וכאן לא נתחייבו אלא מדרבנן. והיה אפשר לומר וכו', ור"ת תירץ דבחו"ל פטור מיהא

מדמאי, ובהאי עדיפא ארץ ישראל מינה וכו'. אבל הגאונים ז"ל תירצו בזה תירוצ' מרווח לסלק קושיא זו, "כי רבנן דבבל חומרא בעלמא היו מחמירים בעצמן", ואע"פ ששרויים במקום טומאה וכו' אפ"ה היו "נוהגים" להפריש תרומות ומעשרות וגם מתנות עניים וכו'. עכ"ל. מבואר להדיא דדעת הגאונים היא, דאף בבבל ושאר ארצות הסמוכות אין חייב להפריש מדינא, ורק מנהג הוא שהחמירו בעצמן רבנן דבבל. וזהו ג"כ הטעם שלא הפרישו בזמן הזה תרומות ומעשרות במצרים וארם צובא. [ומכל מקום נראה שאין טעם זה מספיק לסוריא. וצ"ע]. ודברי הגאונים הובאו עוד בכפתור ופרח (פרק טו). ובשו"ת אבקת רוכל (סוף סימן י) ד"ה ומעתה, בשם רב צמח גאון. ע"ש.

ובעיקר קושית הראשונים שהביא הרשב"ץ הנ"ל, אפשר להוסיף לתרץ עוד על פי דברי התוס' קידושין (ל:), שכתבו, שאע"פ שגם בארץ ישראל הקרקעות משועבדות למלך, אפ"ה מפרישין תרומות ומעשרות, שאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. ע"ש. ואם כן הרי יש רבותא שבארץ ישראל חייבים בכל אופן במצות התלויות בארץ, אף כשמשועבדים לנכרים. אבל בחו"ל וסוריא יש קנין לעכו"ם להפקיע מיד תרומות ומעשרות. וכמו שאמרו בגטין (מ:). ועוד י"ל.

ומכל מקום נראה שאף עכשיו נכון להחמיר ולהפריש תרומות ומעשרות בבבל ומצרים וארם צובא, וכל שכן בדמשק וסוריא, אע"פ שנהגו להקל בזה. ומכל מקום פירות שאינם דומים לפירות ארץ ישראל פטורים מתרומות ומעשרות אף בארצות הסמוכות לארץ ישראל, וכמו שכתב הר"ן פ"ק דביצה. וכן כתב הב"ח. ע"ש. וע' להגרש"ז במאמרו שבקובץ תורה שבעל פה (ירושלים תשל"ה עמוד כט), שהאריך בענין שביעית ומעשרות בסוריא. ע"ש.



הלכות פסוקות בדיני ארץ ישראל וכשרות שקבלנו מאת מרן זצוק"ל במשך השנים

הרה"ג

רבי שניאור ז. רווח

שליט"א

רב אזורי כמ.א. גזר

וראש המכון למצוות התלויות בארץ

זכות אבות עמדה לנו, וקירבנו בורא עולם לפני הר סיני הלוא הוא מרן סיני ועוקר הרים זצוק"ל, ובימי השבעה כאשר לא פסקו הדמעות מלזלוג, ופיזור הנפש היה כל כך גדול, לא היה אפשר ללמוד את תמידין כסדרן, על כן ישבתי באותם ימים, ונסיתי לשחזר את כל הטוב הגדול אשר קבלנו מאת מרן זצוק"ל בכדי להנציח ולתעד למען יעמדו ימים רבים לזיכוי הרבים בע"ה.

ראשית חזרתי על המכתבים שזכינו לקבל ממרן, שחזרתי באמצעות כתבים שברשותי בהם תיעדתי את הפגישות עם מרן זצוק"ל, כמה דינים וכמה ענינים בהלכה. והגם שחלקם כבר פרסמתי בספרי השונים, מכל מקום חלקם טרם נתפרסם, ולצערנו עתה בא מועד.

זאת ועוד, שהעליתי על הכתב זיכרונות וענינים מיוחדים שחשתי כאשר זכיתי והייתי במחיצת מרן זצ"ל, מימי קטנותי עד עומדי על דעתי ועד הימים האחרונים, והרי הם כתובים על מגילת ספר במאמר אחר, המתפרסם בגיליון זה.

ועוד, שחזרתי ותמללתי מקלטות חלק מאותם אירועים בהם מרן הרב זצ"ל, היה עמנו, ושם גם בוודאי דברי תורה אמר, אולם גם דברי חכמה, ועוד פרטים מיוחדים שראינו בענייני מידות, הנהגות ועוד, ואת כולם העליתי על מאמר נוסף שגם הוא מתפרסם בגיליון זה.

בכתיבת כל המאמרים ברצוני להדגיש את הדברים הבאים:

א. הוראות הלכתיות ממרן זצ"ל, קיבלנו מפיו, או מכתביו המיוחדים שנשלחו אלינו. אולם יש הוראות נוספות שקיבלנו ממרן זצ"ל בדרכים נוספות, הלא המה כתובים בספרי השונים.

ב. ישנם מאידך גם הוראות שזכינו וקיבלנו מפיו, אין כולם נמצאים כאן, ועוד חזון למועד לפרסמם.

ד. כאשר תאריך שמיעת או כתיבת הדברים, מתוארך, הבאתי את התאריך המדויק, או את חלקו מה שהוא ודאי, ואם לאו נכתבו הדברים ללא תאריך.

ובזה החילותי בס"ד, מתוך תפילה שנזכה לדייק בדבריו, ולא נטעה, לא בהלכה, או במעשה, או בתיאור הנהגה, או כל דבר המתואר לקמן, הן במאמר זה, והן במאמרים הבאים.



הלכות פסוקות שקבלנו מפי מרן זצוק"ל

ארבעת המינים:

אתרוג שהיה נטוע בעציץ שאיננו נקוב, מותר לכתחילה לקיים בו מצוותו. מרן הסכים על זאת בכתי"ק מיום ה' שבט תשנ"ה, על תשובה בה הארכתי שאתרוג זה כשר לכתחילה.

ערלה:

להלכה דעת מרן השו"ע, שעץ הנטוע בעציץ שאיננו נקוב, נחשב כנטוע באדמה מחמת שורשיו, ודעת מרן הרב זצ"ל שהכרעת השו"ע היא הכרעה ודאית, ולא מחמת הספק. ועל כן כל סוג של עציץ המורכב מכל סוגי החומרים, יהיה העץ הנטוע בו חייב בערלה, וכן הדין בזה גם לקולא. אמנם למעשה מצינו שמרן החמיר בברזל שהוא עב ביותר כגון קרקעית של משאית, כיון שאין השורשים יכולים לנקוב בברזל העב, ויש לזה דין של עציץ שאיננו נקוב גם לגבי אילן. וכן החמיר להצריך נקבים בעציצים של משתלות, הגם שהחומר הוא מפלסטיק. [וראה בזה מש"כ בשו"ת חלקת השדה משם מרן זצ"ל].

אפשר להכשיר משתלה "דו שנתי" כדי לחסוך שנות ערלה, על פי כל הכללים ההלכתיים שיהיה דינו כנקוב. ואף רצוי לעשות זאת כדי למנוע שיווק ערלה בארץ ישראל.

הנקב בתחתית העציץ, למעשה צריך שיהיה בקוטר 2.5 ס"מ, ואפשר להקל להלכה גם ב 2 ס"מ. ובשעת הדחק והפסד מרובה הקל מרן גם בפחות מזה ובפרט אם היו כמה חורים יחד שהשלימו לשיעור נקב, כי התורה חסה על ממונן של ישראל.

את ההובלה יש לבצע במשאית מחוררת, אמנם אם אי אפשר, או עד שימצאו פתרון שמניח את הדעת באופן הטכני, אפשר לכתחילה להעביר גם במשאית רגילה, רק לתקופת זמן ההובלה, שהעיקר להלכה שניתוק לזמן לא הוי ניתוק.

ועובדא הווה ביום ט"ז תמוז תשנ"ח, לאחר ששלחני לבדוק כמה ענינים בהעברה בעציצים של האתרוגים שתחת השגחה הבד"ץ, וכתבתי לגבי ענין ההעברה ברכב הסגור, את כל הצדדים שהיו לחומרא, להוציא את ההעברה לזמן קצר שאירעה ברכב סגור, וכתבתי שהעיקר שלכתחילה אפשר להקל בזה, וכתב על זה מרן בכתי"ק, "אני מסכים לכל הנ"ל", וחתם בחתימתו הטהורה.

כאשר נוף אילן יוצא מחוץ לעציץ שאיננו נקוב, דינו כמחובר לכל דבר. [כדעת המל"מ בהל' ביכורים ושלא כדעת החולקים - ה שבט תשנ"ה]

על מנת שגוש ייחשב כנטוע באדמה, העיקר להלכה כשיטת הראשונים, שצריך שגודל הגוש יהיה כזה שיכול לחיות בו שבועיים ימים [יום ו ערש"ק פר ראה].

שתיל בגוש, מותר לשותלו עד כ"ט באב, ולא צריך לסיים את שתילתו עד ט"ו באב. כיון שהוא אינו זקוק לימי קליטה, מאחר שהוא קלוט ועומד [יום ו ערש"ק פר ראה].

מי שהפסיד את ט"ו באב, הפסיד שנה, ואין מקום להקל לדעת מרן במי שנטע בט"ז באב, והורה לי מרן לפרסם זאת ברבים שלא כמי שכתבו להקל בזה נגד דעת מרן.



צמח שנותן פרי תוך שנתו. הורה מרן שטעם זה מספיק הוא לכתחילה ואפשר להסתמך עליו בלא לחפש טעמים נוספים לצירוף, ועל כן כל צמח הנותן פרי תוך שנה מזריעתו בגרעין, ברכתו אדמה, ואין נוהג בו ערלה.

פלפלים חריפים מכל הסוגים אין בהם חשש ערלה, ובכלל זה אף הפלפל מזן הנקרא 'סודני' שגדל משך שנים רבות, כיון שנותן פריו תוך שנה מזריעתו בגרעין.

פרי הפסיפלורה, אין בו משום ערלה, ודינו כירק הן לעניין ברכה, והן לענין כלאי הכרם. ובסוף תשובתי שכתבתי בדין זה, כתב מרן זצ"ל: "אני מסכים לכל הנ"ל", וחתם בחתימת קדשו.

כלאים:

הגם שהעיקר להלכה כדעת מרן שפסק להלכה שאסור לקיים אילן המורכב, מכל מקום בהצטרף טעמים נוספים אפשר להקל, וכגון בפירות הדר שהרכיבם רוכב של פרי הדר, על כנה שגם היא ממניי ההדר, למרות שהם סוגים שונים, והטעם, מפני שיש הסוברים שהם מין אחד [וכדעת החזו"א בד"ז].

הפרשת חלה:

מרן זצוק"ל הורה לי לפרסם ברבים. שחלה לאחר הפרשתה, חובתה ומצוותה בשריפה. וחלילה מלהשליך לאשפה, שזה דרך בזיון, ומאד הקפיד על אותן האומרות שכיום אין מצוותן בשריפה, שאינן אומרות כהלכה. והן מטעות ומכשילות את הנשים, ואסור לשמוע להן.

משקל הדרה"ם העיקר להלכה שמקלו הוא 3 דרה"ם, וממילא שיעור חלה הוא, 1,560 גר' קמח. ועוד הוסיף מרן זצ"ל, שבפחות משיעור זה אין צורך להפריש כלל ואפי' ללא ברכה.

תרומות ומעשרות:

נוסח הפרשת תרו"מ:

אין להן להשתמש בנוסח הקצר, כלומר שיאמר שהכל יהיה מעושר כפי הכתוב בנוסח שבביתו, שאין זה מועיל, אלא יש לומר את הנוסח המלא ולפי הסדר הכתוב בנוסחאות המקובלים, ויש להשתמש בנוסח על פי מרן השולחן ערוך [יום ו ג חשון תשנ"ו].

יש לומר בנוסח ההפרשה... יהיה תרומה גדולה "על הכל" [ומה שהשמיט זאת בסידור של בית המדרש שבנשיאות הרב זצ"ל, זוהי טעות דפוס] [יום ו ג חשון תשנ"ו].



גידולים שונים:

גידולי מים, כגון נבטים וכיוצא בהם, הגדלים בתוך מיכלי מים, או כפי שנפוץ כיום, שאותם נבטים גדלים ללא כל מים, אלא במיכלים הנמצאים בחדר בטמפרטורה מסוימת, פטורים מתרומות ומעשרות, כיון שאין גידולם מן הקרקע. ומכל מקום הורה לנו מרן זצוק"ל להפריש מהם ללא ברכה. ולמרות שלגבי ברכה סובר שיש לברך עליהם "שהכל", מכל מקום לענין תרומות ומעשרות דעתו נטתה להחמיר.

נענע, חייב לעשר כדת וכדין, כיון שהוא נאכל בהרבה עדות. ואין לחוש לכך שיש עדות שאצלם זה רק לתבלין. וכך הורה מרן זצ"ל.

גידולי נכרים:

מירוח ישראל שנעשה מתוצרת של נכרי, כגון ישראל שקנה ענבי יין מגוי ועשה מהם יין, חייב להפריש מהם תרו"מ עם ברכה, ושלא כדברי מרן הרב חיד"א שכתב שהמנהג להפריש ללא ברכה, ודעת מרן זצ"ל שאדרבה המנהג להפריש עם ברכה. אולם בשנה השביעית, בלוקח מן הגוי, והמירות נעשה אצל ישראל, בכה"ג הסכימה דעתו הגדולה של מרן לדעת הרב ארץ חיים סיתהון, שיש להפריש אך ללא ברכה.

וזכורני שבריש שתא של שנת תשנ"ז, קרא לי מרן, והעיר לי בעדינות האופיינית שלו, שטעיתי בזה שבקיצור ההלכות שמאחורי נוסח ההפרשה (המיוחד שהמכון הוציא על פי השו"ע תחת עינו הפקוחה של מרן זצ"ל) - כתבתי כדעת הרחיד"א ועוד מחכמי צפת שאין לברך, והסב את תשומת לבי שאין דעתו כן, והגם שעוד אחרונים כתבו כך, מ"מ אין דעתו כן, ואכן שינינו את הדברים במהדורות הבאות. ובאותה פגישה אצל מרן שוחח איתי באריכות על שיטת הכתיבה שלו בספרים, וסיפר לי שגם המפתחות לכל ספריו הוא זה שכתבתם, וכל מילה שם מדוקדקת על ידו - והבאתי את כל הדברים במידע ההלכתי של תנובות שדה גליון מס' 9].

תרומה גדולה ותרומת מעשר:

כיון שבתום ההפרשה מאבדים את התרומה, והיות שאין מאבדים תרומה טהורה, על כן יש לטמא את התרומות קודם ההפרשה, על ידי שיזלף מעט מים על הפירות ויגע בהם בידיו - כך הורה להלכה מרן זצ"ל שהעיקר להלכה שבזה"ז אפשר לטמא גם לאחר מירוח.

תרומה טמאה חובתה ומצוותה בשריפה, ואפשר להקל לשומרה בפח מיוחד או מקום מיוחד, עד שתירקב ולהשליכה לאשפה. וכל זה בטבל ודאי. אולם בספק טבל, מי שמניח את התרומה בשתי עטיפות ומניחם באשפה, יש לו על מה שיסמוך.

מעשר ראשון:

חייבים לתת מעיקר הדין את המעשר ללוי גם בזה"ז, ואם לא הריהו גוזל את השבט. ובמכתב מיום יט אדר ב תשנ"ז, כתב לי מרן זצ"ל כדלהלן: "באשר לשאלתו האם חייבים לתת מעשר ראשון ללוי, כפסק מרן או שראוי לחוש לדברי החזון איש, הנני להשיבו: כי אנו הולכים אחרי דעת מרן רבינו הגדול, נזר תפארתינו ומאור עינינו, רבי יוסף קארו זצ"ל. שקבלנו הוראות מרן, וחייבים לתת מעיקר הדין".

ומעניין לציין את שמרן אמר לי שהיה מקנה את המעשר ראשון מטבל ודאי שהיה ברשותו אל הרבנית ע"ה, שהייתה לויה, והיה אוכל משלה.



מעשר שני:

אם אינו חייב בחומש, וכגון שהפירות דמאי וכיו"ב משאר הפטורים, ומכל מקום הוסיף מדעתו חומש, נמצא שהפרוטה נתפסה ברביעית פרוטה, שאין בה צורך, ולחילול לא נותר כי אם ג' רביעיות של פרוטה. על כן טוב לחלל את החומש בפני עצמו, היינו שיאמר: ומחולל הוא וחומשו על פרוטה ורבע שיחדתי וכו' – כך הורה לי מרן הראש"ל זצוק"ל ביום ו' ג מרחשון תשנ"ו.

מעשר עני:

מי שיש לו פירות וירקות בשדהו ובגינתו, חייב לתת מעשר עני או דמיו לעניים ואם לאו הריהו כגוזל מתנת עניים. אולם כל זה בקונה פירות מהשוק וחושש שלא הופרשו מהם תרומות מעשרות, יכול להפריש ולאחר מיכן לומר "ומעשר עני הרי הוא בדרומו, והריני מפקיר נכסי וזוכה בו".

כמבואר בפסקה הקודמת, מרן זצוק"ל חשש שיש צורך ליתן מעשר לעניים גם בספק טבל, אלא שהקל להשתמש בהפקרת נכסיו, אולם יש מקום להחמיר ולתת ולא להתחמק ולומר לעני 'הבא ראה שהפירות אינן מעושרין וטול מעשרותיך'. והטעם שיש להחמיר בזה, כיון שספק עניים לחומרא, והארכת בתשובה בדין זה. והנה זכיתי שביום ה' ד' טבת תשע"ב, הייתה תשובתי זו, וכן הדיוק מדבריו, מונחים לעיני מרן זצ"ל, ולאחר קריאת הדברים התבטא ואמר: "הכתוב כאן אמת ונכון".

טעות ושאלה על המעשרות:

הפריש כמה מינים, וטעה בכמות ההפרשה של מין אחד, יכול הוא להשאל רק על מין אחד ואנו לא אומרים שגם בשאר המינים נתבטלה הפרשתו. והגם שהמפריש אמר נוסח אחד על כל המעשרות, אך בודאי שחלות של כל תרומה ומעשר היא בנפרד על כל מין ומין, וכך המפריש מדגיש ואומר בנוסח "כל מין על מינו", וכיון שהחלות היא נפרדת בכל מין, ממילא אין כאן כל מניעה שיעשה שאלה על מין אחד בנפרד. ובהיותי אצל מרן הראש"ל זצ"ל ביום ו' יא' טבת תשנ"ח, שאלתי על כך וענה לי בפשיטות שכיון שאמר כל מין על מינו יש חלות נפרדת ויכול הוא להשאל על מין אחד בלבד ואינו מבטל את שאר המינים.

וידוי מעשרות:

נוסח הוידוי הוא הנאמר בכתוב (דברים כ"ו פס' יג' יד'): "ביערתי הקדש מן הבית וגו'. לא אכלתי באני ממנו וגו'. השקיפה ממעון קדשך מן השמים" וגו' – כך מבואר במשנה מס' מע"ש פ"ה מ"י. ויש מי שהביא את נוסח הוידוי מהפסוק כי תכלה לעשר, ולא דק כיון שנוסח הוידוי הוא מביערת הקדש וגו', אלא שהמנהג בזה"ז הוא כדבריו להתחיל מתחילת הפרשה "כי תכלה", וכך אמר לי מרן הראש"ל זצוק"ל, שכן המנהג בזמנינו הלכה ולמעשה.

הגאון האדר"ת הנהיג לקרוא את פרשת הוידוי במנחה של שביעי של פסח בציבור מתוך ספר תורה. ואמר לי מרן הרב זצוק"ל, שכך הוא נוהג ג"כ הלכה למעשה לקרוא בשביעי של פסח, בין אשרי לתפילת העמידה של מנחה, את פרשת הוידוי מ"כי תכלה" עד "זבת חלב ודבש".



שביעית:

הגם שבזמנינו אין את ברכת "וציית" מאחר ששמיטה דרבנן, מכל מקום כאשר יש מסירות נפש של החקלאים על שמירת שמיטה, הם זוכים לנס וברכה ביבולם. ובכך הסביר מרן הרב את הנס המופלא שהיה אצלנו ביישוב בית עוזיאל בשנת תשנ"ד, כאשר בכל האזור ירד ברד חזק מאד וגדול מאד, וכאשר הוא יורד השמיד כל פריחה וכל לבלוב, והנזק שהיה באזור הסתכם ב כ-8 מליון ₪, והיה זה לפלא שביישוב "בית עוזיאל" שהכורמים כולם שמרו שמיטה כדת ולחומרא, תוך מסירות נפש, לא נפל אפילו לבלוב אחד למרות שכל הקרקע הייתה לבנה מחמת הברד, אשרי העם שככה לו.

מרן עודד מאד את פעילות "אוצר בית דין" וכמה ישיבות עשינו עם מרן לקבל הנחיות, כולל סדר העדיפות בשנת השמיטה, והוא שם בראש סדר העדיפות את מקור האספקה לציבור מאוצר בית דין הן בפירות והן בירקות, אולם תנאי הוא התנה, שלעולם לא יהיה יותר יקר ממחיר השוק, ואפילו אם זה נזקק לכיסוי ההוצאות, כיון שאומרים לבית הדין "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי".

מלאכות הנעשות באילנות קודם השמיטה לצורך הפירות של שנת השמיטה, כגון זמירת הכרם, שעושים קודם שמיטה, מותר לבית הדין לחשב הוצאות אלו, ולגבות מהציבור סכום זה יחד עם שאר ההוצאות עבור החקלאי.

ירקות שתחילת גידולם בשישית, ונלקטו בשביעית, אין בהם איסור ספיחין, אלא שקדושים הם בקדושת שביעית, ובזה אנו פוסקים כדעת רוב הראשונים ולא כדעת הרמב"ם. וכך הכריע מרן למעשה, כולל הנחייה לעוסקים במלאכת הכשרות להעדיף ירקות אלו, על ירקות נכרי, וכמה מעלות הוא מנה בזה.

חממות של ימינו נידונים כבית. ואפשר להקל לכתחילה לזרוע שם בעציצים שאינם נקובים. וכאשר שאלתיו אם יש צורך להדר ולמכור את העציצים לגוי, וכחומרתי של הגרי"ש אלישיב שליט"א [זצ"ל], אמר לי מרן הראש"ל זצוק"ל, שאין כל צורך בכך. ועוד המליץ בפועל לעודד גידולים אלו בחממות, ופשוט שאין בגידולים אלו קדושת שביעית.

פפריקה, שבסוף חודש שמיני למנינם הפסיקו להשקות [חודש לפני שמיטה], ובסוף תשיעי למנינם [טרם כניסת שמיטה תשס"א] הצמח התייבש וקמל, ומהמחסור במים העלים התייבשו ובמהלך תחילת שנת השמיטה היו הפירות נופלים מאליהם או בנגיעה קלה בהם. כתבתי בתשובה, שהעיקר להלכה שאין בו קדושת שביעית, ואין לקיטתו מחשיבה את הירק כשייך לשנת השמיטה, כיון שהעוקצים התייבשו קודם כניסת השמיטה, ועל כן דינו כדין יכולי שישית לכל דבר. ובהיותי בקודש פנימה אצל מרן זצוק"ל ביום שישי ערב שב"ק פרשת שמיני תשס"א, הרציתי הדברים לפניו, והסכים עמי להלכה ולמעשה.

קרקע של יהודי, הנמצא בחכירה אצל גוי, הורה לי מרן הראש"ל זצוק"ל, שאיננה כקרקע שבבעלותו, והתוצרת הגדלה יש בה קדושת שביעית [אולם אין בה איסור ספיחין].

הנה כתב רבינו הרמב"ם (שם) שהנוטע פחות ממ"ד יום קודם שביעית יעקור, וכתבתי בתשובה, שלפי מה דקיי"ל שהנוטע בט"ז לא עלתה לו שנת ערלה, חייב לעקור, אמנם כידוע דעת הרא"ש וכ"כ החזו"א להלכה, שמותר אף לכתחילה ליטוע בט"ז אב הן לערלה שעלתה לו שנה, והן לשביעית. ולפי"ז כתבתי שאף שלענין ערלה קיי"ל כדעת



הרמב"ם ומרן השו"ע שיש למנות שנת ערלה מהשנה שלאחמ"כ ולא עלתה לו שנה, מ"מ לענין שביעית שאין זה אלא גזירת חכמים, יש להקל לכה"פ בדיעבד, ובפרט שיש כאן ס"ס להקל. וברשימות שאצלי כתבתי, ששאלתי דין זה ממרן הראש"ל זצוק"ל, והסכים עמי להלכה לענין שביעית שיש להקל בזה.

עץ השתול בעציץ, ומעביר את העץ עם הגוש אל האדמה, יכול לשותלו בערב שמיטה עד כ"ט מנ"א סמוך לשקיעה, כיון שהוא כבר קלוט כך שאין צריך מ"ד יום, אלא די בשלושים יום.

יכול הגדל אצל גוי, וגמר הישראל את הגמר מלאכה, חייבים להפריש תרומות ומעשרות מן היבולים. בשאר השנים יש להפריש בברכה, ובשנה השביעית – ללא ברכה. כיון שבזה חכך מרן הב"י להחמיר. וכך הורה לי מרן זצ"ל כמה פעמים הלכה ולמעשה [ראה עוד לעיל בתרו"מ בסעיף של "גידולי נכרים"].

גבולות הארץ

מקום העיר רמלה, וכל סביבותיה - (מלבד בית גוברין וכפר לודים) נמצא בתחום כיבוש עולי בבל. וחייבים להפריש מהגידולים שגדלים שם תרומות ומעשרות עם ברכה. וכשהבאתי הדברים לפני מרן הראש"ל זצוק"ל ביום ו' ר"ח סיון התשנ"ז הסכים איתי להלכה שכך צריך לנהוג שם.

אילת וסביבתה הקרובה הורה לנו מרן הראש"ל זצוק"ל שאיזור זה הוא כחו"ל גמור לענין מצוות התלויות בארץ, וכשתיארתי לפניו את היישובים הנמצאים לכאורה בוודאות באיזור אילת שאין בהם דיני שביעית, מפני שדינם כחו"ל [והם היישובים: קטורה, גרופית, יטבתה, סמר, אליפז, חבל אילות, אילת] וגם הראיתי לו את המפה שציירתי אליבא דדעת רבינו הרמב"ם, ולסיכום הדברים אמר לי מרן זצ"ל שהוא מסכים עם הדברים הלכה למעשה [יום ו' ערש"ק פר ראה].

כשרות כללית:

מיעוט המצוי - כמה פעמים אמר לי מרן זצ"ל, שדעתו שמיעוט המצוי שיעורו גבוה משיעור של 10% [כפי שכתב בספר משכנות יעקב]. אולם, מי שרוצה להחמיר, די לו שיחמיר בשיעור של עשרה אחוזים, ואין צריך להחמיר בפחות מזה. [והדברים מתאימים ללשונו של הגרשז"א זצ"ל בספרו מנחת שלמה [ח"ב, רמב] ש-"טוב לחוש" למשכנות יעקב].

בישול ישראל - השומשום נאכל חי כמות שהוא, ואף בצורת עיבודיו השונים הוא מיוצר לפעמים משומשום חי, ולפעמים מקלוי, אולם אין הקלייה כלל למטרת העיבוד אלא לריכוך וליתן טעם, על כן כתבתי שאין בשומשום ובכל מוצריו, צורך דווקא ב"בישול ישראל". ולכן למעשה אין צורך של בישול ישראל בטחינה, או חלבה או שאר ממתקי שומשום. וכן הורו רוב מנין ובנין של חכמי הדור, והסכים עמנו בזה להלכה מרן זצ"ל.



 **חרקים - בשנת תשס"ב**, כשהחלו השמועות על הימצאות חרקים בפטריות שמפניון [זחלי זבוב], נסענו לשם עם כמה ת"ח נוספים לעמוד מקרוב על הנעשה. ונעשו שם במשך כמה ימים ייצור נסיוני, שכלל שיפורים מאופן הייצור הרגיל, ונעשה רק על פטריות חתוכות [כיון ששלימות, היו הזחלים נחבים, ולא היה אפשר להוציאם], אולם עדיין היינו מוצאים בבדיקות בממוצע שבכל קופסא שניה יש נגיעות של חרקים, כלומר שבכל קופסה המכילה מאות פרוסות של פטריות, היו כמה פרוסות שהיו עם חרק תפוס תחת הקרום, ובאחוזים, של כל הבדיקות שנעשו שם נמצא שהיה נגיעות פחות מחצי אחוז. והגם ש'בריה' אינה בטלה, השאלה שהתעוררה האם כאשר יש נגיעות בקופסא בכמות שהיא פחותה מאחוז אחד יש חובת בדיקה על הקופסא, או שאפשר לומר, שכיון ואין כאן מיעוט המצוי שנגוע בחרקים אין כאן חובת בדיקה. ויש הרבה צדדים לכאן ולכאן, ובס"ד כתבתי תשובה ארוכה עם כל הצדדים והספיקות, וכתבתי שבדיעבד כלומר לאחר שיש כבר תוצרת עם כשרות מהסוג הזה, המוצר כשר באכילה. ובס"ד באותם ימים נכנסנו אל מרן זצ"ל, ולאחר שהראיתי לו את החרקים, את אופן הייצור שנעשה שם, ואת כל צדדי האיסור וההיתר, הסכים עימי הלכה ולמעשה שפטריות חתוכות אלו מייצור כעין זה בדיעבד כשרים לאכילה, אולם לכתחילה אין לתת כשרות על מוצר כע"ז עד אשר יימצאו פתרון לכך.



שיבת משוש לבנו

הרה"ג

רבי שניאור ז. רוזנר שליט"א

רב אזורי במ"א גור

וראש המכון למצוות התלויות בארץ

מילי דהספדא



בעליונים ומשלים את הפגם, וזהו הענין שפעולת הצדיקים עושה תיקונים בעולמות העליונים, ומובן אם כן מדוע גם מלאכי רומה נרגשים ובוכים בפטירתו של מנהיג הדור. ובכך ביאר הסבא זצוק"ל את דברי הגמרא בפסחים [דף נ ע"ב], רבא רמי, כתיב כי גדול עד שמים חסדך, וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד? כאן בעושין לשמה, כאן בעושין שלא לשמה. עכ"ל הגמ'. וביאר מו"ד זצוק"ל, שכאשר אדם לומד תורה לשמה, הרי שהוא זוכה לדברים הרבה, ומכין את עצמו יחד עם שאר בני דורו לקבל את השפע העליון, וזה הוא הנאמר "מעל שמים" כיון שגם הנמצאים מעל שמים, מתוקנים באמצעות אותו צדיק. והנזק השלישי, כפי שביאר הסבא זצוק"ל, שמנהיג הדור מוכיח לרבים, אמנם גדלותו של צדיק הדור, שהתוכחה היא לאו דווקא בפיו, אלא שקידתו העצומה בתורה או מעשיו הגדולים, למען הכלל והפרט באהבת התורה, אהבת ישראל, כל אלו הם מוכיחים את העם בלא לדבר, כאשר מתברר להם כמה עוד עבודה מוטל על כל אחד, ומה זה המושג האמיתי של לימוד תורה בשקידה ועוד. עכ"ד מו"ד זצוק"ל בהספידו את אותו צדיק וחסיד.

ואז עלה במחשבותי, שזהו פשר המחזה הגדול והנורא בו חזינו בעת לווייתו העצומה של רבנו מרן זצוק"ל. שהרי דמותו רבת האנפין העניקה הרגשה לכל אחד שמרן הוא אביו, והאיש הוא בנו יחידו. מעבר להכל הייתה כאן הכרזה גדולה של תודה על העבר ופחד עצום על העתיד, כיון שמרן זצוק"ל הוריד את השפע מכל העולמות עבורנו כאן בעולם הזה, וכל אחד שהוא מעט בר הרגשה בא להודות על כך, תוך בכיה בחשש גדול מה יהיה על העתיד. זה מסביר מדוע אף אותם שלא למדו ולא שמעו ממנו תורה, ומעולם לא היו בחדרו הקדוש, מכל מקום הרגישו בתוכם שמרן הרב זצוק"ל העניק להם טובה וחסד.

מרן זצוק"ל עזבנו לאנחות, והותירנו אבלים והמומים, פינו נסתם, ומוחנו נאטם, ורק דמעותינו יורדות ללא הרף. כאשר שבתי בלילו של אותו יום מר ונמהר, שבתי וניסיתי לתאר את המעמד האדיר והנשגב שטרם נראה או הנשמע כמוהו, לפי כל קנה מידה, וכפי שהיה נראה לעיני כל.

המראה הנורא בו כל עם ישראל, מכל העדות והחוגים, מכל הסוגים ומכל המינים, הולכים כתף אל כתף, ובוכים ומתאבלים במשך שעות מרובות ובהתראה קצרה ביותר אמר דרשני. והנה עברו במחשבותי טעמים והסברים שאפשר שכולם אמת הם, אך עוד נזכרתי בהספד שכתב מור סבי הגה"צ רבי מסעוד ריוח זצוק"ל רבה של שלומי [ונדפס בספרו זכרון אשר עמ' פב]. על פטירתו הטראגית של הגה"צ רבינו יצחק אבוחצירא זצוק"ל, שהיו בידידות גדולה, וכאשר נודע לו מפטירתו הוא קונן עליו מרה בכמה קינות, ובהספד שנשא עליו ביאר, כי בהסתלקות של צדיק שלשה נזקים נגרמים, האחד, על מלחמתו הגדולה נגד המתקוממים נגד התורה, וכאשר מסתלק הצדיק עלינו לקונן מרה: "מי יקום לי עם מרעים, מי יתייצב לי עם פועלי און". הנזק השני, הוא כי במות הכהן הגדול מאחיו, צדיק ומנהיג הדור, גם מלאכי מעלה וכל העליונים מרגישים ונרגשים, והטעם ביאר מו"ד שם, שהוא כיון ויוצר כל ברא מלאכי מעלה צירי ההשגחה להיטיב לבני האדם בהשפעתם כגון על שובע, רצון, נחת ועוד, וזה שאמר הכתוב "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך", והנה אם בני האדם אינם עושים את רצונו של מקום, ממילא אין המלאכים יכולים להשפיע טובה על אותם בני האדם, וממילא פקודתם על בני האדם בחינם היא, וזה פגם גדול בעולמות העליונים כאילו אוכלים נהמא דכיסופא. אמנם אם יש בדור צדיק שהוא מנהיג הדור, שבכח התמדתו ושקידתו בתורה לשמה ובכח מעשיו למען כלל ישראל וזיכוי הרבים למען כולם, בכה"ג הוא מזכה את הדור לקבל את השפע העליון, והרי זה כאילו תיקן המחסור הנמצא



קידוש ה' נורא ונשגב

בקבורתם, כלומר לא התקיימה לווייה עד הקבורה, וכו', כדי שלא יתקדש שמי על ידכם, כי כאשר אנשים מתעסקים בקבורה של הצדיקים, הרי זה קידוש ה'. וכדאיתא בגמ' בכתובות הנ"ל גבי אשכבתיה דרבי. עכ"ד. כלומר הגם שמתו במיתת נשיקה ושהקב"ה עצמו התעסק בקבורתם, מכל מקום המניעה מעם ישראל לעסוק בזה, הייתה עונש ומידה כנגד מידה שהם לא קידשו את שמו יתברך.

על פי זה אמרתי לבאר, שלאחר מידת חילול ה' הגדול והנורא של מה שמתרחש כאן בארצנו הקדושה שהכריזו מלחמה על התורה ועל לומדיה, וחלילה נעשה מזה קטרוג גדול, על מנת להציל את העולם כולו, נזקקו למידת קידוש ה' עצומה, ואחר שמרן כל חייו קידש את שמו של ה' יתברך ברבים, זכה שכמיליון איש יתעסקו בקבורתו, וכולם כפשוטו קידשו את השם יתברך, ורק בלווייה זו, נתקיים קידוש ה' בצורה כל כך גדולה, עד אשר מי יודע איזו גזירות היה צריך לבטל מעל עם ישראל.

הגם, שדברים נוראים נאמרו על המתעצל בהספדו של חכם, וכמבואר בגמרא במס' שבת (דק"ה ע"ב), מכל מקום על המספיד להיות ראוי להספיד את אותו תלמיד חכם. ועוד שכמעט ובלתי אפשרי לכתוב או לתמצת בכתב על גבי דף, חוברת או ספר, וגם לא בארון ספרים, את דמותו הענקית והתמירה של מרן מלכא רבנו הראשון לציון זצוק"ל. אולם בתוך היגון העמוק העוטף את כלל ישראל, על הסתלקותו של מורנו ורבינו מרן הראש"ל נשיא מועצת החכמים בארץ ובעולם, רבן של כל בני הגולה זצוק"ל, גם אנחנו אבלים עד דכזוכה של נפש, בבחינת "אבל יחיד עשי לך".

בד בבד מסתבר שהיה צורך לכפר כפרה גדולה על עם ישראל, שכן מלבד המבואר בגמרא (מו"ק דכ"ח ע"א) שמיתת צדיקים מכפרת, לענ"ד נזקקו בשמים למידת קידוש ה' בדרגות עליונות ביותר, כדי לסלק מעלינו גזירות, וכדי להיטיב עמנו מכאן ואילך. ואמרתי לבאר את דברי, על פי דברי הגמרא במס' כתובות (דף קג ע"א), המתארת את התהליך של פטירת רבינו הקדוש, ובהמשך מספרת הגמרא, "ההוא יומא דאשכבתיה דרבי, נפקא בת קלא ואמרה: כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב. ההוא כובס כל יומא הוה אתי קמיה, ההוא יומא לא אתא, כיון דשמע הכי, סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית, יצתה בת קול ואמרה: אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העולם הבא". ומבאר המהרש"א שם, דכל המתעסק בהספדו לכבודו ביום פטירתו זכה לכך כדקאמר דבטלה קדושה בו ביום שגם הכהן יזכה לכך במתעסק בקבורתו לכבודו וההוא כובס נמי שמצטער על כך להמית עצמו זכה בזה להיות מזומן כו' וק"ל, עכ"ד המהרש"א שם. והנה ראיתי דבר מבהיל בפירוש המלבי"ם בדברים בפרשת האזינו פרק לב פס' נא, שכאשר הקב"ה תבע ממשה ואהרן על אשר מעלתם בי - שמעלתם בשליחות. שלא עשיתם כאשר אמרתי לכם, וע"כ אתם חייבים מיתה. והוא ענין חלול השם שאינו מתכפר רק ע"י מיתה (כדאיתא ביומא פ"ו), וכל זה על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל שאלו עשיתם כאשר צויתי אתכם היה מתקדש שם שמים על ידכם. ובטלתם קדוש שמי ברבים. לכן הם נענשו שעם ישראל לא עסק



בשיעור ובלמוד עם מו"א יבדל"א

לצמוח עם מרן מגיל ילדות

זכיתי לגדול בבית בו רוחו הגדולה של מרן זצוק"ל הייתה חופפת עליו כל הימים. ראשיתו של הקשר המופלא החלה כאשר יבדל"א מור אבי שליט"א, היה ראש לשכתו של מרן זצוק"ל בהיותו רב העיר תל אביב יפו. באותה תקופה הלך עמו בדרכים ארוכות, בהפצת התורה, בדרכי הפסק התורני המיוחד של מרן זצוק"ל, שהעביר לפשוטי עם ולגדולי עולם כאחד, וכל אחד הבין את זה בשפתו שלו. שם זכה מור אבי ללחום עמו את מלחמתה של תורה בעניינים שונים, כמו הפסק המפורסם של "האח והאחות" שמרן נאבק בכוחו הגדול שלא לקבל פסק זה, ומו"א היה מוליך



שנים רבות נפגשנו עמה בכל צעד ושעל, וגם על הדבר הקטן ביותר לא שכח להכיר טובה.

בבית אאמו"ר שליט"א, אף זכינו שמרן הרב זצוק"ל יבקר, בהיותו סנדק אצל אחי הרב שמעון שליט"א, כך שדמותו הייתה ממול עינינו כל העת. גם אישית זכיתי שכאשר התקיימה הבר מצוה שלי בבני ברק, לפני למעלה משלושים שנה, ומרן היה בשלהי כהונתו כראשון לציון, טרח ובא לבר המצוה, שהתקיימה בימי ספירת העומר, ושם לחש לי מרן זצוק"ל שמהיום אני ממשיך לספור בלי ברכה, ובהתעקשות של ילד אמרתי למרן שהקפדתי עד כעת לא להפסיד אף היום... אולם מרן זצוק"ל, בעדינותו האופיינית, ישב והסביר לי את ההלכה במקורה, עד אשר קיבלתי את הדין לקיימו הלכה ולמעשה.

כמו כן כשלמדתי בקול תורה בירושלים, נשלחתי אל בית מרן זצוק"ל ברחוב ז'בוטינסקי בירושלים, לתת לו מספר דפים כרוכים בענייני לימוד. נכנסתי אל ביתו של מרן זצוק"ל והרבנית פתחה לי את הדלת, והכניסה אותי אל הבית, והתברר שהרב אכל באותו זמן ארוחת ערב, במטבח, חששתי להפריע למרן

נותר בת"א וכבר לא שימש את מרן מקרוב, מכל מקום בכל עשרות הפגישות שזכיתי להם אצל מרן זצוק"ל, כמעט בכל פעם חקר ודרש על שלום אבי שליט"א, והזכיר ימים מקדם. סיפר לי רבי משה יוסף שליט"א, שבשבת של השבעה של בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יעקב זצוק"ל, סיפר מרן באריכות את ההיסטוריה של בחירה זו, ושוב לא שכח את מי שסייע לו בזה והוא מו"א שליט"א, גם בזה אגב ניתן היה שוב להבחין במידת הכרת הטוב שכבר

ומביא בזה אצל גדולי הדור מאותה תקופה. וכן עוד דברים גדולים ועצומים, עד להחלטה שמרן זצוק"ל יתמודד על משרת הראשון לציון, ועל כך סיפר לי מו"א שליט"א, שנגד כל הסיכויים, בהתמודדות ממול רב מכהן, וללא כל גוף פוליטי שתמך במועמדות זו, להוציא תמיכתם של חלק מחכמי ישראל ובפרט החרדים לדבר ה', נבחר מרן למשרה רמה זו. ברגע שנודעה התוצאה התקשר מו"א שליט"א אל מרן זצוק"ל, ששהה בביתו בקטמון בירושלים, ובישר



בביתו של מו"א יבדל"א יחד עם מו"ז הגה"צ רבי מסעוד ריוח זצ"ל



מרן זצ"ל בבר מצוה שלי שנערכה בב"ב

לו "כבודו הוא הראשון לציון". מרן זצוק"ל כששמע על התוצאות ביקש לילך תחילה אל הכותל המערבי, להודות לקב"ה במקום המקודש לעם ישראל, כאשר כל הקהל שר סביבו "אור זרוע לצדיק" ונשיא ועד העדה הספרדית בירך "שהחיינו", ומשם ביקש לילך אל ביתו של מרן הגריש"א זצוק"ל מפני שהוא שביקש ממרן זצוק"ל להתמודד, לאחר שראה את האתגרים העומדים לפניו כחברי בית הדין הגדול בירושלים.

והנה הגם שזמן קצר לאחר המעבר לירושלים מו"א שליט"א יבדל"א,



שמשאלתי זו התקבלה אצל מרן הרב זצוק"ל, ומיני אז דלתו נפתחה לפני גם בביתו ובעיקר בלשכתו שהייתה ממוקמת בבית הכנסת "יחווה דעת" בירושלים, וזכינו שגם לאחר שעברה כל הפעילות של מרן אל ביתו, גם שם הדלת היתה פתוחה לפנינו לקבל ממנו הדרכה, עצה ותושייה, ואם אבוא לפרט את ההדרכות המרובות, ההלכות והפסיקות, ההנהגות וההשקפות, שזכיתי לשמוע ממרן הרב זצוק"ל, באותם פגישות, יכלה הנייר והמה לא יכלו, כי רבים הם ואי אפשר לנו לפורטם, ולעיתים אסור לפורטם, כי הצינעה יפה להם. אולם חלק גדול ובעיקר את החלק ההלכתי כתבתי בספרי השונים, ועוד נשארו עמדי בכתובים, ובעז"ה אשתדל בל"נ בהמשך לכותבם ככל שיהיה אפשר.

מרן: שני דברים בהם עלינו לעמוד בכל תוקף

בכל ההזדמנויות הדגיש לנו מרן זצוק"ל, כי על שני דברים עלינו לעמוד בכל תוקף, בענייני הפסיקה ההלכתית, על דעת מרן השולחן ערוך שאין לזוז מדבריו אלא יש



קבלת הכוונה ממרן זצ"ל בימי ראשיתו של המכון

גדול הדור בהדרכה לרב צעיר

לאחר נישואי, כשסיימתי עם הכושר להוראה והמשכתי ללימודי הדיינות, התחלתי לשמש כרב ישוב "בית עוזיאל", ומאז, כאשר הבנתי את גודל המשימה המוטלת על כתפי, וידעתי כי אין לי משען ואין לי סומך, אלא אם כן אזכה שמרן הרב זצוק"ל, יקרבני אליו כדי לתמוך ולא לפני בינה ודעת, כיצד להורות, וכיצד לנהוג עם הציבור, וברוך השם זכיתי

בארוחתו. ביקשתי להניח את הדפים וללכת, אך לא, מרן זצוק"ל לא הסכים, והורה לי להיכנס ושאלני ממי זה, ולאחר שהרעף עלי כדרכו ברכות, שלחני לדרכי.

באותה תקופה, הגעתי בחודש שבט תשמ"ד מהשיבה בירושלים לאולם בבת-ים, שם מור אבי שליט"א ערך "דינר" לתומכי הכולל המפורסם ביפו שהיה בראשותו ותחת נשיאותו של מרן זצוק"ל. באירוע השתתף מרן זצוק"ל, ועם הסיום מור אבי שליט"א את רשותו של מרן זצוק"ל שמא אוכל להצטרף עימו במחיצתו לנסיעה לירושלים. "בודאי", השיב מרן, ואז לאורך כל הדרך זכיתי וקיבלתי דברי חיזוק ממרן גם מפיו וגם ממעשיו, כיצד מנצלים נסיעה ללימוד תורה, ובכניסה לירושלים. והנה למרות שמרן גר בשכונה אחרת, ביקש מהנהג יבדל"א אברהם שיחי, שיכניסני לא רק לשכונת בית וגן, ולא רק לרחוב הפסגה, אלא להיכנס עם הרכב, עד לחנייה שלפני המדרגות של הישיבה, כי "בן ישיבה הוא כמו מלך". אלו דבריו של מרן זצוק"ל, שחדרו לעומק ללמדנו מהי אהבתו העצומה של מרן לתורה וללומדיה.



בדיון הלכתי עם מרן זצ"ל על אופן גידול הפטריות - ראה גב חוברת

חיים ושלוש ח"ב (סי' א דט"ו ע"ב), שבתשובת רבינו יעקב בי רב (סי' ג), וכן בשו"ת המב"ט ח"א (סי' קפח) הביאו חברים להר"א מוורדון, הוא רבינו אליעזר ממ"ץ ורבינו משולם בר קלונימוס, וכן פסק האגודה (סוף יבמות סי' קמה). ואילו היה רואה מרן תשובת רבו מהר"י בי רב שהביא כן בשם גדולי הראשונים לא היה מפריז על המדה כ"כ לכתוב ע"ד מהר"א מוורדון שהם דברים בטלים ח"ו. וכל זה כיון שהלכה למעשה נקבע לפי כללי הפסיקה, ולימדנו מרן הרב זצוק"ל, שיש משנה סדורה לכללי פסק.

החשיבות ללכת בדרכו של מרן השו"ע, היו כאמור נר לרגליו, והיה הדבר בוער בעצמותיו, ועל כן ניתן לראות כדוגמא בספרו הענק שהוא מפעל אדיר של ספרות תורנית שו"ת יביע אומר ב' 10 חלקים שכל מי שזוכה ללמוד התשובות מתחילה ועד סוף מובטח לו שהקיף את כל התורה כולה, ובספריו אלו הזכיר כ 16,000 פעמים את הבית יוסף בתואר "מרן" ומאות פעמים מתוכם עם התוספות המיוחדות למרן הרב זצוק"ל וכגון "שקיבלנו הוראות מרן", או "מרן שאנו הולכים לאורו" וכיו"ב. וכן במכתבים השונים, שזכיתי לקבל ממרן הרב

בסוף התשובה על עגונה בספרו יביע אומר חלק שביעי בחלק אבן העזר סוף סימן טו, כאשר בא לצרף את סברתו המפורסמת של מהר"א וורדון, בעניני עגונה, שמי שאבד זכרו, לאחר שטבע במים שאין להם סוף, אפשר להתירה לכתחילה להנשא, [הגם שבפועל אין מסתמכים על סברא זו בלבד, אולם מצרפים סברא זו ובפרט במקרים מסויימים], וכתב שם מרן הרב זצוק"ל: "ואף שמרן הב"י (סי' יז) מפיו לפידים יהלכו נגד סברא זו, כבר העיר לנכון הגר"ח פלאגי בשו"ת

לילך לאורו, ועוד שיש לזכור תמיד שכוחו של ההיתר עדיף, ולא אשכח, כאשר שהיתי בביתו של מרן זצוק"ל, והתברר שמרן צריך לילך לנחם את מנהל בית היתומים בלומנטל, ואמר לי מרן זצוק"ל שאבוא עמו, וכמובן ששמחתי על כך, וכל הדרך באותה נסיעה הסביר לי מרן הרב זצוק"ל את חשיבות הפסיקה כפי שלימדונו רבותינו, ועל פי דרכו של מרן השו"ע, וכן את החשיבות של פסיקה בכוחא דהיתרא, שהיא החכמה ולא לאיסורא שבזה כל אחד יכול, וכמובן הכוונה



בלימוד יחד עם מרן זצוק"ל



תמונה עם מרן בברכה ובהדרכה אבהית לראש המכון

לאחר שעסק היטב בסוגיא, והדברים מפורסמים, ואף באותה נסיעה הסביר לי מדוע הוא אוהב את כתביהם של כמה תלמידי חכמים ובניהם את מו"ר הגר"ש עמאר שליט"א, מפני שכך היא דרכם בפסיקת ההלכה.

אולם בכללי הפסיקה לא נשא פנים לאיש, ואם בכללי הפסיקה ס"ל הלכה למעשה ש-"אילו היה רואה את דברי הקדמונים לא היה פוסק כמותם" זה גם על דברי מרן השו"ע זיע"א, כך נהג ופסק מרן הרב זצוק"ל הלכה למעשה, גם לענין ההלכה וגם לענין אופן הביטוי וכיו"ב, וכפי שמצינו

זצוק"ל כמעט בכל הפעמים שהזכיר את מרן השו"ע הדגיש שאנו הולכים לאורו או קבלנו את פסיקותיו.

בשליחותו: מכון למצוות התלויות בארץ

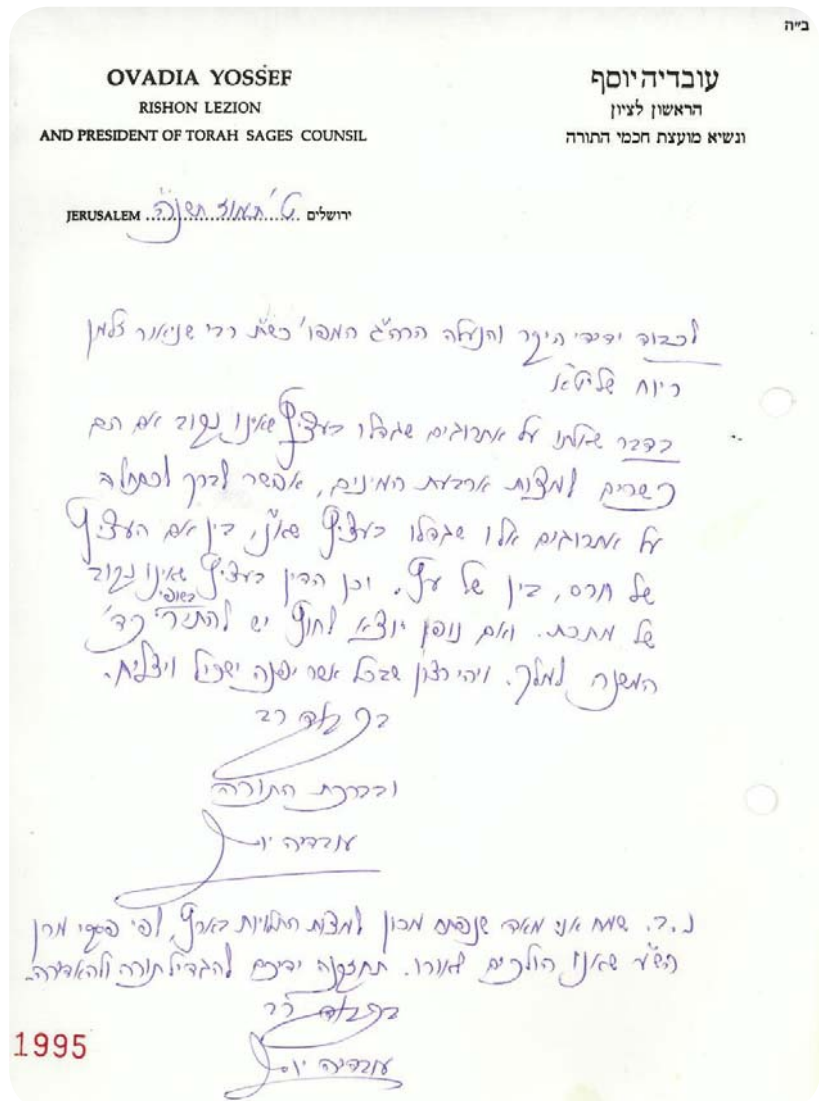
בשנת תשנ"ד, הטיל עלי מרן זצוק"ל להקים את "המכון למצוות התלויות בארץ". ומעשה שהיה כך היה, ניגשתי אל מרן בקיץ של שנת תשנ"ד שהייתה שנת שמיטה, ושאלתיו על מלאכה מסוימת שיש בה דמיון לזמירה בעצי אתרוגים אם יש להתיר או לאסור, ובאותו זמן שימשתי כרב היישוב בית עוזיאל, והיו כמה חקלאים שהיו

במסגרת "אוצר בית דין" שהיה מנוהל ע"י אחד הגופים האחרים שהולכים בפסיקותיהם על פי הוראת אחד מגדולי הפוסקים שכבר איננו בין החיים. אולם כיון שלענ"ד מלאכה זו הייתה מותרת, אמרתי שאשאל את מרן זצוק"ל על הענין. ובכן מרן לאחר שחקר ודרש על אותה מלאכה התירה לכתחילה. ולאחר זמן כאשר עליתי אל אותו אחד מגדולי הפוסקים זצוק"ל, ביחד עם נאמן ביתו שליט"א, אמרתי לו שדעת מרן זצוק"ל היא שמלאכה זו בפרי זה היא מותרת, ואותו גדול נשאר בדעתו שהיא אסורה והורה למנוע מן החקלאים לבצע מלאכה זו. חזרתי אל מרן זצוק"ל, ושחתי לו

על דברי אותו גדול וגאון זצוק"ל, וגם על אורית הדברים שנאמרו בחומרה רבה, מיד אמר לי מרן זצוק"ל: "זה היום הגיע שגם לנו הספרדים יהיה מכון שיעסוק בתורת זרעים, ויעמיד כלים לרשות החקלאים להורות להם הלכה למעשה, ועל פי שיטת רבותינו הספרדים מדורי דורות". וממחשבה למעשה, הקימונו את "המכון למצוות התלויות בארץ" במושב בית עוזיאל כאשר אספתי לצידי עוד כמה תלמידי חכמים מהסביבה, והחילוניו בלימוד זרעים, ואף הקמנו כולל זרעים, לאברכים שבאו מהיישובים בסביבה ובמקביל החילוני, בהפקת ספרים ופירושים על תורת זרעים, ובראשונה התחלנו להפיק את החוברת "תנובות שדה" ירחון דו חודשי על תורת ארץ ישראל.

כך הדריך את המכון

בין זמן ההוראה שהתקבלה ממרן הרב זצוק"ל להקים מכון כזה, לבין תחילת הפעילות והפקת הפרסומים, נכנסתי אל מרן כמה פעמים שידרכני את הדרך בה נלך, ואת צורת העבודה והעדיפות שעליה יש לתת את הדעת, ואף גם זאת שאלתי מעמו את מי מחכמי ישראל הספרדים, להכניס יותר לתורת זרעים, על מנת שישמש לנו כמורה דרך הלכתי, ואז הורה לנו מרן הרב זצוק"ל, שנכון ורצוי להתייעץ עם מו"ר הגר"ש עמאר שליט"א, וכלשונו: "אני אוהב אותך, כיון שדרכו בפסיקה הוא כפי שאני נוהג, וגם הוא בפסיקותיו נוהג באופן של כח דהיתרא עדיף". וכך אכן זכינו ועשינו לאורך השנים ובאופן רצוף ביותר עד עלותו לכהונת הראשון לציון, ומיני אז שעיסוקיו למען עם ישראל גברו ביותר, השתדלנו להטרידו פחות, אולם הוראותיו ופסיקותיו שימשו לנו לאורך השנים ומשמשים גם היום, כעמודי התווך בפסיקה, ספרות התורנית, במתן הכשרות. זכינו שגם מרן זצוק"ל, בכל



מכתב ממרן על אתרוג בעציץ נקוב, ועל פתיחת המכון

ומכתב הן שכתב אודות המכון או על ספר שיצא מטעם המכון, טרח והדגיש את המכון ואת פעילותו, ואת זה שהמכון תחת נשיאותו והדרכתו, ושמתייעצים איתו בכל העניינים. כמה עידוד שאבנו מזה, וכמה חכמה ספגנו ממכתבים אלו, שלא הניחו לנו לעמוד כלל על עומדינו. לאורך שנים עודד אותנו מרן זצוק"ל להוציא ספרים על מצוות הארץ לילדים כדי שיהיה להם את הגירסא דינקותא שחסרה למבוגרים שבינינו על מצוות התלויות בארץ.

פפאיה!! צא ותבדוק!

זכורני שנכנסתי אצל מרן באחד מימי שיש, וסיפרתי לו שבאחד



מכתבו של מרן על החובה לתת ללוי מעשר ראשון



מתוך הסכמה לספר זמרת הארץ כאשר מרן מעודד את לימוד מצוות הארץ לילדים

ההכרעות הקשות שעמדו לפנינו או ספיקות וכיו"ב, הוא פתח לפנינו את דלתותיו, וב"ה זכינו למענה לשאלות רבות שבעקבותיהם זכינו לעשות מהפכות של ממש בציבור, וכגון מה שטרח לכתוב לנו בשנת תשנ"ז, "שחייבים לתת מעיקר הדין מעשר ראשון ללוי גם בזמן הזה, כיון שאנו מחוייבים ללכת אחרי דעת מרן רבינו הגדול נזר תפארתינו ומאור עינינו רבי יוסף קארו זצוק"ל" עכ"ל, ואכן מאז אלפי בתי אב עשו דרך "בית המעשר" את ההסכם עם הלוי, כדי יקיימו את דיני הנתינה כדינה. וכן בשנת תשנ"ו, הורה לנו להדגיש שאין להשתמש בנוסח הקצר והורה לנו לפרסם זאת ברבים. וכן הורה לנו מאוחר יותר, לפרסם ברבים שאין לזרוק את החלה אלא חובתה ומצוותה בשריפה, ועוד דוגמאות רבות שאין כאן מקומם.

ומעולם לא הניחנו רבינו לשקוט על השמרים, אלא כל העת דחף להוציא עוד ועוד ספרים, וכמה עידוד הייתי מקבל מכל הסכמה, כאשר היה כותב תוארים שאינני שייך להם כלל וכלל, וכל זה לא נועד אלא לתת עידוד על מנת שנחשוב שאנחנו שווים קצת ונמשיך ללא ליאות. ובכל מכתב





המכון למצוות התלויות בארץ

בנשיאות: מרן הגאון הראשון רבי עובדיה יוסף שליט"א

למה שנשאר ולו השורש הקטן ביותר, ומה גם שלאחר הנטיעה קיבלו העצים הרבה מים, שגם אם ישנה כמישה הם מתעוררים מיד לחיים.

אלא שהתנאי השלישי שהצריך מרן שליט"א, להעביר את השתילים ברכב נקוב, הרי שכאן תנאי זה לא התמלא, והעבירו ברכב סגור. אלא שכבר אמר לי מרן שליט"א, שעלינו לעשות את כל המאמצים שיהיה רכב כזה, אך לעת עתה שהקושי הוא גדול למצוא פתרון לזה, על כן אפשר להקל לכתחילה להעביר ברכב רגיל, אלא שמיד בהגיעו למטע יטעו העצים, ולא יהיה הניתוק אלא לזמן. וכך הקל מרן שליט"א למושב שהעביר ברכב סגור (במכתב להגליל), ויש להוסיף שדעת הגאון הרש"ז אויערבך זצ"ל שלכתחילה אפשר לקחת את השתילים ברכב סגור, ואין ניתוק קצר כזה חשיב ניתוק ועי"ש הוכחותיו (מנחת שלמה סי' ע).

מכל הלין נראה שאפשר למנות את שנות הערלה, החל משנת תשנ"ה, וממילא כל מה שיוציאו העצים מט"ו בשבט תשנ"ח ואילך מותרים משום ערלה.

כל דברי אלו הם דברי הצעה לפני מרן שליט"א מסורתי שם, אלא שלהלכה אנו מצפים לשמוע דעתו של מרן שליט"א וכותרה כן נעשה.

ביקרא דאורייתא
שניאור ז. רוח

אשר מסיק אלפי ה'נ
אברהם יוסף

הסמכת מרן על תשובה הלכתית בהעברת אתרוגים

בזה, ואף אמר לי שאביא לפני את התעודות וכך היה, והוא חתם על כולם אחד אחרי אחד, ושמחה ניכרה על פניו, וגם כאשר קבענו את חלוקת התעודות לרבנים ובני משפחותיהם, זכינו שמרן זצוק"ל השתתף עמנו ונשא דברים בחשיבות לימוד מצוות הארץ.

שהגשתי לפניו, ובסגנונו המיוחד כאשר נתן הסכמות, או הקדשות על הספרים, וכל זה רק מפני זה שאנחנו נתעודד לעבוד ולהתעלות עוד ועוד ללא מעצורים כלל.

הסמכת מוצי"ם להלכות ארץ ישראל

ומכאן גם החיבה שזכינו בכל עת ובכל זמן, כאשר המכון היה עורך יום עיון על מצוות הארץ, היה מרן מגיע על מנת לעודד ולתת שיעור למרות כל עיסוקיו המרובים הטריח את עצמו לצורך זה. גם כאשר בשנת תש"ס העברתי שיעורים לקבוצה מרבני ישראל, על מצוות הארץ, ובסיומה הענקנו להם תעודות על לימודם את תורת ארץ ישראל, הסתפקתי אם להעניק על כך תעודת הוראה שיכולים הם להורות בדינים אלו, ואמר לי מרן שזה פשוט שחובה לעודד תלמידי חכמים שיעסקו

מרן מקיים אתנו מצוות נדירות

וגם על קיום מצוות הארץ וההתיישבות שמח מרן מאד לעשות עמנו, ואף הטריח עצמו לשם כך, גם כאשר עשינו את מצוות "פרט ועוללות" בכרם, מרן זצוק"ל הטריח את עצמו לחום היום, ובצר את הכרם, כדי לקיים המצוה. וכן את מצות "ראשית הגז" ו-"נטיעת עץ" ו-"פטר חמור" ו-"מתנות כהונה". וראה על כך לקמן במאמר נפרד.

ובולט היה במאד מאד, שבתום כל



צמח פפאיה בן שמונה חודשים מזריעתו בגרעין ונושא פירות. בדיקה שנעשתה לבקשתו של מרן זצ"ל

המכונים כתבו בעלון שלהם, שמה שפסק מרן בשו"ת יחוה דעת על פרי פפאיה שברכתו אדמה כיון שנותן תוך שנה פרי מזריעתו בגרעין, וכפי שכבר פסק בפרי זה הרב בן איש חי בשו"ת רב פעלים, וכן פסקו עוד מחכמי הספרדים. והם כתבו שבידיהם מידע שזה לא מדויק בנתונים של ארץ ישראל, ורק אם העץ אולי יגדל תחת מבנים כגון חממה או בית רשת, הוא יצליח אולי להוציא פרי בתוך שנה. כשסיימתי את דברי שואל אותי מרן הרב זצוק"ל, נו ומה דעתך? אמרתי לו שלא בדקתי ואינני יודע, והוא על אתר אמר לי אז למה יש לנו מכון, צא ותבדוק. וכך היה ולאחר 8 חודשים מזריעה בגרעין קיבלנו פירות רבים, ובאתי לבשר זאת למרן הרב זצוק"ל ששמח בזה מאד, וגם אותו מכון חזר בו מדבריו.

אין לי כל ספק, שמרן הרב זצוק"ל שידע את הערך של ניצול זמן, את הערך שלעלות למעלה ולא לדרוך במקום, היה דורש זאת מאיתנו, ללא מעצור, וכל העת לעלות עוד ועוד, ומכאן גם החשיבות שהיה נותן לנו בזמן השאלות ובאופן המענה, ובסגנון כתיבתו על כל תשובה הלכתית



המכון למצוות התלויות בארץ

בנשיאות מרן הראש"ל הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א
מושב בית עוזיאל ד.נ. שמשון טל: 08-9214829



זאת לתעודה

כי הרב **אברהם אבידן** מ

השתתף בשיעורי השתלמות לרבנים חבולים הרצאות וסידורים מקצועיים על מצוות התלויות בארץ, הלכות תרומות ומעשרות, ערלה, חלה, חרש, כלאים, מתנות עניים ושביעית. [סה"כ 800 שעות לימוד].

הרב שליט"א סיים את כל חובותיו, ועבר את כל המבחנים בהצלחה.

היה רצון שיוסיף לשקוד על תלמודו, ולהורות לעם שבשדות את דבר ה' זו הלה, ויהי זה עמו ובכל אשר יפנה ישיביל ויצליח, ויזכה שיתקדש שם שמים על ידו אכיר.

ולראיה בעה"ח היום ט"ו חשוון תשס"ט - שנת מעשר עני

אברהם אבידן
מח' הראש"ל מרן הנשיא רבי עובדיה יוסף שליט"א
נשיא מועצת חכמי תורה ונשיא המכון

הנאמן רבי אליהו בקשי צורן שליט"א
הרב הראשי לישראל נשיא מועצת חכמי תורה

הנאמן רבי ישראל מאיר לאו שליט"א
הרב הראשי לישראל נשיא ביהמ"ד הגדול

הנאמן רבי שלמה משה קמאר שליט"א
אב"ד פתח תקוה חבר מועצת חכמי תורה לישראל
ומזכ"ל הרבני של המכון למצוות התלויות בארץ

הנאמן רבי שלום משה שליט"א
הרב הראשי לראב"ד ירושלים עיר הקודש

הנאמן רבי ארי' ש. חן
הרב שניאור ז. רוזנבלט שליט"א
רב אגודת כמא. נגד הדרום

תעודה שהוענקה ע"י המכון לרבנים שלמדו תורה זרעים, ומרן זצ"ל חתם על כל תעודה מפאת חשיבות הענין

לזכות את הרבים וזכותה היא ש"י עולמות [-והוסיף מרן שזה ראשי תיבות של שמי ושם אבי שיחי], וכל זה בשביל כוס תה שהוגש לפניו, ואנחנו זכינו בהגשה יותר משהוא קיבל, אולם עם מידת הכרת הטוב של מרן זצוק"ל, ועם לבו הרחום, לא יתכן לעזוב בית שקיבל שם משהו בלא לברך את עקרת הבית בכל הברכות שבעולם.

אהבת ישראל אצל מרן הרב זצוק"ל, הייתה טבועה אצלו ובאופן נדיר ביותר, כאשר כל מי שבא מעט בקרבתו הרגיש זאת מיד. מן המפורסמות שכאשר ביו באים לפי מרן חולים או נדכאים, היה מתפלל עליהם ומברכם, ודמעות היו יורדות באותו זמן, כולנו ראינו את הדמעות שהיה מוזיל על כל בשורה קשה שהגיע לעם ישראל, וכגון חיילים שנהרגו, היה מבקש שמם המלא והיה

מצווה שקיים מרן זצ"ל, הוא הסתובב ואמר לי מתוך שמחה וביטוי של הכרת הטוב "תודה רבה" ולעיתים חזר על כך כמה פעמים, ובמצות פטר חמור, לא עזב את המקום עד אשר ביקש שאבוא לפניו, ובירך אותי: "תבורך מפי עליון, ה' ישמרך ויחיך, ויתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא. מעלה מעלה לגאון ולתפארת".

מופלא: ראינו הכרת הטוב ואהבת ישראל

כאשר אני כותב על מידת הכרת הטוב של מרן זצוק"ל, לא אשכח, כאשר זכיתי ומרן זצוק"ל היה בביתי אשר ביישוב "בית עוזיאל" ושם רעייתי שתחי' הגישה לפניו כוס תה. בסיום הפגישה הוא עמד לצאת מהבית, ועמד בדלת ובירך אותה ברכות לרוב, והוסיף לה על מעלותיה שהולכת במדבר אחרי בעלה כדי

בוכה עליהם כפשוטו. תמיד הרגשת שמרן הרב זצוק"ל הוא היה אח לצרה שאתה נמצא בה, והיה מעודד במילים שממש הרגשת שאתה רגוע לחלוטין ביציאתך ממנו. וגם כאשר מרן היה צריך להרגיע או לנחם, במקרים שאירעו מסיבות שאסורות על פי ההלכה, אולם מחמת סיבה כלשהי לאחר מעשה היה צריך לעודד ולנחם, כך עשה ומעולם לא נהג בתקיפות, ולכן גם כשבאו לפני מקרים מסובכים עם נערות, הגם שכל מה שנעשה היה באיסור, מכל מקום היה מעודד ומנחם ואף היה מביטי לבוא לברית ולהיות סנדק וכו'. וכדומה לזה, מספר מרן עצמו בשו"ת יביע אומר [ח"ח יו"ד סו"ס כ] וז"ל: "ואזכרה ימים מקדם במעשה שבא לידי באיש ירא ה' מרבים זקן ותשוש כח, שהיו בניו לוקחים אותו לביתם בתורנות, כדי לטפל בו בפרנסותו ובתרופות שעליו ליקח לבריאות. והנה פעם אחת בשומעו מפי, בשיעור שמסרתי, חומרת האיסור של החזקת הטלויזיה בבית, אמר ויבטא בשפתיו: "אני נודר שלא אכנס יותר לבית בני, מפני שמחזיקים טלויזיה בביתם". ובאו אלי בניו בתחנונים להשפיע עליו להתיר את נדרו, כי לא יוכל לחיות בלעדיהם, ואין להם אפשרות ללכת בכל יום לביתו לטפל בו, וגם אינם יכולים לסלק הטלויזיה מביתם נגד רצון נשותיהם, כי בזה יופר שלום הבית שלהם, ואפילו בעל הבית אינו יכול להוציא את כליו משם. ואז קראתי אותו ודיברתי על לבו, והשפעתי עליו, והתיר את נדרו, כדי שימשיכו בניו לטפל בו כראוי. שכמעט יש בדבר משום פקוח נפש". עכ"ל. כלומר לא הלך מרן אל הבנים וצעק עליהם שיוציאו את המכשיר מביתם, שהרי אלו היו עיקרי דבריו, אלא כעת עמדה לנגד עיניו אותו יהודי שזקוק לעזרה. ומכאן גם יובן היאך זה שבערב יום כיפור היה מסתובב בין החולים, על מנת להסביר להם בנועם שפתיו, ובאמירה נעימה, כי





במצות פטר חמור, מרן זצ"ל מלטה את השה

וכגון פרוכת שבלתה, וממילא צדיק שכל גופו קודש, בגדיו תשמיש קודש וע"כ נגנז ולא בלה וקם בהם, אך אדם רגיל, גופו תשמיש, אך בגדיו תשמיש דתשמיש, וע"כ הם בלים והאיש איננו קם בלבושיו, וזה על הדרך שהבאנו לעיל. ואמנם מרן הראש"ל שליט"א ס"ל ש-"ועמך כולם צדיקים" וכל אותם שיקומו לתחיית המתים, קודש הם, ואצל כולם הבגדים הם תשמיש קודש וכולם יקומו בלבושיהם, ולבושיהן היינו כדברי התוס' שם בד"ה ולבושיהן, שהיינו מלבושם בחייהם ולא בתכריכין. עכ"ד. ק. כמה המלצה יש על עם ישראל בזה, ומרן תפס להלכה שכולם צדיקים הוא כפשוטו. וכל זה באהבתו האמיתית של לבו הרחום את כל יהודי ויהודי.

המחשבה על הכלל

המחשבה על הכלל, הייתה לחם חוקו של מרן זצוק"ל, וגם כאשר ידע דברים שאולי רק הוא היה יודע

תורה בפרשת פרה אדומה "אשר לא עלה עליה עול", שפירושו אם רוצה אדם שלאחר מיתתו אין טומאתו בו, בהכרח יכול לבוא אם לא עלה עליו עול, של העולם הגשמי. ועל כך אמר רבינו חיים הכהן בתוספות בכתובות דק"ג ע"ב, שאילו היה בזמן מיתת רבינו תם היה מטמא לו, הגם שרבי חיים כהן היה. אלא שרמז רבינו חיים שר"ת הגיע לדרגת קדושה כל כך גבוהה שאין טומאה שולטת בו במיתתו, וצדיק שכזה אינו מטמא. ושמעתי עוד ממרן הרב זצוק"ל, אחרי שהביא דברי רבינו חיים הכהן, הוסיף והביא את דברי הרב בן איש חי, על דברי הגמ' בכתובות דק"א ע"ב, שעתידין הצדיקין שיעמדו במלבושיהן ק"ו מחיטה מה חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושים, צדיקים שנקברו בלבושיהו על אחת כמה וכמה. ומבאר הבא"ח, שצדיק גופו קודש ומלבושיו תשמיש לקודש, וכלל בידיו שדברי הקדושה נגנזים, ותשמישיו ג"כ נגנזים, אך תשמיש דתשמיש לא נגנז

ציוותה תורה - כמה רגישות היה לו למרן לכל יצירה ובריאה שברא היי"ת. ומכאן די לנו להבין את סיבת הבחירה בו להיות מנהיג של עם ישראל, והוא ממש כעין מה שהיה אצל משה רבינו ע"ה ודוד המלך ע"ה שהיו רועה צאן ומשם נבחרו כי גילו אהבה והתחשבות בבריותיו של הקב"ה.

מליץ תמיד על עם ישראל

מאהבתו היה מליץ תמיד על עם ישראל, ומברככם בלא סוף, כאשר כולנו חזינו שעל לשונו היו ברכות עד בלידי, בכל עת ובכל זמן. ושמעתי פעם ממרן זצוק"ל, רעיון שממנו הבנתי שזו לא סתם הלצה על עם ישראל אלא פסק הלכה כפשוטו, והבאתי את הדברים בהקדמה לספרי שו"ת שש משזר ועיקרי דברי נסובו על כך שיכול אדם גם להגיע לדרגה הגבוהה ביותר שכל צרכיו יהיו מן השמים, וזאת אם הוא מן הבודדים שעלתה בידם לקבל עול תורה במושלם, ועל כגון דא רמזה



שקידתו הנדירה

שקידתו הייתה לשם ולתהילה, וידועה לעולם כולו, גם ציבור שאינם שוקדים בתורה הקדושה עמדו המומים כאשר ראו ראשי ממשלה או אחרים עומדים לפניו, והוא עסוק בתורתו הקדושה ופשוט איננו מבחין בהם, איזה קידוש ה' כל תמונה כזו שידרה לעולם, ואיזו תובענות זה דרש מכל אחד מבני התורה, שהבין כמה הוא רחוק משקידה על התורה הקדושה. כמה פעמים מרן הרב זצוק"ל היה אומר לי, כאשר הייתי מבקש ממנו ענין או דבר שזה מעט לצאת מן השגרה, והיה אומר לי, איך אני יכול לעזוב את הלימוד, ומתי אספיק לסיים את התשובות, ויש עוד הרבה לסיים, ובכל פעם היה מזכיר אם ברמז ואם בגלוי שהוא צריך להספיק לפני לכתו לעולם שכולו טוב, והיה עובר בנו רעד גדול לשמע הדברים.

זכורני שבאת הפעמים בשנת תשס"א כאשר נכנסנו חברי בית הדין של "אוצר בית דין" בראשות הרבנים הגאונים, רבי שלמה משה עמאר, רבי שלמה בן שמעון, רבי מרדכי שמואל אשכנזי, ואני הקטן, ועמדנו אל מול שולחנו של מרן זצוק"ל, וכיון שנעמדנו כתף אל כתף, כמעט ואין ספק שעשינו צל על השולחן, ובאופן מעשי כמעט וא"א להימנע מלשים אל לב את נוכחותינו במקום, אולם עברו דקות רבות כמדומני קרוב ל 15 דקות, ומרן זצוק"ל לא הבחין בכלום, ולמרות שבנו רבי משה יבדל"א רצה להסב את תשומת לבו של מרן זצוק"ל, ביקשו הגר"ש עמאר להימנע מזה, ורק לאחר כ- 15 דקות, רבי משה נאלץ לכחכח בגרונו, ממש בקרבת מרן זצוק"ל ואז הוא שם לבו אל כל הנוכחים. ולענ"ד הפלא לא נגמר בזה, אלא שכאשר הוא מסיים את השיחה אתה טרם מצליח לעמוד מן השולחן והוא כבר צולל חזרה לאותו עומק,

חיים משה מזרחי (מח"ס אדמת קודש), ורבי מיוחס בכ"ר שמואל (מח"ס פרי האדמה), ורבי ישראל יעקב אלגאזי (מח"ס קהלת יעקב שמע יעקב ארעא דרבנן ועוד), ורבי גדליה חאיון (ראש ישיבת בית אל), ורבי רפאל יצחק זרחיה אזולאי (מר אביו של מרן החיד"א), ורבי רפאל משה בולה (מח"ס גט מקושר). ועוד. והן עתה עינינו הרואות כמה בחורי חמד הלומדים בישיבות, ועוד בחורים אחרים יראי ה', מבין עשרים שנה ומעלה, אשר לא השיגה ידם לישא אשה, ודרים בעה"ק ירושלים, ואין פוצה פה ומצפצף, ונועדתי יחד עם ידידי הגאונים רבי יהודה צדקה זצוק"ל, ולהבדיל בין החיים רבי בן ציון אבא שאול שליט"א [זצוק"ל], ודנתי עמהם על דבר ההסכמה הנ"ל, ושאפני לא פשטה עתה התקנה הנ"ל, ברוב ישראל אשר פעה"ק ירושלים, מ"מ צריך ב"ד קטן לבטלה, כדמוכח מדברי הרמב"ם הנ"ל, וכ"כ התוס' והר"ן והמאירי, והסכמנו פה אחד במותב תלתא כחדא בביטול ההסכמה הנ"ל. כדי שלא תהיה ההסכמה שנעשתה מפי גאוני ירושלים, לפוקה ולמכשול לבחורים רווקים שלא הצליחו עדיין למצוא עזר כנגדם" עכ"ל. ושוב רואים את מחשבתו על הכלל כדי שלא יהיה מכשול לרבים.

זכורני, שפעם אחת כשנכנסתי אצל מרן זצוק"ל שאלני אם מכיר אני מקובל מסויים שאומרים עליו שהוא יכול לרפא בראיית עיניו את מקום הכאב, ובאה לפניו אשה שקיבלה את המחלה הנוראה במקום נסתר, והוא לא הסכים לעסוק בזה עד שיקבל ממרן את אישורו, וגם כיצד לעשות זאת. ומרן חקר ודרש והסביר לי שיש כאן בת ישראל שכואבת ואם יש בדבר זה אמת ודאי שזה מותר, רק שמברר לידע את האמת כדי להקל מכאבה של אותה אשה. [ובחכמתו הנדירה מצא פתרון נפלא, ואכמ"ל].

אותם אולם חשש כי יש מי שיעבור על זה בשוגג ובלי משים על לב, היה טורח להסיר את המכשול הזה מן הרבים ודוגמא לזה סיפר מרן הרב זצוק"ל בספרו שו"ת יביע אומר, [חלק ז, יו"ד סימן יד], כאשר דן אם מותר לנסוע לספרד בימינו ואם הייתה איזו גזירה לאחר גירוש ספרד שלא לשוב לשם, וכתב שם שגזירת בית דין שאם פקפקו בה העם ולא פשטה, הרי זו בטלה מאליה, ואין צורך לבטלה ע"י ב"ד קטן, אבל אם עמדה הגזירה שנים רבות, ורק לאחר זמן התברר שלא פשטה יש רשות לב"ד קטן לבטלה. ועל זה מספר מרן זצוק"ל שם וז"ל: "ומדי דברי זכרתי ימים מקדם לפני עשרות שנים שנתתי לבי למ"ש בספר התקנות של ירושלים (דף מא ע"א): בשבטי ישראל הודענו נאמנה, כי יש הסכמה קדומה עשויה בכל תוקף ההסכמות מזמן קדמון לקדושים אשר בארץ המה, שרווק מבין עשרים שנה ומעלה לא יוכל לדור בעה"ק ירושלים ת"ו כשהוא שרוי בלא אשה, והנה בעתה ראינו כמה רווקים מבין עשרים שנה ומעלה שרויים בלא אשה בעה"ק ירושלים ת"ו, וטוענים שאין ידם משגת לצרכי החופה ולזון ולפרנס את נשותיהם וכו', ולכן נתוועדנו עם אסיפת חכמי ומנהיגי וטובי עה"ק, רוב בנין ורוב מנין, וחדשנו ההסכמה הקדומה, וכולנו פה אחד עלינו בהסכמה שלא יורשה שום בחור רווק מבין עשרים שנה ומעלה לדור פעה"ק ירושלים ת"ו בלא אשה, וזמן קצוב ניתן לרווקים היושבים בעה"ק מהיום ה' אייר עד ר"ח אלול לישא אשה, ואז יוכל להמשיך לדור פעה"ק כרצונו, ואם לא מצא מנוח לישא אשה, מחוייב הוא לצאת מעה"ק. ורשות נתונה לפקיד ירושלים לכל העובר על דברינו לגרשו מן העיר ולרדוף אותו עד חרמה בכל מאמצי כחם עד מקום שידם מגעת. וכל זה הסכמנו בכל תוקף ההסכמות וכו'. וחתומים על זה הגאונים: רבי נסים



באופן שבתוך שניות, הוא כבר עמוק כל כך בפנים שאתה נזקק מחדש לנתקו כדי להסב את תשומת לבו לדברים אחרים.

כאשר באנו לנחם בימות השבעה של בנו של מרן הרב זצוק"ל, שאלתי את רבי משה שיבדל"א, מה שלום רבינו ואיך הוא מתגבר על הכאב באבידת בנו בכורו, והשיב לי דבר פלא, שבכל הזמן הראשון היה בוכה ללא הרף, עד אשר הוא ממש פחד עליו ועל בריאותו, זאת ועוד שהניתוק שלו מסדר לימודו, מוסיף את המכאוב הגדול. ועל כן הוא התקשר לחברותות שישבו לפני מרן זצוק"ל, וביקש מהם שיבואו ללמוד עם מרן, והגם ששאלו רבי אליהו שטרית יבדל"א, מה נלמד ואיך והרי אסור, נענה לו רבי משה חייבים ללמוד כי חייבים לנתקו מן הצער בו הוא שרוי כי זה בגדר סכנה, ואכן מרגע שהגיע וחזרו ללימוד שיפור גדול ניכר בפניו של מרן שחזר לחיים כפשוטו [והגם שעסק בעיקר בעניני אבילות, מפעם לפעם עסק גם בדברים אחרים, וסיפר ידידי רבי אמיר קריספל שליט"א שכאשר הזכיר למרן על כך השיבו, ומה אתה רוצה שלא אלמד תורה? ועוד סיפר רבי אמיר שליט"א שאמר לו פעם מרן, שמעדיף שידונוהו על לימוד בזמן אבילות, ולא על ביטול תורה. והדברים מבהילים].

האמת הייתה נר לרגליו

האמת הייתה נר לרגליו של מרן הרב זצוק"ל, ומעולם לא חת או חשש לומר את האמת וההשקפה הצרופה והאמיתית, וגם כלפי ראשי ממשל, וכל דמות אחרת, וכן הוא בעניני הלכה, אם הכריע מרן הרב זצוק"ל, הכרעה הלכתית גם אם לא נעמה לאוזניהם של חלק מן החכמים, או לציבורים מסוימים, לא נרתע כלל ועמד על דבריו הלכה ולמעשה, וזכורני שכאשר עמד לפני הדפסת

שו"ת יביע אומר חלק ח, נכנסתי אל מרן הרב זצוק"ל ושאלתי על נידון מסוים, ואמר לי שבחלק החדש שיודפס בקרוב תופיע אותה תשובה במלואה [התשובה המקורית נכתבה בשנת תש"ט], ושאלתי ממרן שדווקא כעת [תשנ"ה] היא מודפסת? והשיב לי, שחובה להדפיסה כעת, שאם לא תודפס כעת על ידו, לא ידפיסוה לאחר זמן!

פעם אחת קרא לי מרן הרב זצוק"ל, ושוחח עימי על כך שנתתי אכסניה לרב מסוים, כאשר סיפר לי מרן הרב זצ"ל, שאיש זה איננו ראוי, ואין להביא מדבריו, כיון שהשקפתו ל איש זה מעוותת, עד כדי כך, ששיבש פסקי הלכה. מרן הרב זצוק"ל, לא סבל עיוות ולא שקר ולא שיבוש. בכל פסיקותיו, הייתה משנה סדורה של דרך וכללים עד ההכרעה הלכה ולמעשה. ועל כן לאחר שקיבל הכרעה, היא הייתה מוצקה, ויציבה.

זכורני, שבשנת תשס"ב כאשר התפרסם אז שו"ת יביע אומר [חלק ט] ונתפרסמה שם התשובה המפורסמת של מרן הרב זצוק"ל [חיו"ד סי' ל] אודות הרוכש פירות מן השוק, ויש ספק אם הופרשו מהם תרומות ומעשרות, והביא מרן זצ"ל צדדים לכאן ולכאן, וכתב שם, שידוע כי בשוק הסיטונאים נמצאים משגיחים מטעם הרבנות המקומית שמפרישים תרומות ומעשרות, אך לפעמים יש סוחרים שמבריחים משם פירות וירקות מבלי לעשרן. וכן בחנויות של פירות וירקות יש שקונים ישר מאנשים פרטיים שיש להם שדות וכרמים, שאינם מובילים אותם דרך השוק הסיטונאי, ומ"מ הרוב הוא מעושר. ויש עוד ספק אחר שמא הפירות והירקות האלה נקנו מקרקע של גוי שתלשם ובצרם גוי ונגמרה מלאכתם ע"י גוי, שאז פטורים ממעשר. והאריך לדון בזה.

ובאותו זמן באחת הפעמים שנכנסתי אל מרן זצ"ל, אמרתי לו שאנחנו מטפלים בשוק הסיטונאי הגדול במדינה שהוא שוק תל אביב, ואכן עקב שנת השמיטה לקחו כולם כשרות של הרבנות וכך היה המצב גם בשנת תשנ"ד, ומאידך בין השמיטות לרוב ככל הסיטונאים אין כשרות, והמשגיחים הנמצאים בשוק הם רק על כמות קטנה של חנויות בשוק [כ=10% בלבד], ואם כן לכאורה המציאות שונה ממה שכתב מרן הרב זצוק"ל, וכמובן שזה משנה את ההכרעה שעליה מרן זצ"ל התבסס בתשובתו.

או אז נתגלתה לפני דמותו התמירה של מרן הרב זצוק"ל במלוא קומתו. בשעת מעשה רבנו ישוב היה על כסא מסתובב, והנה בשומעו את הדברים והוא סובב פניו וכל גופו, ושוב חזר לכיווני ואמר, כאשר אני הייתי בתל אביב היה שונה, וכן אחר כך גם כן השארתי את פלוני וכו'. וכביכול כעת אני משמיט את היסוד של התשובה שלו שהעלה להיתר, והוא צריך לחזור בו. וראיתי ממש צער על פניו. ועל כן על אתר הזדרזתי להשיב מיד למרן זצוק"ל, שכעת עם צאת השמיטה, יש בעז"ה אפשרות להשאיר את כל בעלי העסקים שימשיכו עם הכשרות, והבטחתי בלי נדר שאעשה כל מאמץ לעשות זאת, וכך הנתונים שכתב מרן בספרו יהיו אכן מתאימים ולא תשתנה התשובה, ומרן ממש הודה לי על כך. ואכן באותם ימים נבחר הגר"ש עמאר שליט"א לתפקידו, והכנו תוכנית כלשהי כדי שבעז"ה בעלי החנויות בשוק ישארו בכשרות, וב"ה ובס"ד עלה הדבר בידינו, כל זאת למרות איומים ותביעות ושאר מרעין בישין ועיכובים, עד אשר השוק כולו עלה על דרך המלך, והיום השוק הסיטונאי הגדול במדינה, נמצא תחת כשרות הרבנות והוא מפוקח על כל עניני הערלה לחלוטין, ובתרומות ומעשרות כמעט לחלוטין [להוציא



כאשר השוברים חתומים שאז יש בטחון מוחלט שהתוצרת מעושרת] – כך שהגם שקיים חשש קטן של תוצרת שהיא ספק טבל, אך הרוב המוחלט מעושר, וממילא המציאות תואמת להפליא, למציאות כפי שתיארה מרן הרב זצוק"ל בתחילת תשובתו שם. ושוב לאחר שסיימתי את כל התהליך הארוך הזה, באתי לפני מרן ובישרתי לו על כך, וזכיתי שהרעף עלי ברכות רבות באותו יום.

במידת האמת ההלכתית

במידת האמת ההלכתית, היה ניכר מאד מרן גם בהכרעות מיוחדות שהיה קשה לאדם להכריע בהם, ובכמה דוגמאות כאלו זכיתי לראות ביושבי לפני מרן זצוק"ל, ואציין אחר מהם, כאשר בשנת תשס"ג עם כניסת הרבנים הראשיים לישראל דאז, התקיים דיון לגבי אופן מתן הכשרות בבתי העסק בנתב"ג, כאשר מחד כיון שיש גם בשבת קודש המראות ונחיתות, ויש לרשות שדות התעופה צורך להפעיל מערך הסעדה גם בשבת. שתי אפשרויות עמדו אז לפנינו: האפשרות הראשונה כללה רווח והפסד האם לתת כשרות למסעדות כל השבוע וכולל ביום שבת, כאשר בשבת לא ייעשה כל מלאכה במוצרי מאכל והמשקה, והכל יהיה במתכונת שפועלים בתי המלון, כולל משגיח שישיה במתחם להבטיח כל זאת. אולם אחר כל זאת עדיין לא יבוא על תיקונו עניין התשלום של אותם אנשים בשבת, שהרי ישלמו כסף בשבת על אותם מוצרים, כך שלמעשה המטבח ומוצרי המזון כשרים ללא כל חשש חילול שבת, אולם בתוככי העסק כן יהיה חילול שבת למרבה הצער. אפשרות שנייה הייתה לנקוט בקו מחמיר לכאורה ומחמת חילול שבת זה שלא לתת כשרות לכל המתחם, על כל ההשלכות שיגרמו מכך חלילה. הרבנים הראשיים לישראל שליט"א

החליטו להציג את השאלה והלבטים לפני מרן, ונכנסו לפני מרן ואני עמם יחד כדי לשמוע דעתו הקדושה.

מרן זצוק"ל החל חוקר ודורש, ולאחר שהבין את כל תמונת הכשרות, שאלני, כמה עוברים ושבים יש שם, והשבתי לו שמדובר במיליונים רבים של נוסעים הולכים ושבים מידי שנה. ואז לפתע פנה ואמר מרן "אינני מבין האם עדיף שמיליונים יאכלו טריפות ואוכל לא כשר כל השבוע, מאשר האפשרות השנייה, שאוכלים כולם כשר כל השבוע וגם שבת..." ואז מרן זצוק"ל ראה את הקושי שלי לרדת לסוף דעתו, ובפרט בהקשר ענין התשלום, ולקחני אליו וסטר לי בחיבה, והסביר לי כי במקרה חריג כזה, כן אפשר לתת כשרות, כל עוד שהאוכל והמטבח כשרים כולל בשבת ובליוי משגיחים, וכל זאת כדי לא להפסיד את כל ששת ימי השבוע כדי שעם ישראל יאכל כשר, ולא ייכשלו רבים וטובים. [ענין נתב"ג למעשה שונה מכלל הארץ ורק בחלק הנמצא לאחר החתמת הדרכונים, שאין הנוסע יכול לשוב על עקבותיו, משא"כ שאר המתחם שדינו כשאר חלקי ארץ ישראל, ששם נוהל הרה"ר איננה מאפשרת מתן כשרות באופן כזה, ורק מי שסגור לחלוטין בשבת מקבל תעודת כשרות]. וכל זאת הכריע מרן בכוחו הגדול ובזרועו הנטויה לאחר שהבין את גודל האחריות. [וזכורני שבאחת משיבות מועצת הרה"ר לישראל, שדנו בענין זה נזעק אחד מן הרבנים, על מה שנראה לו שלא כדן והשבתי לו את הספיקות ואת הכרעתו של מרן זצוק"ל, והוא ענה כנגדי דברים שונים ומשונים ובחזקה רבה, ולא התאפקתי, והשבתי לו בכל העוז והתעצמות, כיצד מרן דן בזה מכל הצדדים, וכיצד קיבל את ההכרעה בזהירות, וכיצד הורה לי שכך יש לנהוג ומה להעדיף, והבעתי את פליאתי, כיצד הרב הזה מנסה להיכנס לנעליו של מרן להורות בעניינים

ציבוריים בכזו הכרעה ודאית, שהרי אין כאן בעיית כשרות בדברי המאכל והמטבח, שהרי שוה שם משגיח במקום]. אשרי הדור שזכה שמרן יהיה בראשו ויהיה מי שיקבל הכרעות כבדות משקל שכאלו.

וכי זה לא מוכר...!?

בקיאותו של מרן, איננה ניתנת לתפיסה, ועל כן תדיר בעומדנו לפני מרן זצוק"ל לשוחח עימו בלימוד ידענו כמה יש להיזהר כי הכל כמו פתוח לפניו. בהקשר זה באחת הפעמים התבטאתי ואמרתי למרן שאני כעת כותב תשובה על דין ערלה בעלי גפן, כאשר כתבתי שהעיקר להלכה להתיר בזה, וזאת אחר שראיתי בספר אחד שאיננו מוכר כל כך שכתב לאסור בזה. מרן זצוק"ל ששמע את ניסוח דברי נזעק לאלתר וקרא "ספר שאיננו מוכר, איזהו?" כשנקבתי בשמו של ספר שנדפס פעם אחת בשאלוניקי, ואני במקרה ראיתי את מי שציטטו ולכן הגעתי לתשובה זו, ומיד מרן זצוק"ל הוסיף: "וכי זה לא מוכר, והרי כתבו חכם פלוני, ושם כתב תשובה פלונית!!!"

כך גם הנה כידוע כי לעיתים ניתן למצוא ציטוטים של מרן הרב בתשובות שלו, מספרים שיש מהם עותקים בודדים בלבד, בכל העולם, או לחילופין מקבצים או חוברות, שאם לא מרן הזכירם מי ידע מהם? כמה שפתיים דובבו בקברם מחמת עיסוקו של מרן בדבריהם וכן של כל הלומדים באותן תשובות לאחר מיכן.

השקיקה של מרן לכל ספר חדש ובפרט של הקדמונים איננה ניתנת לתיאור, ועיני ראו ולא זר כשהגשתי לפניו ספרי קדמונים שהוזהרו זה עתה, על אתר שוחח אודות המחבר ואודות ספריו, וראיתי איך השמחה הייתה ניכרת על פניו.

ואם על מידת ענווה קא עסקינן, זכורני שכאשר מרן הרב זצוק"ל הגיע ליקב קסטל להפריש תרו"מ, ואני הקטן הקדמתי מעט, על מנת לסדר כל העניינים של ההקנאה ללוי ולסדר שהתרומה גדולה תהיה מן המוקף, כי היין היה מונח בכמה מקומות וביניהם בכמה חביות סגורות. והנה כאשר הופיע מרן זצוק"ל, הקדמתי לו כל אשר עשיתי ושהכל מוכן כדי להפריש, ואז מרן לעיני כולם התעקש שדווקא אני הקטן אבצע את ההפרשה, ואני נבוכ ואומר למרן זצוק"ל: "מרן טרח לכאן, כי כולנו רוצים שמרן יפריש", ולא עזר שום דבר, "רק כבודו יפריש", וכך היה. כמה עלינו ללמוד ממידותיו התרומיות והנעלות אשר הוא היה אלוף וראש ראשון בהן.



קודת רוח זיכרת על פני מרן בקבלת הספר חובת הארץ שרבני המכון הוציאוהו במהדורה מחודשת



המכון למצוות התלויות בארץ

בנשיאות מרן הגאון הראש"ל רבי עובדיה יוסף שליט"א

הלכות:

א. לדעת הרדב"ז, מהר"ש גרמיוזאן, הבן איש חי, יין הטוב, מרן הראש"ל שליט"א, הגר"ש משאש שליט"א, הגר"מ אליהו שליט"א, שס"ל שצמח הנותן תוך שנתו אינו אילן, א"כ הי"ח בצמח השעוניות שהוא ירק, וגם לאותם שורצים ב' סיבות, גם הכא יש טעם נוסף שהרי הגזע נענפו חלולים.

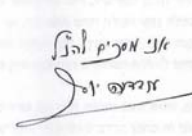
ב. לדעת המהר"ם אלשיך, וכ"כ דעת הבר"י (שהב"ד בסתמא), כל שורר באיכות הפרי משנה לשנה אינו אילן אלא ירק. יש לומר שה"ח אם ישנה ירידה משמעותית בכמות הפרי שאינו אילן, וזה מסתבר שאין לך אילן שירר בכמות היבול משמעותית משנה לשנה, א"כ גם בצמח השעוניות שירר מאד בכמות היבול אינו אילן אלא ירק.

ג. לדעת החו"א שמחייב שני סימנים, גם שנותן תוך שנתו, וגם שאינו יכול לחיות ג' שנים, יש לדון, שאולי מה שכתב בסוף דבריו ג' שנים לאו דוקא, שהרי לעיל שם כתב בלשון ודאי, שכל שאינו חי עד אחר הרבעי אינו אילן, וא"כ צמח השעוניות שגם בברדיל (שהוא מקום המוצא של הפרי - והקובע הוא מקום המוצא) מחדשים את המטע לאחר ארבע שנים נמלכד הירידה בכמות הפרי, גם משום שמחלות חוקפות את הגזע וממיתות אותו בדי"כ, וא"כ השעוניות אינו חי אחרי הרבעי, וא"כ יש סימן נוסף שהוא ירק. אלא שצריך יש מקום גדול להסתפק לדעתו, שהרי מ"מ עצים בודדים שהייתם יותר מארבע שנים כן קיים, ולי הקטן צריך הכרעה לדעת החו"א, כיצד הוא להלכה.

העולה לדינא:

צמח השעוניות דינו כירק ואין נוהג בו ערלה, וחולכים בו אחר לקיטה, ויש להרחיקו מזהב כדן ירקות. וכ"כ לדעת הרדב"ז ורבותינו הספרדים גם בדורנו ובראשם מרן הראש"ל שליט"א. [נלדעת החו"א שמחמיר בסימן נוסף יש לעי' אם ע"ס הנתונים הג"ל, קיים בצמח זה הסימן הנוסף].

בברכת שנה טובה
שניאור ז. רווח


 ז'ניאור ז' רווח

ובנוסף לשקידתו העצומה, וכתובתו הבלתי נלאית של חידושי תורה בלא מעצור, היה מעודד מאד את צעירי הצאן, לכתוב, די לעיין בספריו של מרן זצוק"ל ולראות כיצד מזכיר מחברים צעירים ומשבח את דבריהם, או מסכים עמהם, או כותב "וכן כתב ידידי" וכו', כדי להבין גודל ענוותנותו, כיצד הוא, הענק שבענקים, מצטט דברים של אותם צעירים, והיה הדבר לא רק מתוך הענווה הטבעית שהייתה לו אלא אף מתוך רצון לעודדם. ותמיד אזכור כאשר הייתי מביא לפניו תשובה גמורה, היה מקשיב לעיקרי הדברים בעל פה, ושוב היה לוקח את התשובה עובר על השאלה במדויק ועל המסקנה הלכה למעשה, והיה מוסיף בכת"ק, את התאריך, ואת חתימת יד קדשו, ואכן כל פעם שזכיתי לכך היה הדבר מעודד אותי לכתוב עוד תשובה ושוב להביא לפניו, ושוב לקבל הסכמתו, כמה דרך של חכמה הייתה טמונה בעידודים כעין אלו, עבורנו הצעירים, כדי שנתחזק להמשיך.

הסכמת מרן זצ"ל על תשובה בדיון הפסיפלורה

זריזות מופלאה בענייני הציבור

גם בענייני הציבור ראינו אצל מרן זצוק"ל דרך והנהגה. זכורני, שכאשר ראיתי שיש איזו מניעה כלשהי בענייני חינוך באלעד, וחששתי שיש צורך לנהוג בצורה מסוימת, כאשר דעת ראש העיר דאז הרב צביקה כהן הייתה שונה משלי. עליתי אל מרן זצוק"ל, ופרסתי את השמלה לצדדיה ולכשזכיתי והייתה ההכרעה של מרן כדברי, ומיד ללא שהייה ביקש מעוזרו המסור הרב צבי חקק להתקשר לראש העיר, שוחח עימו ואמר לו שהצדק עמנו, ויש להימנע מהפעולה. וכשאני לעצמי שבתי והתבוננתי מה ראה מרן על ככה ומה הייתה הבהילות להתקשר לאלתר לראש העיר ואף לא מאוחר יותר, וגם לא ע"י שליח, אז למדתי שבענייני ציבור אם הוחלט שצריך לפעול, יש לפעול מיד כדי שלא יתקררו הדברים וישתכח, או שלא יעשו כמו שצריך ע"י אחרים.

כך גם בדומה, זכורני כאשר בהיכנסי אל מרן הרב זצוק"ל, שאל והתעניין על עבודת המכון, וסיפרתי לו מהעשייה, ובתוך הדברים סיפרתי לו על הקשיים עמם מתמודד המכון, והוספתי וצינתי לפניו שיש אפשרות לכאורה שאם שר הפנים [דאז, הרב אליהו סויה שהיה מטעם ש"ס], יפעל באופן מסוים, נוכל בס"ד להתגבר על הקשיים. ואכן לאלתר ציווה מרן על המזכיר לבדוק אם שר הפנים בסביבת הלשכה, כך אכן היה, ולכשנכנס השר אל החדר פנימה, מרן ביקש ממנו שיראה כיצד לעזור בעניין על מנת שהמכון יוכל להתקיים ללא חששות. שוב ראיתי שככל שאפשר יש לעשות את הדברים מיד ובפרט כשיש לכך חשיבות ציבורית.

בורא עולמות ומחיה מתים

זכינו לראות בעינינו במרן זצוק"ל, את דברי חז"ל כפשוטם, במדרש



מרן עובר על נוסח ההפרשה קודם אמירתו



הכנות לקראת ההפרשה ביקב



אמירת הנוסח בטקס הפרשת תרומות ומעשרות ביקב קסטל

תהילים (על מזמור קט"ז), שמבואר שם על הפסוק בירמיה (טו, יט) "ואם תוציא יקר מזולל, כפי תהיה" ומבאר המדרש שם, "מה אני בורא עולמות ומחיה מתים, אף אתם כן". ומי בדורנו זה זכה להוציא יקר מזולל יותר ממרן הרב זצוק"ל. אף כל האחרים שפעלו, מכוחו פעלו, וממילא כל מה שיסופר, יכול להיות שקרה אצל מרן זצוק"ל, והגם שיש להיזהר לסנן ולספר רק את הדברים המוסמכים שנאמרו וסופרו ע"י אנשים מוסמכים, ובפרט שיש להיזהר ביותר שלא להפוך את העיקר לטפל ולהיפך, שהרי העיקר הוא, השורש שמכוחו הגדול היה אפשר לעשות מעשים אלו, והגם שבפועל זה שבכוחו של מרן היה לברוא עולמות ולהחיות מתים זה אמת ויציב, וכמבואר במדרש הנזכר.

הפלא הגדול היה לראות כיצד עולמות מתהפכים בהבל פה של מרן זצוק"ל, במילה אחת, ולעיתים בחיוך אחד, וכביכול בדרך אגב,

וזכורני שכאשר זכיתי ומרן ישב על כסא הסנדקאות של בני יצחק אלחנן נ"י בחוה"מ סוכות תש"ס, ומרן היה לו קורת רוח מרובה מבחירת השם, כי את תורתו של רבי יצחק אלחנן מקובנא, מאד אהב, ובסיום הברית אחז מרן **ביד שמאל** של הרך הנוולד, ובירכו שיכתוב ביד זו הרבה דברי תורה, והעזתי פני אל מול פני המנורה הטהורה, ואמרתי לו הלא **יד שמאל** היא זו... חייך מרן זצוק"ל ונטל את **יד ימין** ואמר "וגם בזו" – ואכן לימים התברר כי בשני מילים אלו חרץ מרן את אופן השימוש של הרך הנוולד בידיו, ומאז הוא שולט **בשתי ידיו, ימין ושמאל!** [הן אמת שבענייני הכתיבה הרגלונו לכתוב ביד ימין בלבד כדי שניח תפילין ביד שמאל].

ובדומה לזה זכורני, שפעם אחת כאשר עשינו השתדלות בענייני רפואה עבור אחד הידידים בעניינים של זש"ק, וכאשר היה אותו אדם על שולחן הניתוחים, לאחר כמה שעות

עבודה אומר המומחה [מהגדולים בעולם בתחום], שהוא איננו רואה או מוצא מאומה מהטעון את טיפולו, ובבהלה התקשרנו אל מרן הרב זצוק"ל באמצעות ידידנו רבי אמיר קריספל שליט"א, והרב שמע את הדברים ועל אתר התבטא בתשובה כי "בעז"ה ימצאו", וכך היה ובאותו זמן לפתע מצא הרופא מעט מאשר ביקש. והנה דא עקא כי הרופא למרות התפעלותו על המציאה נאלץ להודיע כי עדיין אינו יכול לעשות מלאכתו בממצאים המועטים, ושוב התקשרנו בחרדה, מרן זצוק"ל שמע שוב בכאב, ואולם הפעם התבטא בלשונו הטהורה ואמר "כבר אמרתי ימצאו, וימצאו הרבה!..." וכך היה והרופא עמד משתומם ומתפעל על הנס שחזה במו עיניו ואמר "הכיצד 3 שעות ואינני מוצא כלום, ולפתע הכל השתנה יש מאין...! ראינו כיצד במילה אחת מרן הפך והקים עולמות ויהיו לפלא!



מרן זצ"ל סנדק בברית לבני יצחק אלחנן נ"י



מהולה בסייעתא דשמיא. כזה היה רבנו הגדול ועתה היא לאין כל מחמד עין.

לא היו יכולים לסרב לו, מדוע

"כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין, שנאמר, "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא" וגו'. כך אמר רבי חלבו אמר רב הונא בגמרא בברכות (דף ו ע"ב) וביאור הדברים מבאר רבינו אור החיים הקדוש, בתחילת פרשת בראשית בבואו לבאר את התיבה "בראשית" הפותחת את תורתנו הקדושה, בפירושו השבעה עשר, כתב וז"ל: "עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (ברכות ו ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, והטעם כי הירא דבר ה' ידבר מתוך קימת נפשו וכיון שכן תכיר נפש השומעת ותקבל תוכחת מוסר, ואם הדברים יצאו מהגוף אין שייכות לנפש לשמוע, כמו שרמזו ז"ל במה שאמר הכתוב (דברים ו) והיו הדברים וגו' על לבבך אז ושיננתם לבניך הם התלמידים,

אחת יראת שמים שלוקחת זאת מן האיטליזים, ועושה את כל ההכנות לקראת המליחה, ואז מחזירה לאותם איטליזים ושם מסיימים את ההכשרה. זימן מרן זצוק"ל את הגברת הזו, וחקר אותה אודות אופן עבודתה, והשיבה על הן ועל לאו לאו. ועדיין מרן זצוק"ל לא הרפה ממנה, ושוב חקר אותה מאין את אוספת את כל הרגלים הללו, והיא השיבה לתומה כי היא עוברת בכל שוק הכרמל, ולוקחת מכל איטליז את כמות הרגלים, ורושמת כמה לקחה מכל מקום, ושוב לאחר ההכנות להכשרה היא מחזירה לכל איטליז את הכמות שלקחה ממנו. ושוב חקר מרן, האם מכל המקומות היא נוטלת... והשיבה הן... ומיד הבינו כל הנוכחים בחדר, כי מכשלה גדולה הייתה כאן כי האשה הזו הייתה לוקחת מכל האיטליזים וגם מאותם שאינם כשרים, וכך הכשילה את הרבים בזה שעירבבה כשר ולא כשר, ואיש לא בדק זאת או ידע מכך, עד אשר עלה במחשבתו של מרן לבדוק זאת. הרי לנו פיקחות

וכמובן עוד רבות עשה מרן בכגון כאלה ואולם לא בעניינים אלו נמדדת גדלותו ואף לא אהב ששיחו בכך.

כך הציל רבנו את תל אביב מאכילת טריפות

סייעתא דשמיא גדולה ניכרה אצל מרן זצוק"ל בפועל בכל דרכיו. למשל, סיפר לנו מו"א שיבדל"א, שהיה כאמור ראש הלשכה אצל מרן זצוק"ל בהיותו הרב הראשי לתל אביב, על אופן ההעמדה של הכשרות על תילה בהיותו משמש כרב האחראי גם על עניני הכשרות בעיר, והיה מספר לנו על סייעתא דשמיא שהיו רואים בכל צעד ושעל, ולמשל סיפר שבתחילת שימושו ברבנות תל אביב, בבוקר אחד בהגיעו אל הלשכה, זימן אליו את האחראים על הכשרות, וביקש לברר כיצד מולחים את רגלי הבהמות באיטליזים, [שהרי קודם לזה עבודת הכנה של מליגה בחמים, והשרת השיער, או שריפתם], והלה שהיה יהודי נכבד השיב לו, כי יש אשה



התמונה האחרונה שזכינו להיות במחיצתו

והוא אומרו בראשית שהיא היראה כאומרם ז"ל ברא ה' את השמים פירוש שיהיה ירא שמים אז ישמע קולו וילמד אדם דעת, והוא אומרו ואת הארץ".

כמה ניכרין היו דברים אלו אצל מרן זצוק"ל, גם כאשר היה מדבר עם אנשים רחוקים מאד, אף אם הם היו רמי המעלה, כגון שרים או ראשי הממשל, לא היו יכולים לסרב לו, והיו מקבלים את דבריו בהכנעה, וראינו

זאת גם בימים שלשלוחי דרבנן לא היה כח לפעול במשרדים השונים, מכל מקום קיבלו את דבריו, וראינו זאת בבחירות האחרונות לרבנות הראשית לישראל, כאשר נפלה ההכרעה ומרן זצוק"ל החליט לתמוך בבנו הגאון רבי יצחק יבדל"א, למשרת הראשון לציון, לא חסך מרן מלהיפגש עם כל האנשים שבסמכותם לבחור, ולדבר על לבם, כולל אנשים ונשים הרחוקים מאד, וכאשר קיבלתי טלפון מבית מרן זצוק"ל, לפעול

בעניין אצל רבנים מסוימים ולהביאם לפניו, וטרחתי בעניין, וחששתי שמרן בחולשתו באותם ימים שהיה לאחר הנפילה הקשה, יקשה עליו להיפגש עם כל אחד מהם, או אפילו בקבוצה, אולם ההיפך הוא אמר, שכל זמנו מופנה כעת לענין זה, ואת כל כוחותיו אימץ עבור הדבר הזה. לשבת עם כל אחד ואחת שהיה באפשרותם להשפיע, וכולנו הרגשנו במוחש כיצד דבריו נשמעין, ורצון יראיו יעשה!

ננוחם כפי שהיה מרן עצמו מנחם

אוי מה היה לנו, מי ייתן לנו תמורתנו, מי יורנו דעה, ומי יביננו שמועה, מי ינהיגנו, ומי אדון לנו, תורה, תורה חגרי שק והתפלשי באפרים, אבל יחיד עשי לך ומספד תמרורים, כלי מלחמה אבדו ונפלו גיבורים, אוי ואבוי ושוד ושבר לנו הנותרים.

ואנו, היתומים שנשארנו כאן, הניחומים קשים לנו שבעתיים, אולם בזאת נתנחם, שהנה מרן הרב זצוק"ל, הגיע למנוחת העולמים שלו, ונמצא במקום הגבוה ביותר שיכול בן אנוש ובן תמותה להגיע בעולם האמת, שהרי אין גן עדן השווה בגודלו לעוסק בתורה לשמה, שכבר קבעו חז"ל שזוכה לדברים הרבה.

והנה כעין דברי הפתיחה ששם הזכרנו את רבינו בבא חאקי רבי יצחק אביחצירא זצוק"ל, גם בדברי הסיום, נזכיר ממה ששמענו ממרן הרב זצוק"ל כמה פעמים כאשר ניחם אבלים, והיה אומר "המקום" ינחם אתכם, המקום שבו נמצא המנוח, שם למעלה, הוא ינחם אתכם שתדעו שהוא נמצא גבוה מעל גבוה ומקבל את שכרו המגיע לו. והיה רגיל על לשונו לספר באותו מעמד של ניחום אבלים את המעשה שאירע לאחר פטירתו הטראגית של בבא חאקי ששב מנתיבות לאחר שלבקשת אחיו סידנא בבא סאלי זצוק"ל, עשה שלום בית אצל משפחה שם, וישב מעט עם אחיו ומשם יצא חזרה לרמלה, ובדרך אירעה התאונה שבה קיפח בבא חאקי את חייו הטהורים, והיה בבא סאלי בוכה

ומצטער בלא הפוגה, עד שבבא חאקי נגלה אל בבא סאלי בחלום ואמר לו, דע לך אחי, שאתה סתם מצטער בגיני, כי אם היית יודע היכן מקומי בעולם האמת היית שמח מאד בשבילי. ועל כן מנחמים את האבלים "המקום" = מקום ישיבתו של הנפטר תנחם את בני המשפחה, וזה החלק שבו אנחנו נתנחם, והוא מקומו הגבוה שבו נמצא מרן הרב זצוק"ל.

ואילו הניחומים שאנחנו מחפשים כל אחד בדרכו וברמתו, של מי שמחפש את הפוסק הגדול, או המנהיג הגדול, או המנחם הגדול, וכיו"ב, ימצא את אשר בלבבו באחד מעשרות ספריו, ומאלפי פסקיו, אמרותיו, דרשותיו, ומה הם חיים ומונחים לפנינו, אף הוא חי עמנו.

ויהי רצון שכמו שהיה בחייו הטהורים מעורר תמיד רחמים וכואב את כאב עמו ישראל באהבה כך יעמוד לפני כסא הכבוד ויעתיר תחינה ובקשה לפני בורא עולם את משיח צדקנו, ונזכה לתחיית המתים בו יעמדו הצדיקים במלבושיהם, ונזכה לשוב ולראות עין בעין את אבות אומתנו הקדושה, ואת גאוניה וחכמיה, ואת מרן הרב זצוק"ל בתוכם בתפארתו ברוב הודו והדרו אמן.

החותם בדמע, הקטן שבתלמידים,

שניאור זלמן רווח

רב אזורי במא. גזר

וראש המכון למצוות התלויות בארץ





מצוות

נדריות

מצוות נדריות עם
מרן זצוק"ל

שקוימו במסגרת
"המכון למצוות
התלויות בארץ"

**פרט ועוללות * ראשית הגז * פטר חמור * זרוע לחיים
וקיבה ועוד * כך קיים מרן זצוק"ל את המצוות המופלאות
בעצמו מתוך שמחה מופלאה * ההנהגות, ההוראות,
ההערות ואנקדוטות המיוחדות שזכינו לאורו, סביב קיומן
הלכה למעשה**

מאת הרב הרב ישראל בן יעיש

שעה"מ שאשר אדם רודף אחרי מצות שאינן נוהגות תדיר,
כגון זרוע לחיים וקיבה ועוד, גורם השראת רוח הקודש
אל האדם להשיג ידיעה וחכמה, ובפרט ביום שהוא עצמו
שקיים איזו מצוה מהם, עכ"ל.

אכן בשורות הבאות יתואר כיצד קיים מרן זצוק"ל את
המצוות הללו בדקדוקי ההלכה שבהן וכמה נהנה וחדותו
הייתה עצומה על שבאו לידו לקיימן.

מצוות פרט ועוללות, מרן רוכש כרם

בקיץ של תשנ"ה, כאשר החלו החקלאים ביישוב "בית
עוזיאל" לבצור את הכרמים, הוחלט בהנהלת המכון לקיים
את מצוות פרט ועוללות, שהיא מצוה נדירה עבור בני העיר
וגם עבור בני היישובים למי שאינם עוסקים בגידול כרמים.

בכדי לזכות את כל החפצים במצווה, גם את אלו שאין
להם חלק ונחלה בגידולים כאלו ניתנה האפשרות לרכישת
מספר עצים לכל אדם. המכון הוציא תחילה את כללי
המצווה כמבואר בפוסקים כי בזמן שהוא בוצר, כל אשכול
שאינו לו כתף ונטף, דינו כעוללות והוא ניתן לעניים, וכל
פרט כלומר עד 2 גרגרים שנפלו בזמן הבציר, גם הם ניתנו
לעניים. וכדי לקיים את הנתינה בהידור הנה הוכנו כי בזמן
הבציר יהיו כמה גזברים של עניים, שיאספו מכל הפרט
והעוללות וכן את הפאה שיתירו הבוצרים, וכן שכחה אם

המצוות הנדירות, כשמן כן הם, נדירות וקשות להשגה
בידו של כל אדם מן היישוב. זכה המכון למצוות התלויות
בארץ ומרן זצוק"ל קיימם בין שעריו ואולי אף לראשונה
בחיינו, כמה הוא הוקיר תודה והעניק מברכותיו על כך
וקורת רוח מרובה שרתה על פני קודשו עם קיומם בחרדת
קודש. ובכן היה לאין מחמד כל עין. אשרי עין ראתה כל
אלה הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו. על זה היה דוה לבנו.

יצוין תחילה כי מצוות אלו אין חיוב לחזר אחריהם,
ואולם מכל מקום כבר כתב רבינו הברכ"י בהל' שילוח הקן
(סי' רצב אות ח') שמדברי האר"י משמע שצריך להשתדל
לקיים מצוה זו ודכוותה, ע"ש. ובהקדמה לשער המצוות
כתב שכל זמן שלא השלים התרי"ג מצוות שהם כנגד
רמ"ח איברים וגידים נשמתו, הנה נשמתו חסרה מן האיברים
ונקרא בעל מום, ואין לו תיקון עד שיחזור בגלגול וישלים
כל התרי"ג מצוות, ובספר שולחן גבוה כתב שמדברים אלו
רואים שצריך לרדוף אחר מצות שילוח הקן, ראשית הגז,
תרומות ומעשרות ולשו"פ, וכן עושים בירושלים עיה"ק
חסידים ואנשי מעשה וכו', ועי"ש. ועל כן הזוכים בקיום
מצוות נדירות הללו, מלבד קיום המצווה עצמה ששכרה אין
שיעור, הריהם אף זוכים ומזכים את האנשים לתיקון כל
אברי נשמתם לכל יקראו בעלי מומים חלילה.

עוד ראה בכה"ח (יו"ד ס"א אות נ"ד) שכתב בשם ספר



מרן זצ"ל בזמירה לשם מצות פרט ועוללות

הייתה, וייקחו זאת למשפחות העניים.

אחר כל זאת הוזמן מרן הרב זצוק"ל כש"ר המכון הגרש"ז רווח שליט"א מבשר אותו על האפשרות לקיים את המצוות הנדירות הללו. מרן הרב זצוק"ל הגיב בקורת רוח מרובה ואמר שבע"ה הוא יבוא להשתתף בעשיית המצווה בפועל. השמחה הייתה כמובן רבה על כל זאת, וההכנות לביקורו החשוב של מרן זצוק"ל יצאו לדרך.



מרן זצ"ל מוצא אשכול שדינו כעוללות ושמה בקיום המצווה

ליום המיועד הגיעו לאירוע גדולי רבותינו ובהם הגאון רבי שלמה בן שמעון חבר בית הדין הגדול, הגאון הגדול רבי משה עמאר, הגאון הגדול רבי מסעוד בן שמעון, ועוד תלמידי חכמים, ומאות מעמך בני ישראל. ובהתאסף ראשי עם קבלו את פניו של מרן הרב זצוק"ל, אל השטח.

מיד עם בואו של מרן הוא עם דן יו"ר המכון תחילה כשהוא פורס את עיקרי הדינים, מרן אף קיבל במקום דברים שנכתבו על ידי המכון בעניין המצווה. או אז בהגיע העת נטל מרן את המזמרה המיועדת וניגש אל הכרם שהוקנה לו מראש לבצרו ובצר משם

אשכולות מספר, עד אשר מצא אחד ללא כתף ונטף, וכן פרט שנפל, ובשמחה של קיום מצוות נדירות נתן לגרש"ז רווח שיעביר אל גזבר העניים.

למותר לציין כן ראו וכן עשו את קיום המצוות הן הרבנים הנלווים תלמידיו של מרן ועימם קהל הנאספים, שזכו וראו את פוסק הדור כיצד והיאך הוא נוהג ועושה הלכה למעשה בהליכות בלתי שכיחות אלו.



מרן זצ"ל בוצר אשכולות שאינם מתנות עניים

אחר כל זאת ניגש מרן זצוק"ל לביקור מיוחד במבנה ששימש אז את המכון, כשהוא מקפיד לעבור עמנו על כל המוצגים שהיו על גבי הקירות, הן על הארבה לסוגיו שהיו חנוטים לתצוגה, והן על חמשת מיני דגן. בהקשר זה מספר לנו יו"ר המכון הגרש"ז רווח מזכרונותיו: "מרן אף שאלני בהזדמנות זו, אם יש לי דיעה אודות השיבולת שועל, האם היא אכן הקוואקר של ימינו וכך סוברים רוב ככל גדולי הפוסקים, או שזו השעורה הדו טורית, כפי שסברו חלק



מצוות הארץ בקרב הבוגרים והנערים, ועידוד הקיום בפועל ע"י החקלאים.

בסיום האירוע נפרד מרן הרב זצוק"ל מן הרבנים, כשניכרת שמחה עצומה על פניו בכך שזכה לקיים עוד מצווה מהמצוות הנדירות.



הגרש"ז רווח בשיחה מקדימה לפני מרן



מרן זצ"ל נושא דברים על מצוות הארץ

עדרו של מרן, קיום ראשית הגז

יום חמישי יג אייר תש"ס, קיים המכון את חנוכת חוות המכון שכללה בתוכה שטחי מחקר, הדגמה לתלמידים, חממת הדגמה, פינת החי – הטהור והטמא בבעלי כנף, ועוד. כבר ימים רבים קודם לכן, עם הזמנתו לאירוע, הבטיח מרן להגיע לחנוכת המכון לא לפני שהתבשר לשמחתו הרבה שבעז"ה יוכל לקיים ביום זה כמה מצוות נדירות, ושמחה העצומה ניכרה על פניו.



מבט כללי על חוות המכון



בסיום במרכז ההדגמה לתלמידים



בשיחה על חמשת המינים ומהו שיבולת שועל



בהדגמה על סוגי הארבה

מהמומחים, וחלק מן הפוסקים הלכה למעשה. וכמובן ששתקתי, ולא הבעתי שום דיעה, כיון שלא היה לי בזה שום הכרעה, אולם מרן עצמו גם לא אמר שום הכרעה בזה..."

למותר לציין כל האיזור חגג את ביקורו המיוחד של מרן זצוק"ל יחד עם צוות המכון שבנשיאותו ומראש הוכנה בימת כבוד מפוארת וכך בתום הסיור, עלה מרן זצוק"ל אל הבמה כשלצדו כבוד הרבנים הגאונים שליט"א, רבני האזור לשאת את דברם. מרן זצוק"ל דיבר בשבח קיום מצוות התלויות בארץ ובפרט המצוות הנדירות, בירך את הקהל הקדוש, וסיים בברכה לרבני המכון ולעומדים בראשו, בדבריו עודדם רבנו להמשיך בפעולותיהם ללימוד והפצת

הבעלים של הכבשים ונכנס הוא בחיוב וזכות גיזתן. מעניין לציין כי באותה עת עת הגזיזה, לא היה ברור האם יטרח מרן ויגזוז הוא עצמו בפועל הציע הגר"ש עמאר שליט"א שימנה מרן זצוק"ל את הגוזז לשליחו לגזוז, אולם, יו"ר המכון הגרש"ז רווח היסב את תשומת לבם שהגוזז הוא נכרי, ולכאורה אין שליחות לגוי. מכל מקום נטל מרן את מכונת התספורת, והחל גוזז בעצמו את הכבשים. בתום הגזיזה, של הכבש הראשון, העביר מרן את המכונה, לאחד מהנוכחים, ומינהו כשליחו לסיים את גיזת שאר הצאן עד תומם.



פינת הדגמה של תבלינים בחוות המכון



מרן זצ"ל בגזיזת צמר בעת קיום מצוות ראשית הגז



פינת חלה



חממת מחקר והדגמה

אחר כלות המלאכה בכל חמשת הכבשים, את כל הצמר שנגזז הוענק לכהן שעותד לכך מתחילה [הגם שמדין תורה ראשית הגז שיעורו בכל שהוא, מ"מ מדרבנן שיעורו אחד משישים מכמות הגיזה שגזז].

שמחה עצומה, ניכרה על פניו של מרן עם תום עשיית המצווה שנעשתה על ידו, כנראה, לראשונה בחייו. עם תום העניין, הוא לא אחר מלהודות על כך נרגשות.

נטיעת האתרוג המרוקאי

בשלב זה קיימו המוזמנים סיור בחוות המכון בחלקה החיצוני. שם צמחו אילנות להמחשה והדגמת כלאי אילן

המצווה הראשונה, הייתה ראשית הגז. המכון דאג שיבוא בעל עדר כבשים ועמו חמשה כבשים [שצמרן ראוי לבגדי כהונה] הן מן הזכרים או מן הנקבות, ואף נבחרו הכבשים וכמות צמרן באופן שימצא לאחר גיזתו של כל אחד מהם לפחות משקל של י"ב סלעים שהם כ-240 גרם, וביחד כל החמש צאן ישקלו 60 סלעים שמשקלם 1,200 גרם.

לאחר כל הבדיקות והאישורים בכבשים, קנה מרן בקניין סודר חמשה כבשים, מאת בעל העדר. כעת מרן הפך להיות



[כנות שונות ורוכבים שונים, והדגמה על הדמיון ביניהם] ועוד. במהלך הסיור, קיבל מרן לידיו עץ אתרוג. היה זה שתיל מייחור שהובא במיוחד ע"י הגרש"ז רווח ממרוקו, משטח עם מסורת שאיננו מורכב, וכמובן לאחר שהתפתח כראוי בעציץ, הגשנו אותו למרן לשותלו בחוות המכון. לא בכדי שמח על כך מרן מאד, שכן לנטיעה בארץ ישראל יש חשיבות עד כדי שאמר רבי יוחנן בן זכאי באבות דרבי נתן פרק לא, "אם היתה נטיעה בתוך ידך ויאמרו לך הרי לך המשיח. בוא ונטע את הנטיעה [ואח"כ צא והקבילן]".

בתום הנטיעה התרומם מרן מעל הבור, ובהתרוממות וקורת רוח אמר לגרש"ז רווח שליט"א "תודה רבה" תודה שזיכיתי במצוות אלו..."

חנוכת חוות המכון

בהמשך הסיור, נכנסו המבקרים בראשות מרן זצוק"ל אל חדר התצוגה במכון, שם ניצבו מול הכותל הגדול עליו נפרסו אבזרי המחשה וביאור והדגמת נוסח הפרשת תרומות ומעשרות. יו"ר המכון הגרש"ז רווח היטיב להסביר ולפרט את כל הנראה על הקיר, כולל את נוסח ההפרשה המיוחד על פי מרן השו"ע, ואז העיר הגר"א יוסף שליט"א ושאל את אביו את מרן פאר הדור זצוק"ל : אבא כאן זה הנוסח הפרשה תרומות ומעשרות, ורציתי לשאול אותך על המשפט "בחלק העליון של הפירות... ואם הפירות וכו'" שכתוב את המילה "פירות", ולכאורה צריך למצוא מילה אחרת מכיון שיש גם ירקות שאינם נכללים במילה פירות. הרב רווח מצידו השיב מייד לעומתו, שירקות כאן בכלל פירות ואין לחוש כלל... מרן הנהן בהסכמה כשהוא טופח על כתפו השמאלית של הדובר ואישר כי אכן ירקות בכלל פירות והנוסח הוא נכון ומדויק.



מרן זצ"ל בביקור בחדר התצוגה לתלמידים

אגב, אחת הפינות במכון הייתה סביב המיקרוסקופ המיוחד לאיתור חרקים במזון. ומעניין היה לראות את מרן זצוק"ל מביט בעינו הטהורה בכדי להבחין בממצאים שנראו בהגדלה ניכרת.



מרן זצ"ל בבדיקה שהגוש שלם לצורך המשך מניין שנות ערלה



מרן זצ"ל בנטיעת עץ אתרוג בחוות המכון

אחת הפינות המעניינות הייתה פינת הצמחים המסופקים, בפירותיהם דנו הפוסקים האם לדונם כפרי או ירק. היו שם גם צמחים נדירים יחסית כמו הפפאיה, אננס ועוד, הרב רווח שהדריך את המבקרים האריך להסביר בסוגיא של נותן פרי תוך שנתו, והנה שוב כאשר חלפה הפמליה על יד הפלפל הסודני שב על עקרי הדברים שכן אף בצמח זה קיים אותו ספק. או אז נפנה מרן הרב זצוק"ל והעיר בחביבות: "למה אתה חוזר על זה, יש לנו את ה-ר"ב פעלים" וזהו! [דהיינו שבזה אנו נוהגים ופוסקים כמותו שהיכא שנותן פרי תוך שנה מזריעתו בגרעין אין נוהג בו ערלה ודינו כירק, ותו אין לנו לחשוש לדעות אחרות].



מרן זצ"ל במעבדה לבדיקת נגיעות במזון



מרן זצ"ל בקביעת מזוזה בכיתת לימוד



מרן זצ"ל בעת הסיוור בפינת העצים המסופקים



מרן זצ"ל בסיוור בחממת מחקר והדגמה

הסיוור המרתק הגיע אל סיומו בחדר הלימוד שהוכן עבור תלמידים שיבואו מכל חלקי הארץ לבוא וללמוד מקרוב את מצוות הארץ. המבקרים הכבודים התכנסו והתיישבו. ליד שולחן הכבוד ישבו הרבנים והדיינים, שרי הממשלה, ראש המועצה האזורית, אף שאר האורחים תפסו את מקומם כשאוזנן כרויה מול המעמד המיוחד. מרן זצוק"ל פתח את דבריו וכהרגלו 'הוריד את התורה אל העם' בשפתם, ואלו היו עיקרי דבריו:





מרן זצ"ל מאזין לברכת ראש המועצה האזורית

דברי מרן הרב זצוק"ל בטקס חנוכת חוות המכון

ישתבח שמו, כל הברכות ממקור הברכות הוא יברך, "וצויתי את ברכתי". יש לשאול, הפסוק אומר "כי תאמרו מה נאכל, וצויתי את ברכתי" ויש להבין, אם נשתוק ונהיה ילדים טובים ולא נשאל שום שאלות, ולא נדבר, לא תהיה ברכה? ורק אם נאמר "מה נאכל" רק אז יהיה וצויתי את ברכתי? הרי גם אם נשתוק יהיה "וצויתי את ברכתי"? אלא הפירוש הוא כך: יש חקלאי אחד הולך וקוצר את תבואתו בוצר את גפנו, ומקבל בשנה השישית כמו שקיבל כל השנים כולם, אם כל שנה מקבל טון גם השנה מקבל טון. טון תחת טון. אותה זריעה, אותה קצירה, אותה עבודה. אותה כמות במחסן, אמנם הברכה תהיה במחסן, הוא לוקח ולוקח וזה לא נגמר, כי שם תהיה לו הברכה, כי שם צווה ה' את הברכה. אבל יש חקלאים קטני אמונה, יוצא לו בתבואה מה שקוצר ומה שבוצר, פי שלוש תבואה, והוא רואה את זה בעיניים, הוא כבר לא ידבר, הוא רואה פי שלוש, צריך יותר מחסנים ויותר פועלים שיקצרו זה העונש שלו. אבל מי ששותק ומאמין בקב"ה הברכה תהיה במחסן שלו, כמה שלוקח זה לא נגמר, ושם זה הברכה הטובה.

אני רוצה לברך את ידידי היקר רבי שניאור, שני-אור (סימן באצבעו הקד' שניים), אורה ושמחה יהיה לו וחיים, וגם את ידידי המכובד רבי שלמה עמאר ה' ישמרהו ויחייהו בן פורת יוסף, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, שמ"ע ראשי תיבות שלמה משה עמאר, שעושה הכל לשם שמים ה' יברך אותו באריכות ימים וכל אשר יעשה ישכיל ויצליח. וגם ידידי רבי שלמה השני (הצביע על רבי שלמה בן שמעון) יבורך ה', שני שלמה יש לנו בן פורת יוסף, זה שני-אור שני שלמה, ה' יברכם בטוב ובנעימים וישכילו ויצליחו. ובן חכם ישמח אב, הרב ישראל רווח תמיד היה הולך איתנו ברגל בתל אביב, מזמן כבר לא ראינו אחד את השני, אבל – בן פורת יוסף – זכה בן חכם ישמח אב, [הצביע על הרב שניאור רווח] – ישמח אביך ואימך ותגל יולדתך, תעלה מעלה מעלה ותצליח להגדיל תורה ולהאדירה, והכל לשם שמים, אשריך ונעים גורלך.

ולסיום כששמחה ניכרת על פניו, בירך מרן את כל הנוכחים, בברכת "יוסף ה' אליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם".

פטר חמור

שמשמשת את בני לרכיבה" הוא מספר על "ייחוסו" של "בעל המצווה" אותו הוא טורח לקשט מכל עבר כנהוג.

החמור שהיה ונשאר כזה גם בעת בה חלה על גופו קדושה, אינו מבין בשל מה המהומה, הוא מצידו מנסה להנות מזר הפרחים הרענן שהונח על ראשו לשמחת הילדים שהוריהם זוכים בהזדמנות הנדירה להסביר את פרטי המצווה לבניהם ולהצביע על חמור כאובייקט חינוכי ממדרגה ראשונה...

שמחה רבה הייתה אצל מרן זצוק"ל כשהתבשר שביישוב "בית עוזיאל" נולד פטר חמור, ובעל הפטר מעוניין לזכות במצווה את מרן זצוק"ל. יו"ר המכון הגרש"ז רווח שבישר את הבשורה אף הוסיף והזמין את מרן אף למצוות זרוע לחיים וקיבה ונתינתם לכהן כדין. מרן היה בשמחה גדולה על כך, ואף קבע לתאם ליום בו מוסר את השיעור השבועי ביחווה דעת ברוב עם.



הזנני 'המצווה השה והחמור'

מעניין לציין כי מרן זצוק"ל הורה אף כי ככהן ישמש במצווה זו מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שלום הכהן שליט"א. וכך בעיצומם של ימי הקיץ של שנת תשס"ו בליל טו באב, היה ניתן לראות הכנות גדולות בחצר החיצונה של בית הכנסת יחווה דעת, כאשר אל הרחבה נכנסו חתני השמחה עם החמור כשכולו מקושט, והשה, קטן ונחמד למראה, וממתינים לבואם של כבוד הרבנים ובראשם מרן זצוק"ל.



לבקשת מרן זצ"ל הגרש"ז רווח שליט"א מסביר לקהל הרחב על המצווה ופרטיה

את תיאור כל מהלך הטקס, תיאור בארוכה ובפרוטרוט, במעשה ידי אמן, ידידנו הסופר המוכשר רבי יוסף סופר שליט"א, להלן הדברים כפי שתוארו בקובץ המאסף:

שעה ארוכה לפני תחילת קיום המצווה כבר התאסף קהל רב לפני פתח בנין בית המדרש יחווה דעת. שעת קיום המצווה נקבעה לפני תחילת שיעורו הקבוע של מרן מאור ישראל שליט"א מידי יום שלישי בפתח בית המדרש.

שמעון סונגו, בעל החמור תושב "בית עוזיאל" כבר מגיע עם העייר בן שלושת החודשים "יש לנו אתון



בני המושב מכירים כבר את רבם – הרב שניאור ז. רווח, והם יודעים כי הוא מחבב את המצוות הנדירות הללו וכבר היה מי שדאג לעדכן אותו על ההזדמנות הנדירה הזו לקיום מצוות פדיון פטר חמור.

גם בעל הכבש גם הוא בן במושב "בית עוזיאל" ניצב כבר במקום עם בעל החיים הזה שבהמשך יזכה ובגופו תקוימנה כמה מצוות והוא אף יעלה על שולחנם של גדולי ומאורי הדור שליט"א. שניהם יחד מועלים עם בעלי החיים לבימה.

סמוך לשעה תשע מגיעים בזה אחר זה הראשל"צ הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א ולאחריו ראש הישיבה הגאון רבי שלום כהן שליט"א. הם עולים על הבימה המוגבהת שהוכנה כדי לאפשר לכל הקהל לראות את המעמד המיוחד הזה.

מרן מאור ישראל מגיע ומתיישב כסאו ומייד מתחיל קיום המצווה.

מרן מבקש מהרה"ג שניאור זלמן רווח שליט"א שיפתח בכמה מילות הסבר על קיום המצווה.

הרב רווח פותח ברשות מרן מלכא והרבנים הגאונים מרנן ורבנן שליט"א. "בשם 'מצווה נדירה' מכונה מצוות פדיון פטר חמור, הגם אם עבור מי שגר בין הישובים והחקלאים זו אינה מצווה כה נדירה, הרי שעבור ה'עירוניים' זו מצווה נדירה בהחלט. הנה זכינו שהעייר שעומד לפנינו קדוש בקדושת פטר חמור. ברגע זה הוא קדוש, איבריו קדושים, וחלילה אם ימות לפני הפדיון נהיה מחויבים לקברו בכבוד מאחר וגופו קדוש.

מרן [שליט"א] זצוק"ל, קונה מבעל העייר את העייר כדי שיוכל לקיים בו את המצווה ולפדותו אצל מורנו הגר"ש כהן שליט"א."

בעל החמור נקרא להתקרב אל מרן מאור ישראל [שליט"א] זצוק"ל.

מרן שואל אותו:

"האם אתה בטוח שהחמור הזה הוא אכן פטר חמור? האם הוא גדל בעדר שלך?"

- אין לי עדר, אני קניתי את האתון - אמא שלו, בהיותה בת ארבעה חודשים.

- בגיל הזה היא לא הספיקה ללדת, נכון? מוודא מרן.

- לא, היא לא הספיקה ללדת לפני כן בשום אופן.

- אחר כך היא ילדה אצלך את החמור הזה נכון?

- כן

"אם כך הוא בכור גמור!" מכריז מרן בשביעות רצון.

"תבורך מפי עליון, ה' יברך אותך וימלא כל משאלות לבך לטובה" זוכה שמעון לברכה מלווה בהרבה סטירות חיבה מיד מרן.

"כבודו סוטר על מנת לבנות" אומר בהמשך הגר"ש כהן שליט"א למרן מאור ישראל בחיך, והגרש"מ עמר שליט"א מוסיף "סתירת זקנים בנין"...

מרן מוציא מכיסו מטפחת ומבקש מבעל החמור שיקנה לו את החמור בקנין גמור - קניין סודר.

בשימת לב דומה נשאל גם בעל השה מאת מרן שליט"א - האם השה הזה שלך?

- מהיכן?

- קניתי אותו ממושב שליד רמלה.

גם ממנו קונה מרן את הכבש בקנין סודר.

-אתה מסכים?

- כן!

- ברצון?

- ברצון רב !

- תודה רבה!

הרבה ברכות מורעפות גם על ראשו של היהודי הזה בעל השה, מעמק ליבו של מרן המברכו מתוך שמחת המצווה העצומה בה הוא שרוי. כשמרן שומע כי הוא אינו נשוי, הוא מברכו בכל לב שיזכה לבנות את ביתו בקרוב. [א.ה. עם הבאת הדברים בימים אלו שנית לדפוס שמענו כי זכה לכך ונשא את בת זיווגו הכשרה ומעמיד דורות ישרים הולכים בדרך התומ"צ].

החמור, כמו מבין את גודל השעה ומתרגש מכך שהקדושה עומדת לפקוע ממנו בעוד שניות ספורות זע על מקומו, הוא פוסע לאחור ומרן מבקש שיביאוהו לפניו ומניח ידו על עורפו של החמור הנמצא בבעלותו ברגעים אלה שלפני קיום המצווה.

מרן מבקש ממורנו ראש הישיבה הגר"ש כהן שיסכים לפדות את החמור הזה. "כבודו הלא כהן בן כהן" הוא אומר.

מרן מאור ישראל [שליט"א] זצוק"ל מספר כי הוא קנה חולצה חדשה כדי שיוכל לברך שהחיינו בעת קיום המצווה המיוחדת הזו.

אוירת הוד וקדושה אופפת את הקהל כולו עת פותח



מרן זצ"ל מברך 'על פדיון פטר חמור'

מרן מאור ישראל בחרדה מהולה בשמחה ב"ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו" שלפני קיום המצווה עצמה.

"ברוך אתה ה'" מברך מרן בנעימה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על פדיון פטר חמור" והקהל האדיר עונה אמן רם ונישא המתגלגל על כל בתיא של שכונת הר-נוף. אמן דומה נשמעת גם לאחר ברכת שהחיינו אותה מברך הרב.

את הפדיון עורך הרב בישיבה.

"הכבש הזה יהיה פדיונו של החמור הזה, הכבש הזה יהיה לכהן" מכריז מרן [שליט"א] זצוק"ל ונותן את הכבש להגר"ש כהן שליט"א.

הגר"ש כהן מגביה את הכבש בשתי ידיו כדי לקנותו בקנין גמור.

ובכך יצא ה-"פטר חמור", לחולין, ומעתה החמור שהוא חולין נותר בבעלות מרן זצוק"ל, והשה נכנס לבעלותו של הגר"ש כהן שליט"א.



מרן זצ"ל מעניק ליבדל"א הגר"ש כהן שליט"א את השה, והוא מגביהו

מתנות כהונה ודקדוקי ההלכה

מחיל אל חיל, לאחר סיום קיומה של מצוות פדיון פטר חמור פונה מרן מאור ישראל [שליט"א]

זצוק"ל אל הגר"ש כהן ואומר לו אני מבקש שכבודו ימכור לי את הכבש בחזרה כדי שנוכל לקיים את שאר המתנות כהונה ("הכהנים הלא פטורים מנתינת מתנות, מאת העם" כתוב, ולא כהנים) אני אתן לכבודו כסף וכבודו ימכור לי את הכבש בחזרה.

מרן מאור ישראל מוציא מכיסו כסוף ומגישו להגר"ש כהן. הוא מבקש מהגר"ש שליט"א שיספור את הסכום הניתן לו (שש מאות ש"ח) והם עורכים מיד "קנין סודר" על הכבש (כמה דקות אחר כך נערך שוב הקניין הזה על ידי מרן, החפץ שאכן הכבש יעבור לרשותו ויוכל לקיים בו את מצוות).

בזמן מעשה הקנין, מסביר הגר"ש"ז רווח שליט"א, לקהל את ענין מתנות כהונה, ובכך למעשה חוזר הכבש לרשותו של מרן מאור ישראל [שליט"א] זצוק"ל, והוא יוכל לקיים בו את המצוות הנוספות.

מה נעשה עם החמור? שואל הגר"ש"ז רווח את מרן, ומזכיר שלמעשה הוא כעת הבעלים על חמור בן ארבעה חודשים. מרן משיב בחיוך "אני אחזיר אותו לבעליו הקודמים, אין לי מה לעשות עם חמורים!"

מרן מאור ישראל מבקש לקרוא להרב יורם בן סעדון מראשי הצוותות של שוחטי הבד"ץ "בית יוסף" ואומר לו "הכבש הזה הוא עכשיו שלי, אני קניתי אותו מהרב הכהן



הפעם הזו היא הפעם השנייה בה הוא זוכה לקיים את המצווה הזו.

"הפעם הראשונה שקיימנו את המצווה הזאת היתה בסיוון תשנ"ה, לפני אחד עשר שנים". (גם אז היה הגר"ש הכהן אצלו נפדה החמור). הגר"ש כהן מברכו "שנזכה שוב בעוד אחת עשרה שנים!"

מרן מאור ישראל [שליט"א] זצוק"ל, נכנס למסירת השיעור, ובינתיים כאמור נלקח הכבש לשחיטה כדי שבסיום השיעור הוא אכן יוכל כבר לתת את מתנות הכהונה להגר"ש כהן שליט"א.

כדי שנוכל לקיים את מצוות מתנות כהונה. אני מבקש מכבודו שייקח אותו ויעשה אותו בהשגחתו, בעינו החדה - בן פורת יוסף בן פורת עלי עין"

מרן מכריז באזני כל קהל הנוכחים כי "זהו רב המשחטה שלנו, של הבד"ץ "בית יוסף" שבחסותו נעשים הדברים כאן."

הגרש"מ עמאר ניגש אל מרן ומתלווה אליו לשיעורו הקבוע תוך ברכת "חזק וברוך, בסימן טוב!" ו"שיהיה לו לבריאות ואריכות ימים בעזרת ה'."

מרן מאור ישראל מספר להגרש"מ עמאר שליט"א כי

את השיעור פותח מרן בדברי הגמרא המסבירים את המשמעות המיוחדת ליום טו' באב - היום בו נערך השיעור. לאחר מכן עבר מרן לדבר על מושא חיוב ההודיה לה' בכלל וברכת שהחיינו בפרט. כשבהמשך הוא התמקד בחיוב הברכה הזו במצוות פדיון פטר חמור שהיא מצווה שאינה תדירה - עליה ישנה מחלוקת הראשונים והאחרונים האם יש לברך עליה שהחיינו. לכן אני קניתי חולצה חדשה וזכיוונתי עליה כדי לצאת ידי כולם.

מרן הרחיב גם בדברי חז"ל המתייחסים לזכות הגדולה שנפלה בחלקו של החמור שהוא היחיד אותו יש לפדות - בזכות תשעים החמורים הלוביים ששימשו את עם ישראל בנשיאת ביזת הים ("היה להם הרבה זהב, מתכת היא דבר כבד!"). הכרת הטוב יש לנו גם כלפי הכלבים שלא חרצו לשונם במצרים ולכן את הנבלות משליכים אליהם. זה מראה לנו עד כמה מוטלת עלינו החובה להכיר טובה, אפילו לבעלי חיים! מרן מספר את סיפורו של הרי"ף שבעת מחלתו נרפא בבית מרחץ ולאחר מכן, בעת שבעל המרחץ פשט את הרגל והיו צריכים להעריכו לקראת מכירתו לבעלי חובות, הוא סרב לעשות זאת מחמת הכרת הטוב שהיתה לו כלפי המרחץ עצמו - למרות שהיה דומם.

מעיקר הדין, הוסיף מרן באותו ענין, אדם יכול לפדות גם את חמור חברו, אולם מצווה מן המובחר שהאדם יפדה את החמור שלו. זה מה שאנחנו עשינו, קניתי את החמור כדי לקיים את המצווה בעצמי. בסיום שיעורו מברך מרן את תושבי הצפון ואת הלוחמים, הפצועים והשבויים.

הלחיים והקיבה" אומר מרן ומגיש בשמחה את המגש להגר"ש כהן שליט"א.

בברכת מי שברך לקהל מסתיים המעמד החשוב הזה, כשעל פני כולם שורה השמחה על השתתפותם במעמד הנדיר והמיוחד עם מרן ורבנן מאורי העדה שליט"א.

מאוחר יותר, הגר"ש כהן שליט"א מבקש לברר האם נוקר חלקו האחורי של הכבש, הוא נענה שעקב לחץ הזמן הדבר לא נעשה עדיין.

בתום השיעור, עוברת הבשורה מפה לאוזן, "הכבש יצא חלק", המצווה תתקיים בהידור רב בעזרת ה'.

על מגש מהודר מונחים חלקי הבהמה הזרוע הלחיים והקיבה. והם מוגשים לידי מרן מאור ישראל [שליט"א] זצוק"ל, המבקש לדעת מהו כל איבר בשמו. הגרש"מ עמאר שליט"א מצביע ומפרט "זה הזרוע, אלה הלחיים וזו הקיבה."

"אנו מקיימים כעת את מצוות נתינה לכהן של הזרוע



חזרוע, להיים וקבה מונחים על מגש לקראת מסירתם למרן להעניקם לכהן

מרן נפרד לשלום מהרבנים הגאונים הגר"ש כהן שליט"א (יגדיל תורה ויאדיר") והגרש"מ עמאר שליט"א ("שהלכה כמותו בכל מקום") ולאחר מכן מבקש לקרוא להגרש"ז רווח, וכהרגלו של גאון הדור גם במידות, הוא מכיר לו טובה ברבים, והוא מברכו בשמחה רבה "תבורך מפי עליון, ה' ישמרך ויחיך, ויתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא. מעלה מעלה לגאון ולתפארת".

והגר"ש כהן שליט"א מוסיף לו "שתזכה לעשות עוד הרבה דברים טובים!"

בס"ד זכינו לעוד אירועים שמרן הרב זצוק"ל היה עמנו, וכגון ימי עיון שונים שנערכו ע"י המכון. ערב חלוקת תעודות לרבנים על מצוות הארץ. ועוד, ובעז"ה עוד חזון למועד לתאר את אותם אירועים ולהביא את דבריו הקדושים של מרן הרב זצוק"ל, אשר תורתו לעד קיימת, ודבריו כפנסים בחשיכה, ימשיכו לכוין את דרכינו באפילה הנוראה בה אנו שרויים. ובקרוב ממש נזכה לראותו עין בעין, עם בוא משיח צדקנו ובתחיית המתים, בקרוב ממש, אמן.



הגר"ש עמאר מתבונן על החלקים בעת מסירתם למרן זצ"ל



